

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

BÁRSONY ISTVÁN

ÉLŐKÉPEK

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-05-7 (online)
MEK-14577

TARTALOM

A LEGIGAZABB.
TITKOS LEVÉL.
A »GYERMEK«.
AZ A BAROM BANKÓ.
A LOVAGIAS EMBER.
FELHŐK.
A FURCSA ÚR.
MÉZES HETEK.
ILYEN AZ ÉLET.
SZÓL A HALÁLMADÁR.
VALLOMÁS.
GOMBHÁZ.
ESTI TÖRTÉNET.
SEBEK.
ALAMIZSNÁS PÉNTEK.
AZ ELFELEDETT SZÍV.
A DÉMON.

A LEGIGAZABB.

- Paraj! hallja-e kend! hogy ül kend azon a lovon? Mintha lisztes zsák vón kendnek a hátán! Húzza ki kend magát, a ki áldója van! Mit mond az úrfi, ha így látja? El nem hiszi kendnek, hogy huszár vót. Te is, te Pista, igazíts magadon egy csöppet. Nem muszáj, hogy nyársat nyelegess, no. Kozák, Kepes, Király, ti gyertek utánam vonalba'; oszt' finczoltassatok egy parányit. Ne ugráljatok, csak táncoljatok. Ha egy kicsit a vékonyára teszed a sarkantyút, elég az. Vigyázz! a hogy mondtam! Ott gyün mán a hintó! Elibe csak; utánam, bátran.

Tormás Gergő, a gerédi legények eleje, a ki pünkösdi király volt valaha, megfordította vasderes lovát s félvágatással indult meg a széles országúton, a melyen vagy ezer lépésnyire, egy négylovas hintó közeledett. A bandérium szép rendben sorakozva haladt utána. A vezető maga sötétbarna, daliás legény volt; kócsagtollas kucsmát viselt, válláról czifra szűr lógott le, jobbájában rézfokos csillogott. Nemzeti színű széles szalag fonta át jobb válla fölött s bal hóna alatt. A többi is mind ünneplőben ülte a lovát; pörge kalap mindnek a fején, a kalap mellett bokréta, csinált virágból. Kinél fokos, kinél karikás. De, hogy lóratermett, az látszott valamennyin.

Tizenketten voltak s Paraj volt köztök a tizenkettedik, a kit régi huszársága miatt nem lehetett kihagyni, pedig mindig kaptos volt a derék vén fiú. Megszokta ezt, de azért ülte a lovát keményen, makacsul.

A mint vagy száz lépésnyire volt a hintó, felemelte Tormás a fokosát magasra s megrántotta a kantárt. A fokos-jelre a többi is egyszerre csöndesedett. A lovak fújtak, prüszköltek, rázták a fejöket, de egy helyben állottak. Néhány pillanat mulva ott volt a hintó a banderisták előtt.

Ekkor odaugratott Tormás Gergő a hintó mellé s katonásan szalutált annak, a ki bent ült.

- Isten hozta hozzánk a méltóságos úrfit, - mondta bátor hangon, - mi, a kik itt vagyunk, a gerédiek nevében jöttünk, hogy fogadjuk kedves vendégünket, és megtiszteljük. Tehát miután haza tetszett jönni, érezze jól itt magát köztünk, mert mi szeretettel vótunk, vagyunk s leszünk iránta...

- Mondhatom! - ordított bele egy rekedt hang, a mire zavarba jött a dikcziózó és visszaförmedt:

- Szamár kend, Paraj, de most oszt éljenezzen. Éljen!

- Éljen! Éljen! - kiabálta a bandérium, és minthogy az úrfi kezét nyújtott a vezetőnek: mind valamennyi egymás után vonult el a hintó előtt, hogy neki is legyen része a megtiszteltetésben.

Az »úrfi« aközben visszaadta az üdvözlést, a hintóban, állva.

- Köszönöm, kedves barátaim, hogy nekem ilyen igaz örömet okoztatok. Látom, most is szerettek, mint eddig. Gerédet ezer esztendő mulva is meglátogatnám, hogyha élnék. Mert ide húz a szívem; hisz' itt voltam gyermek köztetek, s az öreg Parajt sokszor elpüföltem, ha labdázunk! (Éljen, éljen! zajongtak a legények jókedvűen, Paraj pedig ünnepélyesen bólintott, hogy biz' az úgy volt.) Azt akarom, - folytatta a szónok, - hogy mindenkor megemlegessetek. Ma is, mint rendesen, az egész falu az én vendégem. (Éljen!) A csúri-csárdában lesz a táncz, a czigány ott van már. (Éljen!) Ti, édes barátaim, vezessétek oda a mulatókat csendben, rendben. Tormás Gergőnek mindenki szót fogadjon. Tíz óráig szabad mulatni, akkor ki-ki hazamegy, békével. Gergő felelős mindenért. Ha jönne a csendőrség, - meg kell mondani, hogy én engedtem meg ma a tánczot odakint. Előre fiúk! az Isten éltesen benneteket!

Nagy, lármás éljenzés támadt e szavakra. A bandérium sorakozott s Tormás Gergő a lovasok élén poroszkálva, indult a falu felé. A lovasok két részre váltak s közre fogták a hintót. Egy kis diadalmenet volt az.

A ki pedig a hintóban ült, kalászi Rojtos Árpád császári és királyi kamarás úr ő méltósága, hátradőlt a kényelmes ülésen s nézván a szelid rónavidéket, eltűnődött.

Itt volt szűkebb hazája; itt volt valamikor itthon, a míg az ősi birtok kótyavetyére nem került. Maradt belőle valami, egy pár száz hold; épen csak annyi, hogy földes úrnak tarthatta magát a tulajdonos. A maradék-birtok jövedelme szükséges pótlék volt a hivatalbeli fizetéshez, a mi magában szegénységet jelentett volna egy kalászi Rojtos számára; pedig hát a miniszteri osztálytanácsosi fizetésből sok szegény embernek kell urat adni. Tudja a jó Isten, hogy lett volna, ha nincs az öreg Bánhidyt Gábris, a ki a Rojtos familiával, asszonyok révén, közel rokon volt. Bánhidyt egyik hugát vette volt el másodsor az Árpád úrfi apja; meghaltak ugyan már mind a ketten, de a dúsgazdag Bánhidyt tartotta a Rojtos fiúkkal a rokonságot és úri tapintattal tudott a kezökre játszani itt-ott egy kis segítséget. Ő maga agglegény volt s úgy sem rakta élére a garast. Most is az ő négyes fogatán jött ki Rojtos Árpád. Ilyenekben nem volt szabad fogyatkozást látnia az atyafiságnak. Budapesten ő tartott fogatot a császári és királyi kamarás úrnak; lakást a saját házában adott neki; a miniszteri osztálytanácsosi fizetés aztán, a birtokmaradvány árendájával együtt, épen elég volt arra, hogy a »méltóságos úrfi« *illő* garçon-életet élhessen odafent, az ország szívében.

Ide ezelőtt kétszer-háromszor is eljött egy esztendőben, meglátogatni az öreg Bánhidyt, meg szétnézni a Ballangó-pusztán, a hol megtartott magának egy nyolczvan holdnyi gyönyörű kaszálót, a honnan a szénát elhordták annak idején a községbeli gazdák; de ezenkívül senki ott nem járt többet. Ezt a területet remek nyárfasor körítette s a közepén is volt egy óriás nyárfából álló csoport, azok alatt meg egy kis parasztház, benne két szoba, egy konyha; meg oldalvást egy istálló s egy szellős tyúkketrecz a baromfinak.

Ezen a kis zöld szigeten nagyon szeretett Rojtos Árpád. Ha ide elbujt, nem kereste senki. Meg sem is találták volna. Nem lakott itt más, csak egy vén béres, a kinek az istálló tőszomszédságában volt a vityillója; meg egy fiatal nő, a ki kormányzója, vezetője, gazd'asszonya volt a szigetnek, persze, csak tavasztól őszig; mert ha jött a november, akkor pusztulni kellett innen, a hol azután a madár sem járt. Akkor elvonult a két ember, a vén béres, meg a fiatal gazd'asszony, be a faluba, Gerédre; vagy kiköltözött a Bánhidyt pusztájára, a hol emberek közt voltak. De, a mint kitavaszkodott, a mint a hó elolvadt s a fűzfák kihányta barkáját, már jöttek vissza: tettek-vettek, rendezgettek, mert sohasem lehetett tudni, mikor jut eszébe Árpád úrfinak, hogy ellátogasson ide, hallgatni, hogyan nő a fű; lesni, hogyan csúszik fel egyik felhő a másik után az égre.

Mert ilyenfajta volt Árpád úrfi. Ilyen hallgatni szerető, mélézó, ok nélkül búsuló. Ha lefeküdt a határszélen, a nagy nyárfák alá, azokon túl is úgy el tudott merengeni a messze terülő zöld világon, mert hogy mindenütt legelő meg rét volt arra is. Ilyenkor nem jó volt háborgatni; ilyenkor vagy semmit sem szólt, ha kérdezték, vagy csak intett a kezével, mint a ki azt mondja magában: hagyj most békét. Csak egy valaki volt, a kit még ilyenkor is tudott szívelni valahogy. Az az asszony, a ki úgy volt itt, mintha királyné vagy mintha gazd'asszony lett volna.

Régen járt erre utoljára az úrfi. A tavasszal mult két esztendeje, most pedig kezd az idő behajlani a szelíd őszbe. A nyárfa levele sárgul is már; a melyik halványodik, olyan, mint a beteg fiatal asszonyok áttetsző arcza; a melyik pedig egészen elhervadt, az csillogó arany-sárgán rezeg még egy darabig, a míg le nem száll testvérei közül, mint a sárga lepke.

Az öreg Bánhidý elbetegeskedett, állandó budapesti lakos lett belőle; őt már nem itt kellett meglátogatni s Árpád úrfi is valahol idegen országban járt-kelt több mint egy esztendeig, az volt a híre. Hogy ne lett volna hát öröm és vigasság Geréden, a mint megtudták, hogy jön az úrfi megint haza, hosszú idő után.

*

A falu népe végig éljenezte a kedves vendéget, a míg csak a fő-utcán át ki nem robogott a hintó a községből. Azután Tormás Gergő vitte-vezette a fiatalságot a csúri-csárdához, a falu végére, a hol zöld mező szélén, sűrű füzes közt, puha gyepen szoktak tánczra perdülni a párok.

Rojtos Árpád pedig tovább hajtatott, ki, a Ballangóra.

Az volt igazi hazája. Ott, a kis száraz-szigeti parasztház egyik szobájában volt a rezidenciája. Furcsa kis pusztai palota volt az. A szoba alja földes, a fal hófehérre meszelt, a tető gerendás. A gerendákról aratókoszorúk csüngtek le; aransárga szalma közé csinált virág volt fonva mindenikbe. A falon szarvas- és őzagancsok; két puska, bőrtokban; egy pár vadásztarisznya és vadászkes; meg néhány régi aczélmetszet, egyszerű keretben.

Bútor csak a legszükebbesebb. Minden a legegyszerűbb. Faragott asztal, néhány gyékényszék, egy hosszú, fonott lóca, egy pár szekrény. Csak az ágy vált ki közűle, a maga különös pompájával. Széles, kényelmes ágy volt az, megrakva dúsan fehér, puha párnával, a takarója is diszesen himzett. Nem finom himzés, de érdekes, ügyes. Nagy magyar virágok rajta, mint a tulipános ládán.

Az ágy fölött egy tükör, meg egy szent kép. A boglyas kemence mellett ruhafogas, a falba verve. A két ablakon szűzfehér csipkefüggöny, ez volt a szoba egyetlen úri disze. Most épen mindenütt, a hol csak hely volt rá, csuporban-pohárban virágbokréta; az ablakpárkányon, az asztalon, a boglyas kemence kiugró szögletén, a szekrények tetején; még a tükör körül, meg a szent kép körül is. Még az agancsokon is, a mik a falon csüngtek.

Az ajtóban pedig állott egy asszony, türelmetlenül és kihevülten. Minduntalan kinézett a pusztára felé; aztán beljebb került s igazított valami csekélységet, ügyes, gondos kézzel. Még a keble is lihegett belé, úgy várt, olyan igazán, olyan izgatottan.

Parasztasszony volt, de meg lehetett nézni. Sima, piros arcza maga volt az egészség, gömbölyű erős karját feketére sütötte a nap. Akármelyik szobrász is kapott volna rajta, hogy lemintázhassa. Rövid ujjú csipkés fehér inget viselt s az ing fölött könnyű, tarka selyem-himzéses pruszlik volt. Barna hajának csak az eleje látszott; az szépen, simán volt kétfelé fésűlve. Babos piroskendőt kötött volt fel s azt hátul, a konty alatt szorította le.

A paraszt asszonyok rendszerint nem tartósak. A sok munka teszi ezt; a hajnaltól késő estig való foglalkozás, a mihez fizikai erő kell, bőségesen. De ez itt nem nagyon ölhette magát. Megmaradt üdének, szépnek, ruganyosnak. Az igaz, hogy nem is volt még több huszonhét-huszonnyolcz évesnél. Az érett piros alma ilyen, a melyik nagyon egészséges.

Rojtos Árpád már messziről meglátta a ház ajtajában a babos piros kendőt s elmosolyodott.

Gondolatban vissza szállott a multba, a mikor pelyhes állú gyerkőcz korában ő volt itt messze földön a legszabadabb s így a legnagyobb úr. A kit mindenki kényeztetett s a kinek mindenki kedvében járt; elkezdve az édes mamáján, végig a falvak s a puszták lakosain, a kik mind ösmerték. Ha felült poroszkáló hóka lovára, szárnya nőtt, mint a madárnak. Neki indult a zöld mezőknek, a szellős rónaságnak, czéltalanul. Valahol iszen majd csak megáll a hóka. A felséges fuvalmak közt, a nagy magányban, tarka, titkos ábrándképei kísérték ilyenkor. Forrongó lelkében eszmények képe merült fel, mint a hogy a csöndesen hullámzó tengerből

kiemelkedik a játszó delfin. Tudta is még akkor, hogy mire vágyik, mi kellene neki! Minden boldogította, a mi szép, még a néma sovárgásban is örömét tudta lelteni, mert volt abban valami, a mi kellemesen izgatta, elfoglalta.

Ezzel a forró szívvel, ezzel a hóbertos álmokra hajló fejjel, a pásztorkunyhót is a boldogság tündérpalotájának nézte. A csinos parasztleányok, a kik lesütötték a szemöket előtte, de titokban mégis csak utána fordultak: épúgy érdekelték, mint a hercegeket a hercegekisasszonyok. Úgy is beszélt velük, szépen, gyöngéden, majdnem udvarolva nekik, a hogy azok soha senkit beszélni nem hallottak. De azért mégis az ő nyelvökön, a mit meg tudtak érteni; különben mit is ért volna az egész; bizonyosan kinevették volna.

Így pedig imádták. Bolondultak érte. Ha összejöttek este, róla beszéltek, súgva-búgva. Várták, lesték, hogy mikor jön arra megint; mikor látják, mikor hallják a szavát, a melylyel simogatta őket, hizelkedett nekik.

Ha tudnák a királyok, micsoda gyönyörűség van az ilyen titkos uralkodásban, szívesen elcserélnék koronájukat a húszéves ábránd-lovagok e sokszor csupán csak eszményi és mégis mindennél felségesebb diadalaival.

Ebben a remek időszakban, a legénység aranynapjaiban, a mikor még nem egészen férfi az ember, de már nem is fiú többé: elibe akadt egy gulyásszámadó leánya. Az ott ni, az a piros babos kendős, a ki ott várja most a ballangói kis fészeknél s mintha integetne, hogy siessenek már jobban, jobban.

Megállott a hintó ott nemsokára. A parasztmenyecske pipacspirosan kapkodta le a holmit róla; a ruhafélét s az utitáskát. Még csak nem is igen köszönt addig, a míg bent nem voltak ketten a virágos, ünnepi díszszel pompázó szobában. Ott aztán ledobott egyszerre mindent, azt sem nézte, hová; csak megfordult és a nyakába ugrott a kissé már öszülő, borzas embernek, a Ballangó-pusztá urának, a ki olyan régóta nem volt itt már.

- Jaj! - mondta ijedező, szívdobogós boldogsággal, - csakhogy itt van már megint. Jaj, csakhogy itt van! Lelkem! Egyetlen gazdám!

Rojtos Árpád érezte, hogy még a bordája is megropog ettől az öleléstől, de csak állta csöndesen, türelemmel; és a hogy erővel símult-feszült hozzá az a becsületes, hűséges szívű teremtés; még könnybe is lábbadt a szeme lassacskán.

- No-no, Erzsike, no, jól van; hát vártál, úgy-e, no. Szívesen látsz, úgy-e? - mormogta melegedő, elfogódó érzéssel, a mire mindig hajlott.

- Jaj istenem, hogy még én ne vártam volna! Én?! Hát nem tudja maga, hogy egyebet sem teszek, csak várok, várok, várok - magára, lelkem gazdám!

Nem tudta magát tovább türtőztetni. Elkezdte csókolni a gazdáját, a hol érte. Arczát, ruháját; s a közben símogatta, kuszált szakállát igazgatta.

Addig-addig, hogy a méltóságos kamarás úrban is megmozdult valami, megölelte a formás, meleg asszonyt s jóízűt, nagyot czuppantott a szájára, arra a pirosra, kinálkozóra.

Ezzel aztán végkép el is készült azzal a piczike tekintélylyel, a mit talán még respektált egy csöppet az asszony, minthogy mégis csak úr volt ő, nagy úr; és olyan régóta nem járt már erre, hogy hiz' az alatt elszokhatott innen valamennyit.

De csak valamennyit. Egészen nem lehetett. Nem úgy indult volt az ő dolguk - soruk régen, vagy tizenhárom évvel ezelőtt. Egészen az *olyasmi* el nem mulhat, még akkor sem, ha akarná az ember. De hát ki is akarná? Jóságos isten, ki?!

A menyecske egészen más lett attól a csóktól. Elmult belőle minden kis alázatosság. Nem nyűgözte már semmisem. Ő maga szakította ki magát az ura karjaiból; lihegő-pihegő örömben odaállt eléje s elkezdett neki dicsekedni: - No nézze csak ezt a sok virágot; ez mind magáér' van ám; oszt' kap olyan pörköltet, szivem, estére, hogy megnyalja az ujját. Itt megakadt egy kicsit; a sok párnás duzzadó ágyra esett a szeme; két tenyerét két lángoló arczához szorította, lesütötte a szemét s szégyenlősen folytatta: hát még az ágya, lelkem, majd meglátssa!

És megint átfonta nagy hirtelen a gazdája nyakát mind a két karjával, és úgy odaszorította hozzá az arcát, hogy fájtsa is már a méltóságos úrnak.

Hogy végre le tudta magáról fejteni az ölelő meztelen karokat: nem nézett az asszony a szemébe, hanem kiszaladt, mintha röstelne valamit, a mit ki nem mondhat.

Rojtos Árpád magára maradt abban a fészekben, a mit azért rakott volt egyszer, hogy ha megtalál csömörleni az üres zajtól, az önző sokadalomtól, a temérdek városi léhaságtól: legyen egy pontja ennek a világnak, a hol visszaszerezheti megint a hitét, hogy van Isten. Ezen az édes, hallgatag, virágos pusztán legalább bizonyosan van. Itt meglátni a nyomát, az áldását, mindenben.

Leült s elnyújtózott a fonott lóczán. De nem állta a szobai levegőt; felpattant, mintha egészen megifjodott volna s kiment a rétre, az alkonyati verőfényre, a sárguló határnyárfák felé, a hol annyiszor álmodozott meglelt férfi korában is, a húst tartó susogó lombok alatt.

A buja zöld gyepek magához édesgette; a vadvirágok mintha feléje hajladoztak volna; minden örült neki, azt hitte, mert hogy ő maga úgy örült mindennek, mint a gyermek.

Mindennek, és ráadásul még valaminek, a mit elég bolondosnak talált, de a mi furcsán és nagyon melegítette, növelte benne a megleledést.

Az a parasztasszony. Az a ragaszkodó, hűséges valaki, a ki igazában senki és semmi, és mégis jó, hogy van; - jó, mert hozzáfűződik egy sereg édes bohókás emlék, a mi tizenhárom év óta apránként egész garmadára gyűlt már.

Mindig ilyen volt. Ilyen az első naptól kezdve. Azóta, hogy Árpád úrfi először nem nyughatott, s ellopta tőle az első tilos csókot.

Akkor azt mondta neki a csibe-leány: most hát a magáé vagyok úrfi és az is maradok mindig, mert szeretem.

És az maradt. Követelés nélkül, igény nélkül, ijedező érzélgés nélkül.

A hogy még jobban kifejlődött s elkezdett szépülni a sok öleléstől: lassankint egészen megasszonyosodott, menyecske lett. Csak úgy, bálkézről az igaz; de ámbár mindenki tudta, senki sem bántotta érte a viláért sem. Hisz' a méltóságos úrfi megbecsülte, ha el nem vehette is. Az öregek, az Árpád szülei, szemet hunytak. Rendén volt a dolog, s így telt egyik év a másik után. Ha elment az úrfi messzire, ott maradt a kis számadó-leány búsan, özvegyen a pusztán; és várta vissza örökké a gazdáját, az urát, a ki ha eljött, megint mindig egyesegyedül csak ő vele folytatta, a mit már elkezdett.

Volt ebben valami érdekes, és a mellett kellemes, mert a leányasszony szép volt és hű volt; hivebb az igazi feleség sem lehet. Ki is merte volna ráemelni a szemét az Árpád úr kedves jószágára? Hisz' ha baja volt a környéken valakinek, és pártfogást keresett: tudta azt akárki is, hogy a számadó-Erzsike csak egy kis levelet ír messzire, az úrnak, s megjön a segítség arra valami formában.

Hogy így megmaradt egyszerű paraszti viseletében: egyszerű, tiszta és ártatlan maradt a lelke is. Engedelmes megnyugvásból és büszkélkedő igaz szerelemből állott ez a szépséges

nőszemély mindenkor; soha mást nem gondolt, mint a mit az ő parancsoló ura akart. A mikor megjött a nagy világból, ő itt várta mindig ünneplőben, kiszépülve a várástól és kimelegedve; csupa odaadás, csupa édes kínálás volt a szava, a nézése, a mozdulata. Sok bája volt rajta a nőiességnak a nélkül, hogy maga csak sejtette volna is; és Árpád úr el tudta mellette feledni ilyenkor a nagyvilági szépségeket, a kikre néha akkor unt rájuk legjobban, a mikor a legtöbb művészettel fonogatták körülötte a hálójokat, hogy megfogják benne s lekössék, ha lehet véglegesen.

Ez bizony nem kötötte le mással, mint az őszinteségével; ez nem kért s nem várt tőle semmit sem; csak megtett neki mindent, boldogan, örömmel, a mikor ő, az úr, akarta.

S ebbe a pusztai környezetbe úgy bele is illett, annyira ide való is volt az alakjával, a parasztszépségével, az egyszerűségével, hogy Árpád úgy érezte: nehéz dolguk volna a legszebbeknek is, a városiak közül, ha el akarnák őt itt emettől csábítani.

Maga is nevetett, ha rajtakapta magát, hogy ő is mintha valaminő hűségfélével lenne itt az ő leányasszonyához; mintha úgy érezné, hogy ezen a helyen már csak nincsen, de nem is lehet ő hozzá más asszonynak jussa, mint ennek.

Ha tudták volna a barátai, halálra kaczagják magokat, az bizonyos. De azért mégis jól esett Rojtos Árpádnak az a gondolat, hogy a milyen asszony ez az Erzsí, mindet meg tudná veszejteni maga után azok közül, a kik a gazdáját kinevetnék, mialatt ő érte körömszakadtig törnék magokat.

És aztán elkalandozott az egész élete folyásán, a sok hiábavalóságon, a miben az esztendőket eltelték. Kivált ez az utolsó két esztendő, a mikor a halál kopogtatott az ajtaján, állandóan.

Egy asszony miatt történt, a kiért majd meghalt. Nem az érzésével, hanem valósággal. A ki miatt pisztoly elé kellett állania s azután lelőtték.

Hogy lebegett sokáig élet-halál közt, napról-napra!

S a mikor a legnagyobb veszedelmen túl volt, hogy küldték az orvosok messzire, túl a tengereken, a hol örökös a nyár; a hol a balzsamos levegő ereje legyőzi a halált.

Erről itt nem tudnak. Senkisé sejtí itt, hogy esztendőnél tovább üdült az olasz ég alatt s nem jöhetett haza, a Ballangóra, a füzesek alá, a nyárfák közelségébe.

Az az asszony pedig, az a szép asszony, azalatt özvegy is lett, férjhez is ment megint. Talán azt sem tudja már, hogy majd elpusztult miatta egy ember, egy szerelmes férfi. Hisz idestova két esztendeje ennek a komédiának.

Hogy erről tündökött, suhogást hall s arra csak letelepszik melléje valaki, a fűre.

Erzsók volt, a leányasszony, a ki jött, keresni az urát. Oda bujt melléje a gyepen s szó nélkül kezdte kengetni a vállát, a hátát.

- Így szereti, tudom, - mondta, - mindig is szeretete, ha végig lapigattam, úgy-e lelkem.

S aztán folytatta a csacsogást, különösebb összefüggés nélkül, a környék apró dolgairól, a mik ő neki mind elég érdekesek voltak. Árpád úrnak pedig módja volt az alatt hallgatni, gondolkodni és nézni a sok szépet, a mi a kék égen meg a sík mezőn van; meg ezen az asszonyon, a ki mintha a felesége volna, úgy dédelgeti; néha lehajlik hozzá, lopva megcsókolja s olyankor halkan beleszövegeti együgyű kis elbeszéléseibe: »édes«.

Mert hogy egyet-mást mégis eltanult Árpád úrtól, a ki némely kis úri tempóra szoktatta volt, s a saját kedveskedéseinek a formájára is megtanította valaha. Nem ugyan leczke révén, hanem a sok-sok gyakorlattal, a mikor ő maga mondta a szerelmes kis leánynak: »édes«.

- Mit gondolsz, Erzsók, hátha elvinnélek magammal innen, - kérdezte hirtelen az asszonyt, talán csak szeszélyes kíváncsiságból, hogy ugyan mit mond; vagy tán egy kicsi őszinte vágyával is annak, hogy ez a »hűséges« hadd lenne mellette ezentúl állandóan.

A számadó leánya megakadt a kenegetésben s Árpád úr láthatta, hogy elhalványodik; úgy nézett, mereven, mintha kísértetet látna.

- Ne vigyen el, mondta könnyörgő hangon. Én itt boldog vagyok, lássa, mert várom magát mindig. És ha eljön, ámbár ritkán, akkor maga itt mégis csak az enyém. Mit csinálnék én *ott*? A nagy dámáknak csak szolgálója lennék...

Nem birta tovább, sírva fakadt.

Árpád megszánta, vigasztalta. No Erzsike, no, hallod-e', iszen csak tréfáltam. Dehogy viszek el innen; - mért jönnek akkor ide többet, ha te itt nem volnál?

- Ugy-e? - szólt közbe könyei közt mosolyogva a leányasszony. S aztán, hogy szó se eshessen erről a dolgról, gyöngéden felczibálta az urát. - Keljen fel no, már azóta készen is a pörkölt, int az öreg béres, lássa. Azt állítottam oda egy kicsit, hadd rázza-rázogassa.

Bementek együtt a fészekbe s a méltóságos úrnak el kellett túrni, hogy vacsora után odaült a leányasszony az ölébe és megölelgette megint, szorosan a kebléhez szorította a fejét, hadd hallgassa a szive dobogását.

Rojtos Árpád császári és királyi kamarás úr addig-addig hallgatta a jó melegen ezt a bohó, izgatott zakatolást, hogy lehúzta a piros leányasszony arcát magához, s a mint úgy félfekvő-helyzetben rátámaszkodott volt az asztalra, maga kereste meg a kínálkozó asszony-száját.

Megcsókolta nagyon, igazán; és mintha most kezdődnék az, a mi tizenhárom esztendővel ezelőtt volt, úgy mondta magától, jó szívvél: »édes«.

Elfelejtette a közben az utolsó két esztendőt; el azt a másik szép asszonyt is.

Úgy volt, mintha az, a mi vele innen messze történt, sosem lett volna igaz. Mintha csak ez lenne igaz, ez az egyszerű vidék, meg azok az egyszerű emberek, a kik elibe jöttek ma, hogy a falu határán megéljenezzék.

És legigazabb valamennyi közt ez a melegszívű, tisztalelkű fehércseléd, a kire még rá sem mert nézni más, egyedül csak ő.

Az egész falu, az egész környék vigyázott rá s óvta. Leütötték vón, a ki bántani meri, mert hogy az övé volt, az Árpád uré, a falu jó uráé.

TITKOS LEVÉL.

Egy szomorú asszony levelet írt egyszer az urának, de nem adta oda neki soha.

*

»Mindössze csak néhány nap telt el azóta, hogy nagy szerencsétlenségemnek tudatában vagyok s mégis úgy rémlik előttem, mintha régesrégén megállott volna a világ; sőt mintha valami megfoghatatlan csuda által visszafelé rohanna a mulandóság örvényeibe és bele akarna temetkezni az örök semmibe, a hol nincs esemény, nincs történet, nincs emlék, nincs ember, de még nyoma sincsen annak, hogy valaha mindebből lehetett valami.

Üresség! üresség! üresség!

Rettentő ür, amit semmivel sem lehet betölteni, kiegyenlíteni. Sem bérczek roppant tömegével, sem tengerek vizével, sem a világot körülölelő levegővel; sem könnyel, sem fájdalommal, vagy bűnbánattal, vagy bűnbocsánattal - semmivel sem!

Meghalt valami bennem; és az az érzésem van, hogy kívül állok már mindenen, a minék bárhol a föld fölött s a föld alatt, helye van. Nézem magamat messziről, a világűr lehetetlen messzeségeiből, és tele vagyok kimondhatatlan gyászszal és sajnálkozással az iránt a vergődő alak iránt, a ki most itt rója a sorokat és kiönti lelkét a papirosra: hiába, cél nélkül, minden időkre szóló reménytelenséggel.

Mert a mit én írok, azt nem szánom senkinek sem. Csak az emlékezetnek, ami szintén meghal, elmúlik egyszer. Ha nincs a ki emlékezzék, akkor emlék sincsen; és én nem gondolok rá vágyó örömmel, hogy vajha lenne idő, a mikor e sorokban összekeresgéli valaki a lelkem foszlányait.

Áradozok és öntöm a bús betűket, a melyek sötétlenek előttem, mint a hogy sötétségbe borult az életem; és ezt a vak homályt senki sem fogja eloszlatni ebben az életben, mert senki sem tud róla.

Még te sem, édes uram, a ki miatt szenvedek és sírok, s a ki miatt szerencsétlen vagyok, mert kiöltél belőlem valamit, a mi nagyon édes volt, és melegített; a mit megszoktam és imádattal ragaszkodtam hozzá; a mi végső célom, minden örömem, összes jutalmam, egyetlen álmom, boldogságom, hitem volt mindaddig, a míg végkép és örökre meg nem váltam tőle, te általad.

Uram, férjem, szerelmem, életem, mért csaltál meg engem?!...

Feltartom a kezemet a magas ég felé és riadozva jajgatok magamban, mint a ki mindenét elvesztette, de koldusváltót titkolni akarja. Kérdem az istent: lehet-e, hogy én ébren vagyok és hogy igaz az, a mi ért. Reszketve omlom össze és behunyom a szememet, úgy könyörgök a Magasságbelihez: tegyen csudát; - adja vissza egyetlen egyszer, a mi soha-soha már nem lehet többé, sem életemben, sem halálomban, sem örületemben.

Zúg az agyam és tombolva lüktet a halántékom. Szívdobogásom van s megalszik ereimben a vér, annyira bágyadok. Sipol a lélegzetem és sötétség van a szemem előtt. Könyvem hullik s csudálkozva kérdem magamban: hogy fakadhatnak ily forró csöppek oly jéghidegségből, a mivel tele vagyok.

Ki ért meg engem?! Ki?! Van-e a világon, a ki velem érez, a ki sajnálni tudhat engem, úgy, a hogy megérdelem?!

Rettegve titkolódzom. Borzasztó volna, hogy elképedve bámuljon rám a közöny és azért szánjon, hogy mily betegesen túlzó vagyok, a mikor viharfelhővé növesztek magamban egy szóra is alig érdemes semmiséget. Azt, hogy kívülem más nőt is megölelt az uram.

Tudom, hogy ezren mosolyognának rajtam e pillanatban, ha itt látnának magányosan, tépelődve, lelki emésztődésben megverve, irtózatos mértékével a szerencsétlenségnek.

De ugyan mi történt, jó Isten!... Ugyan mi is? Hát semmi, épen semmi. Csak az, a mi minden asszonynyal könnyen megtörténik és azért egy sem válik miatta halálosan vigasztalanná. Csak az, a mi minden férfival megtörténik, - és azért marad a férfi továbbra is derék, becsületes, tisztességes ember, a kinek legfeljebb érdekes híre támad. Férfiak s asszonyok szótlanul és jelentősen fenyegetik meg. S egyébiránt félig-meddig mindnyájan megegyeznek abban, hogy a mi történt, az joga a férfinak. Hisz más lény a férfi, mint a nő. S az apró hűtlenség, a mit alig kerülhet el a férfi a maga személyében egy életen keresztül; még jó is lehet arra, hogy százszorta inkább vágyják vissza a saját fészkébe.

Így szoktak beszélni. Így okoskodik a világ körülöttem. És én ha hallok is eféléket: soha meg nem értettem belőle egy szót sem. Mintha madárnyelv lett volna: a holló meg a vércse beszédét sejtettem belőle. Süvítő és káromkodó hangot, a mitől iszonyodtam.

Mert én nem abba a világba való vagyok, ahol ezen a nyelven beszélnek.

Én szerelmes, igaz asszony vagyok, a ki leánykoromban álmok közt éltem és álmaim beteljesülését vártam, amikor férjhez mentem.

Én nem ösmertem a hétköznapi férfit és nem vágytam ösmerni; csak álmodoztam egy félistenről, a ki férfi alakban jó élém és kiválaszt engem millió más közül, hogy egyedül szeressen.

Én elhittem magammal egészen, hogy az a félisten a férjem, a ki jobb, tökéletesebb, tisztább és férfiúbb, mint a többi férfi. És amikor engedelmes odaadással hozzátapadtam és visszaadtam a csókját: rendíthetetlen hittel élt bennem a szent bizonyosság, hogy inkább meghalnék mind a ketten, semhogy még valakire úgy tudnánk nézni, ahogy egymásra nézünk.

Annyit adtam neked, ó uram, annyi nemes érzést, hogy megszakad a szívem arra a gondolatra, hogy íme nem volt neked elég, és hihetted, hogy máshol többet, igazabbat, becsesebbet kapsz!...

Férjem, ne tudd meg azt soha, mit éreztem, amikor botlásod után hízelegve és kissé léhán kértél, hogy legyen elnéző most az egyetlen egyszer.

Lelkem mélyén a halál dermedésével hallgattalak, mert hisz' akármit mondtál volna, bármint esküdtél volna, az én álmom immár szerte foszlott. De te még igazán meghatva sem voltál.

Láttam zavarodat, szégyenkezésedet; ám sokkal inkább volt ennek oka az, hogy nem voltál bűnödben elég ügyes, mintsem a fájdalom, hogy úgy megrontottad a mi nagy boldogságunkat.

Láttam szemedben a fürkészés vágyát, hogy belém láss és megtudd, vajjon mi rejlik könnyeim mögött, ami láthatatlan.

Éreztem, hogy csak egyetlen mohó kívánság vezet: vajha minél könnyebben úsznád meg azt a pocsolyát, amelybe bele estél.

Borzasztó lelki kinjaim közt is bizonyos voltam abban, hogy te nagy büntetésnek és nagy megalázásnak tartod, hogy úgy könyörögsz hozzám, s hogy nem tennéd, ha nem ragaszkodnál nagyon ahoz, hogy megtarts magadnak. Mit tehettem mást? megbocsátottam. Hisz' tőled elszakadni nem volt erőm. De kinyílt a szemem és esküdnek nem hittem; már nem voltál félisten, csak közönséges férfi.

Azóta élünk egymás mellett s én megint csak el-elmaradok itthon magamra, mint boldog napjaimban. Te alig emlékszel rá, hogy egyáltalában volt valami köztünk; gyöngéd és finom vagy, de már visszatért önbizalmad, a mit a felfedezés napján olyan szánalmasan elvesztettél. Jösz s mégy; elfoglal napi dolgod és nem is gondolsz arra, hogy az én lelkemen rágódik a féreg, a mely kegyetlenül sajgat, valahányszor *napi dolgodat* emlegeted. Mert a te utaid én előttem mindvégig gyanusak. Hallgatok, de bizalmam és hitem sohasem lehet az, ami valaha volt.

Nagy kín ez, uram, és te sohasem tudod meg, mit állok ki én most.

Máskor is, ha így egyedül maradtam, sokszor leültem és írtam neked. Szerelmesen, bohón, vallomásokat téve és édes bolondságokkal terhelve meg a papirost. Nem is szántam arra, hogy olvasd valamikor; csak a magam gyönyörűségét találtam benne, mert veled foglalkoztam mindig, ha itt voltál, ha nem.

Most is írok és most még kevésbé gondolok rá, hogy olvasd ezt az én titkos leveletem. Maradj meg jó érzésedben és nyugalmadban; hidd, hogy elfeledtem, a mi történt; - hogy nem is vettem valami komolyan, mert okos asszony vagyok, a ki ha el nem kerülheti, megalkudni is tud. Gondold, hogy a rossz álom elmúlt s az ébredés elmosta még az emlékét is. Én majd igyekszem rajta, hogy megkönnyítsem neked ezt a hitet. Úgyis hiába volna minden. Újjá nem születünk.

De ha hallgatok arról, a mit általad szenvedtem: hogy hallgassam el a legnagyobb csapást, a mi ezenfelül is ért s a mi neked is szörnyű veszteséged?!.. Én, a kinek még gondolatom sem volt ezelőtt, hogy rögtön közössé ne tettem volna veled: most bensőm legmélyére rejtek valamit, a mi a pokol gyötrelmeit szenvedtetni velem s amit, - ha tudnál róla - talán keserves könyekkel siratnál meg.

Mi lett belőlem, uram, édes férjem!... Mi lett *én* belőlem?!

Micsoda borzasztó közöny lopódzott belém, amitől nem tudok többet szabadulni s a minék napról-napra erősödését érzem?!... Hova lett büszkeségem, a mely vadul dobott el minden legparányibb olyat, a mihez a kétesség árnyéka férközhetett? Miért nem tudok többé úgy látni, úgy nézni, úgy érezni és úgy ítélni, úgy gondolkodni és határozni, mint a mig talizmánom volt az a tudat, hogy a mi kettőnk közt van, a mi bennünket összeköt: az *szentség*?!

Szentség, - ismétlem folyvást, de nem hat már meg, nem tölt el áhítattal; minden más szót ugyanily közönyt nyel tudnék kimondani.

Valami mintha megszakadt volna bennem. Azelőtt egyenesen a mennyországgal volt összekapcsolva a szívem; most csak egy bizonytalan mozgású gépnek érzem, a mely sok galibát okoz, a mig dobog.

Végigrohannak gondolataim a világon s mindent másképp látok, mint azelőtt. Minden csak olyan pedig; csak az én szemem látása változott meg. Itt van a sok asszony, a kit a férfiak kedvesnek tartanak, mert hogy mindegyik olyan, a milyen én azelőtt nem tudtam volna lenni. Most megértek mindent, és ha nem is vágyom belesodródni az áramlatba, csak vállat vonok már arra a lehetőségre, hogy egyszer majd én is hódító és imádni való »néni« leszek tán, mint a többi.

Semmire sem vágyom és semmitől sem félek.

Lesz, a mi lesz, a nélkül, hogy kívánnám, a nélkül, hogy keresném, vagy hogy borzadva térnek ki sok olyan elől, a mire még gondolni sem tudtam az uram bűne előtt.

Nem érzem vágyát, nem érzem örömét, hogy a régi maradjak. Semmi jutalmat sem találok többé az uram tetszésében; hisz' neki már más valaki is tudott tetszeni.

Próbálok mindent, hogy ebből a fájó zsibbadásból szabaduljak: mind hasztalan. Máskor az imádság békét hozott; most csak a szájam jár. A szívem nem érez, az égtől semmit sem reménylek; a férjemnek nem hiszek; megelégedése közönyös előttem s ha gáncsa érne, bizonynyal vállat vonnék.

Össze vagyok törve; nincs egy ép porczikája szellemi részemnek. Nem vágyom a jóra, nem gyűlölöm a rosszat; és azt kérdem, hogy ez most már vajjon meddig lesz így? Van-e belőle megváltás, gyógyulás? Belehalok-e lassan, vagy csak fiatalságom pusztul el apránként?

Vagy jön idő, a mikor elterjed a bűn mérge bennem is és összezavarja egész világomat?!

Ma, e pillanatban mitsem tudok; előre mitsem sejtek. Mondom: lesz, a mi lesz; de hogy mi, azt én dehogy bánom.

Vörös az ég, vastag füstoszlopok kavarnak rajta; nem tudom, lefelé nézek-e vagy fölfelé. Csak fáj a szívem és ezt az egyet bánom. Mert szenvedni nem tudok, nem bírok, nem akarok.

Van uram és még sincs. Ő neki az én lelkem már idegen ezentúl. Keresem a megváltást, a mit ott fogadok el, a hol megtalálom.

Keresem, keresem...«

A »GYERMEK«.

Valakinek a menyegzője van ma, és ez eszembe juttat egy furcsa kis történetet. Úgy mondom el, a hogy hallottam.

*

Janka, az én édes szőke Jankám, a legszendébb, legszüziesebb leány volt a kerek világon. Hogy nekem minden más leánynál sokkal jobban tetszett, az nagyon természetes. Imádom az igazi nőt, a kiből jószág, igazság és odaadás van; és akárhogy érdekeljen is a hamis kaczság: egy pillanatra sem tudnék tétovázni, ha a kettő közül választanom kellene.

Janka olyan volt, mint a tubarózsa. Fehér, üde és egy kicsikét mindig szomorú. Mélyen érző szíve állandóan merengővé tette. A legkisebb dolog is erős hatással volt rá, s kivált attól fogva, hogy szerelmünk nem volt titok többé, teljesen gyöngéd érzelmének a világában élt.

Ritkán lát az ember testvérek közt oly tökéletes ellentétet, mint közte és huga közt volt.

Janka gyönyörűen fejlett alakján meg kellett akadni minden szemnek. Egyszer, egyetlen egyszer láttam bálban; mondhatom, szédültem attól a szépségtől, a mit habfehér nyaka, és keblének a kivágott ruhából gyöngéden ki kívánczó hullámvonala mutatott. Már is asszonyos volt.

S én megesküdtem magamban, hogy ő lesz a feleségem.

A huga, a kis fekete Vilma, akkor mult tizennégy esztendő, és mindenki úgy bánt vele a hogy a gyermekekkel szokás. Magam is czukrot vittem neki mindannyiszor, a mikor a meny-asszonyomat meglátogattam s eleinte nem is értettem, hogy eféle kedveskedésem mért fogadja hovatovább növekvő hidegséggel.

Nagyon fekete kis leány volt, csak egy kevéssel túl az igazi gyermekkoron.

Rendkívül sűrű, szinte kékesen fénylő haját sohasem tudta kellőkép rendben tartani, s ez a borzasság is hozzájárulhatott, hogy tovább hittük gyermeknek, mint a hogy a lelkülete annak bizonyította.

Szerette a tükröt, s egyszer rajtakaptam, hogy Cleo-frizurát csinál magának. Azt a véghe-tetlenül egyszerűnek látszó és még is annyira merész, szinte gonosz frizurát, a mely félig Szűz Máriának, félig Phrynének sejteti a nőt. A kétoldalt lesimuló gazdag fekete hajtenger gyöngé hullámokat ontott a kis leány fejére, míg az igazi hajzuhatag kaczerul, titkolódzva, kötekedve takarta el fülét s arcának egy részét. Mintha az éjszakából fénylett volna ki egy halvány fehér virág, olyan volt.

Leírhatatlan zavar és az ijedtségnek szinte megdöbbsentő foka volt abban, a hogyan fel-sikoltott, a mikor észrevett. Szemében harag és gyűlölet égett, hogy íme, valaki megfigyelte.

- Rám lestél! - kiáltotta igazi kétségbeeséssel.

Már akkor a jövő sógorság révén tegezödtünk.

Nem tagadom, röstelltem, hogy valamennyire igaza volt. Menteni akartam magamat s engesztelve és hízelegve mondtam:

- Nem lestem rád Vilma; de nem tehetek róla, hogy rajtad felejtettem a szememet. Nagyon szép vagy így...

Már kimondtam, de magam is elrémültem, hogy ezen a hangon tudok beszélni egy gyermekkel. - *Gyermekekkel?! Jóságos Isten, ha csakugyan egy gondolatra teremnek és szűnnek meg világok, miért ne történhetnék, hogy a gyermekből egy pillanat alatt nő lesz?!*

Ez a kis leány elkomolyodott és nagy lidércz szemét lesütötte. Láttam, hogy önti el arczát a pirosság. Mozdulatlanul állt egy darabig; keble rémülten hullámozott. Aztán megfordult s kirohant a szomszéd szobába, a nélkül, hogy hozzám szólott volna, vagy rám nézett volna többet.

Ettől a naptól fogva sokáig kerültem őt. Lelkifurdalásom volt; de őszintén szólva szégyeltem is magamat. Mindennap vártam, hogy Janka valami czélzást tesz az én különös udvarlásomra, százféle formáját eszeltem ki annak, hogyan mondom majd el az esetet, ha beszélnem kell róla.

De Janka nem kérdezett. Pedig őszinte, nyílt lelke meg nem állhatta volna, hogy ha tud a dolgról, szóba ne hozza. Hisz' minden legkisebb, legjelentéktelenebb beszélgetésről is kedveskedve számolt be, ami a családban úgy folyt le, hogy engem is érdekelhetett.

Vilma tehát hallgatott. Elhallgatta, hogy Cleo-frizurát csinált s én azt mondtam neki, hogy nagyon szép. Nekem magamnak is mintha lakat lett volna a szájamon: a világért sem tudtam volna árulója lenni a gyermeknek. Közös titkunk így aztán titok maradt s ez furcsán feszélyezett mindkettőnket.

Majdnem tíz nap telt el, a míg annak a különös pillanatnak az emléke annyira elmosódott, hogy Vilmához megint elfogulatlanul tudtam szólni.

Egyszer valami kicsiség miatt megneheztelt rám Janka, az én gyönyörű Jankám. Valószínűleg nem voltam eléggé figyelmes; - már kezdtem lassan és titokban átalakulni férjjé, pedig még csak vőlegénységemnek a zenitjén voltam.

Magam is duzzogtam, még pedig megvallom, teljesen ok nélkül. Csupán azért, hogy íme Janka még neheztelni is mer. Piczike vihar volt az egy pohár vízben. Nem is vette észre más, csak Vilma.

Láttam, hogy ott settenkedik körülöttem, s mondani szeretne valamit. Ránéztem. Akarsz valamit Vilmácska?

Nekibátorodott. Közelebb jött s halkán, szinte suttogva mondta: Janka búsul.

Tudtam, hogy 'iszen nincs oka különös szívfájásra, hát csak olyan frázisfélének, olyan kis tüntetésnek vettem az édes drágám búsulását. Megszállt az ördög s ez előtt a gyermek előtt hányivetiskedtem, ami elég csúnyaság volt, de mégis sokkal szebb, mint a mit ráadásul nyomban cselekedtem.

Ha búsul, gondoltam, miért nem jön ide? mért nem hív a tekintetével? mért engedi, mért cselekszi, hogy a drága időből csak egy percz is így teljék, nehezteléssel, haragtartással? pedig boldogok lehetnénk!

Rút és gonosz vágya szállott meg a boszuállásnak, s a hogy az iskolás diák a zsebében mutat fügét a tanárának, úgy mondtam én is titkolódzva, de a nélkül, hogy üres fecsegésnél egyébbnek tartottam volna:

- Én *tégedet* szeretlek Vilma, nem Jankát.

Soha életemben sem felejttem el, mily ijesztően elsápadt a »gyermek« erre az ostoba és léha vallomásra.

Most nem sütötte le a tekintetét, mint akkor, a mikor a szépségéről beszéltem neki. Merően szögezte rám nedves nagy szemét s láttam, hogy alig bírja a sirást elfojtani. Abban a nézésben esdeklés és kétségbeesés volt; mintha azt kiáltotta volna a lelke: irgalmazz!

Borzasztóan megijedtem. Meg kellett értenem, hogy Vilma szószerint, a legkomolyabban veszi, a mit mondtam, s e pillanatban az első nagy lelki harczon megy át. Hóhérlétkület kellett volna ahhoz, hogy kegyetlen sietéssel magyarázzam meg tévedését. Ugyis hiába próbáltam volna; nem volt gondolatom, egyetlen szavam sem volt.

Mialatt zavartan keresgéltem üres agyvelőmben a módot, a mivel sértés nélkül ábrándíthatom ki, ösztönszerűleg fogtam meg a kezét s gyöngéden, mint a szerető és aggódó testvér, vontam magamhoz.

Bár ne tettem volna!

A »gyermek« erőtlenül borult a vállamra; de rögtön, mintha villanyütés érte volna, hevesen, szenvedélyesen ölelt át s forró kis arcát remegve szorította az enyémhez. Megcsókolt.

A folyósón zaj támadt; vendégek jöttek.

Vilma föleszmélt s elmenekült.

Magamra maradtam semmihez sem hasonlítható nyomorult lelkiállapotommal.

Ha Janka nem jön, nem tudom mit teszek. Megértettem, hogy lehetnek rossz perczek, a mikor az öngyilkosság réme teljesen hatalmába keríti az olyan embert is, a ki vágyva vágyik élni.

Ó, én mennyire vágytam. Hisz' oly határtalanul imádtam Jankát, a ki maholnap feleségem lesz már.

Menyasszonyom kénytelen volt vele, hogy a vendégek előtt elrejtse duzzogását és megbocsásson. Különös lehangoltságomat látva, még vigasztalt.

Másnap hivatalos ürügygyel elutaztam egy egész hétre. Keserves bűnhődés volt ez meggondolatlanságomért; de el voltam telve félelemmel s időt akartam biztosítani a lecsillapodásra.

Mindennap lángoló leveleket írtam Jankának; és meg kell vallanom, szerelmem mellett az a reménység is ösztönzött erre, hogy hátha véletlenül elolvas közülök egyet Vilma.

A mikor visszatértem, egyetlen törekvésem volt, hogy soha, egy pillanatra se legyek egyedül a »gyermekkel«.

Nem mertem, nem tudtam rá nézni.

Néha ösztönszerűen éreztem, hogy két égő szem tapad rám valamelyik sarokból. A világ kincséért oda nem tekintettem volna.

Mondhatom, kínos egy pár hetet állottam ki. Gondolkodni sem mertem. Hisz' rögtön úgy láttam magamat, mint igazi, romlott gonosztevőt, a ki odáig vittem egy ártatlan leánykát, hogy meg tudta volna csalni az édes nénjét; boldogtalanná tudta volna tenni, pedig mennyire szerette.

Alig vártam, hogy az esküvőnk meglegyen.

Örök szégyenem és lelkifurdalásom, hogy Vilma miatt még jobban vártam, mint a magam boldogsága miatt.

Meg voltam győződve, hogy csak azon a napon vehetek nyugodtan lélekzetet, ha már lesz feleségem. Addig ki tudja, mily örült ábrándok foglalkoztatják Vilmát.

Boldog lehettem volna, ha tudom, hogy mindebből egy szó sem igaz. De már nem volt bátorságom, hogy az igazat firtassam.

Esküvőm napján mertem ránézni először.

Ő volt az egyik nyoszolyóleány. Hófehér ruhácskája még halványabbá tette. Szeme égett, s homlokán borongás volt, a mit a nagy nap izgalmai közt senki sem vett észre.

Magam is csak futólagosan törődtem vele.

Janka észvesztően szép volt s engem a boldogság szinte beszámíthatatlanul mámorossá tett.

Az oltár előtt úgy harsogtam az igent, hogy még a pap is belepirult.

A templomból kimenet száz emberrel kellett kezet szorítanom.

Egy kis torlódás támadt, a mint ösmerőseink s barátaink körülvettek bennünket.

Az áradozó jó kívánságok közt félfüllel hallottam az egyik vőfély hangját mögöttem:

- Hát nagysádkámnak mikor gratulálunk *így*?

- Én nem megyek férjhez sohasem, volt a rideg válasz.

Ezt Vilma mondta.

- És ugyan miért, Vesta kis papnője? szellemeskedett a vőfélyke.

- Mert a férfiak mind *gazemberek*, - mondta a »gyermek« élesen, határozottan.

Karon ragadtam Jankát s keresztül csörtettem vele a gyülekezeten.

*

Ma pedig megint esküvőn vagyok.

A »gyermek«, a ki azóta gyönyörű szüzzé serdült, mégis férjhez megy ma egy »gazemberhez.«

AZ A BAROM BANKÓ.

Kormosné belekapaszkodott a Visk Laczi karjába s halkan mondta:

- Menjünk egy kicsit sebesebben. Majd sietnek ők is, ha látják, hogy elmaradnak tőlünk.

Aztán, hogy a sietést magyarázza, hozzátette: úgy érzem, hűvös van.

Vagy tíz lépéssel mögöttök két férfi lépdelt, szintén karonfogva. Vitatkozásba merültek, időnkint neki fordultak egymásnak; megállottak egy-egy pillanatra s változatos kézmozdulatokkal igyekeztek hozzájárulni ahhoz, hogy a szóharcban diadalmaskodjanak.

A két férfi közül az egyik Kormos volt, annak a menyecskének a férje, a ki Visk Laczival elől járt; a másikat Tölgyinek hívták; ez az úr hivatására nézve »pörvesztő«, a hogyan Kormos mondani szokta. Egyébiránt pedig a Kormosék házának mindenkép jó barátja, jogi tanácsadója, s a ház fejének majdnem elválhatatlan társa vala.

Így szokták rendesen kivenni részöket az élet apró örömeiből. Elindultak hazulról együtt, az asszony a maga barátjával, a férj szintén a magáéval. Néha csak egy nagyot sétáltak; néha pedig betértek valahova, kávéházba vagy vendéglőbe, s gyönyörűen eltöltötték az estét. Az asszony többnyire elégedett volt, mert az örökké vitatkozó két czimbora nem sokat zavarta abban a kedvtelésében, hogy magának udvaroltasson. A férj meg éppenséggel így tartotta az életet legszebbnek, szerény baráti körben eszméket cserélve, s meghányva-vetve a világ sorsát, apróra, államférfiúnak is diszére váló komolysággal.

Most is a »Róma«-kávéházba igyekeztek, a hol Kormos majdmindig talált még egy társat a kalabriász-partíhoz; ha pedig nem talált, akkor Tölgyivel pikétezett, esetleg sakkozott. Az asszony ez alatt átlapozta a képes ujságokat; néha egy kicsit összebújt Visk Laczival, a kiről azt lehetett volna hinni, hogy egyetmást felolvas, mert sokat mozgott a szája. Egyre beszélt, ámbár nem az asszonyra nézett, hanem az ujságra, a mely iránt közösen érdeklődtek.

Elég ártatlan mulatozás volt ez, s ha valakinek eszébe jutott volna, hogy megfigyelje őket, hamar beleunt volna. Hisz' az csak természetes dolog, hogy a valamire való fiatal ember egy csinos asszonyka mellett meg-megberzenkedik. Ha a férjnek nincsen ellene kifogása, hát ugyan kinek lehetne még?

Éppen a nyíl-utca sarkán fordultak be, a mikor egy úr jött velük szemközt. A kanyarodó egyelőre elfödte Kormost meg az alteregóját s az az úr, az összesimuló párocskát látva, nyilván hamisat gondolhatott. Szándékosan tette-e, vagy véletlenül, ezt aligha meglehetne most már állapítani, de annyi bizonyos, hogy a mikor a Kormosné arcába belenézett, erősen hümmögött, sőt még a torkát is megreszelte.

Visk Laczi érezte, hogy a barátnője megrándul a karján. Elöntötte a méreg; az asszonyt egy pillanatra eleresztette s hevesen ugrott neki az esti homályban is ösmerősnek tetsző embernek.

- Szentelen! mondta s ökölbe szorította a kezét.

Az az úr most már egészen hozzáfordult, a helyzethez képest nyugodtan nyúlt a zsebébe s a tárczájából kivett egy névjegyet. Visk Laczi ugyanezt tette, de a mint most szemtől-szembe nézett az idegen emberrel, közel volt hozzá, hogy felkiáltson meglepetésében.

Megösmerte Bankót, a kivel nemcsak egyszer fogott már kezét a kaszinóban, ámbár valami különös barátság sohasem kötötte őket össze.

Bankóról tudniillik semmit sem lehetett tudni, sem jót, sem rosszat. Bizonyos fokig rejtelmes alak volt s ez nem tetszett benne azoknak, a kik finnyásan válogatták meg állandó ösme-

retségöket. Urasan élt, de nem dolgozott. Hogy birtoka lett volna, arról senkisé tudott. Ő maga minden ilyen témát szinte észrevehető gondossággal került. Köztudomású volt róla, hogy első rangú vívó s ez elég volt arra, hogy komoly ok nélkül senki se feszegetse a dolgait. Komoly ok erre egyáltalán nem volt. Bizonyos, hogy most ráösmert Kormosnéra s alig lehetne kétségbe vonni, hogy az az ümmögés és torokreszelés ezzel volt összefüggésben.

A sértés megtörtént s ezen változtatni nem lehetett. Valami fölényes volt a Bankó hangjában, a mikor minden indulatoskodás nélkül így szólt:

- Segédeim éjjélkor várni fogják az önét a kaszinóban. Reggel utazni akarok.

Mintha csak azt mondta volna: addig az úr rendezkedjék be arra, hogy egy csinos vágással fekszik majd néhány napig.

Még az asszonynak is feltűnt az a nagy bizonyosság, a melylyel Bankó kijelentette, hogy ő *utazik*. Eszerint Visk Laczi most bajban van, ő miatta.

Hirtelenében nem tudta, mit csináljon. Szeretett volna az urához futni s elpanaszolni neki az esetet. De a »Kormos és Tölgyi« czég még most sem volt látható. Hol késhettek? Visk kitalálta, hogy bizonyosan betértek a sarkon lévő szivarosboltba. Ez a bolt rendes állomásuk.

- Az istenért, csak nem akar erről említés tenni nekik? kérdezte az asszonyt, minthogy látta nagy izgatottságát. Még csak az kellene! Tudja, mi lenne annak a következménye? Először is Kormos rögtön kikürtölné az egész világnak s Tölgyi holnap reggel becsületsértési pert indítana a járásbírósnál. Másodszor pedig ezentúl az ura szigorú kötelességének tartaná, hogy állandóan ő vigye magát a karján, s ezzel minden félreértésnek egyszersmindenkorra elejét vegye.

Kormosné erre a kilátásra gyorsan a Visk karjába fűzte a magáét és remegve kérdezte:

- De hát mi lesz most már?

Visk Laczi érezte, hogy e pillanatban a helyzet magaslatán áll. Az asszonyka az első ijedség hatása alatt alig tud magán uralkodni. Még sohasem volt oly kedvező az alkalom, mint most, hogy ő, a régi hű udvarló, egy kis rést találjon ehhez a vergődő szívecskéhez.

- Mi lesz! Hát megvágunk. Bankó mindnyájunkat megver.

Ha hányiveti lett volna, ha henczeg, talán megnyugtatta vele az asszonyt. De az ő neki nem sokat ért volna. Hisz' végül csakugyan az a valószínűbb, hogy ő kap ki ebben a párbajban s akkor utólagosan gondolják majd róla, hogy csupán csak szájhős. Ellenben így, ezzel a becsületes beösméréssel, már most belopódzik a megrettent asszonyka szívébe.

A két czimbora alakja előtűnt a sarkon. Visk gyorsan indult tovább a menyecskével. Az utcán már nem szóltak többet egy szót sem. Csak az összefűzött karok beszéltek. Az asszony még sohasem támaszkodott a barátjára ilyen odaadással. Máskor elhúzódtott, ha Visk merészebben vonta magához. Most nem bánta. Most szépen, engedelmesen tűrte; sőt mintha ő bízatta volna egy gyengéd mozdulattal, hogy csak szorítsa magához a karját; jutalmazza meg magát azért az önfeláldozásért, a mivel védelmébe vette a barátnőjét.

A kávéházban megszokott helyökre telepedtek, egy kis sarokasztalhoz, a hova a pincér odahozott nekik minden lapot. Kormos Tölgyivel a játékszobába ment. Most már a »fiatalok« bizonyosak lehettek abban, hogy legalább is egy órájuk van, a mely alatt azok nem háborgatják őket.

Máskor ilyenkor évdtek, kötekedtek, hamiskodtak egymással. Visk udvarolt s az asszonyka mulatott, szíve szerint. Most ellenben az elérzékenyedésig levert volt és sehogy sem akart felvidulni. Pedig Visk most sem igen volt más, mint egyébkor. Csak addig volt komoly, a mig

a pinczérfiú, a kit egy jóbarátjához küldött az »esetről« szóló levélkével, visszajött s hozta a választ, a melyben az a jó barát üzeni, hogy minden rendben van, éjfélkor ott lesz másodmagával a kaszinóban.

Ezzel Visk az ügyet egyelőre lerázta magáról s most már megint kész lett volna minden bohóságra. De a mint az asszony kipirúlt, aggodalmaskodó arczára nézett, belébujt az ördög és kissé szívtelenül kezdte próbálgatni, hogy ugyan mennyire sajnálja.

- Ha pisztolyra verekszünk, akkor megcsinálhatom a végrendeletemet, - mondta félhangon, mintha magában beszélne.

Kormosné nem tudta magát türtőztetni. »Laczi, az istenért, komolyan beszél?« S már nem volt piros, hanem sápadt.

Visk nem felelt egyenesen. Úgy tett, mintha a kérdést nem hallotta volna.

- Magának akkor nem lesz barátja. Akkor nem lesz, a kivel kegyetlen tréfát űzzön. Ugy-e régen mondom, hogy katasztrófának kell közbejönni, a mi bennünket elszakítson? Én, akármilyen rossz volt is maga hozzám, nem tudtam elhagyni. S most a katasztrófa itt van. Pedig annyira szerettem.

- Laczi!... Laczi!... mondta halkán, könnyeboruló szemmel az asszony.

Igazán nagyon félt. Szertelenül megijedt. És Visk Laczi, a ki eleinte hóbortos tréfából ijesztgette, ettől a fájdalmas hangtól maga is elborult. Hirtelen az az érzése támadt, hogy csakugyan utóljára beszél azzal, akit szeret. Hogy nem hallja többet dallamos, csicsergő hangját; hogy nem fogja érinteni a kezét soha többé.

Az asszony bánkódása kimondhatatlan gyönyörrel töltötte meg, s kis időre az a fanatikus, költői vágya keletkezett, hogy bárcsak igazán meghalna érte s hadd gyászolná akkor egész életében.

Meg is mondta neki. Kormosné nem tudott felelni; mindene remegett. Csuklott az elfojtott zokogástól.

Ebben a hóbortos, korai gyászszal szomorú s éppen ezért kissé mégis komikus pillanatban oda tudott volna borulni a barátja vállára és keservesen sírt volna, hogyha mások nem látják.

Visk látta ezt s átkozta magában a végzetet, hogy mért nincsenek most *otthon*.

A reménységek egész zuhataga zajlott ebben a szóban s Visk nem azért volt igazi férfi, hogy ilyen reményekért akár egy hímoroszlánnal is szembe ne szállt volna.

Bíz' isten, az az érzése kezdett lenni, hogy csudát tesz holnap és megeszi Bankót mindenestől. Ha most ez az asszony egy kicsit felhangolja, akkor úgy lesz. Odahajolt hozzá s a belső égéstől forró lehelettel súgta:

- És mit kapok, ha jól viselem magamat? ha nem engedem, hogy a másvilágra küldjenek?

Az asszony arcza csudálkozó kifejezést öltött. A fájdalmas vonás oszladozott róla; ehelyett azt lehetett inkább kiolvasni a szeméből: ez is lehet? hát akkor mit ijesztgetsz?

De Visk már részeg volt eddigi sikerétől. Ő nem ezt értette abból a szempárból.

- Nos? szóljon édes, szóljon! esdekelt türelmetlenül és eltelve azzal a meggyőződéssel, hogy az asszony nem is felelhet másképp, csak így; »mindent!«

Szerencsétlenségre, mielőtt Kormosné bármit is mondhatott volna, azok vissza jöttek. Nem volt harmadik társ a kalabriászhoz. Kormos rosszulról panaszkodott. Ki tudja, mi ütött hozzá; szokása ellenére karon kapta a feleségét s vitte.

Visk Laczinak annyi ideje sem maradt, hogy a gyöngéd kézszerítés alatt, a mivel az asszonytól elbúcsúzott, valamit sughasson neki; valamit, a mi édes, a mi megnyugtató, a mire oly nagyon vágyhatott most a szegény teremtés.

*

Másnap aztán a legelső órában, a mikor már megengedi az illem, hogy látogatást tegyen az ember, egy úr rohant fel a Kormosék lépcsőjén.

Visk Laczi volt, a kinél jobban senki sem csudálkozott azon, hogy sikerült neki a hajnali órákban megvágnia Bankót, a bajnokvívót.

A csudával határos eredményt áradozó titkos levélkében rögtön tudatta Kormosnéval, a kiről nem is tehetett fel mást, mint hogy egész éjszaka kétségbeesve virraszt s szívszakadva várja az első hírt a borzasztó párbajról.

Kormoséknál csak a cselédség volt otthon. A mint a szobaleány a csöngetésre kijött s meglátta Visket, egy levélkét csúsztatott a ház állandó barátja kezébe.

Visk nem bírta a kíváncsiságával. A kapu aljában már kibontotta a kis levelet.

»Kedves barátom, irta Kormosné, igazán aggódtam s nem tudom, mi lett volna velem, ha önt miattam valami baj éri. Hála istennek, nem ez történt s így a lelkiösmeretem nyugodt lehet. Sajnálom, hogy nem várhattam meg önt; de az őszi szövetek itt vannak a szabómnál s ez most mindennél fontosabb. Legyen meggyőződve hálámról s arról, hogy mi egymásnak a régiek maradunk. Isten áldja!«

»A *régiek* maradunk!«...

Ez csengett a Visk Laczi fülében, mint a lélekharang. A »régiek«;... megint a »régiek.«

Pedig milyen közel volt hozzá, hogy meghaljon érte ez az asszony! Csak egy jó vágásba került volna, a mit ő kap.

Maga elé meredve, kedvetlenül ballagott végig a csendes utcán, ki a nagy fasor felé, a hol megtalálhatta most a magányt, a mire vágyott.

S e közben boszusan, indulatosan mormogta: mindennek csakis Bankó az oka. Az a barom!

A LOVAGIAS EMBER.

Mikor Dombi Dani megházasodott, mindnyájan megesküdtünk, hogy ennél boldogabb összeköttetés nincs több a föld hátán.

Dani azt a leányt vette el, akiért agyon akarta magát löni; s a leány viszont bizonyosan leugrott volna az emeletről, ha hozzá nem adják Danihoz.

Pompás egy pár volt, annyi szent. Az ember azok közül való, akiken a sors valósággal végig önti a kegyét. Első látásra mindenki megszerette; semmi különös fáradságába sem került, hogy az egész világnak a szívéhez férközzék. Az asszony ugyanez a fajta, csak hogy erényes kiadásban. Dani félig-meddig bizony el volt rontva; holmi kis kalandból soha se csinált valami nagy dolgot, s akik jól ösmerték, azt állították róla, hogy ebben a részben javíthatatlan.

Mondhatom, hogy a következmények fényesen megczáfolták a pesszimistákat. Igazán épületes volt azt a határtalan meglepődést látni, ami a fiatal párt esztendőkön át körülvette. Az édes karcsú, fiatal nő kezdett a nagy nyugalomban megtelni, nekigömbölyödni; az embernek egy hófehér töltött galamb jutott eszébe róla. Így csak azok az asszonyok híznak, a kiknek semmi legkisebb bánatuk, sem pedig aggodalmok sincsen.

Micsoda bársonyos, puha melegségek simogathatták Danit, a mikor ez a kicsattanó arczu, egészséges asszony szerelmesen összeölelgette!...

Sokszor meglátogattam őket. Az asszony délelőttönként jól tartott porhanyó pogácsával, az ura meg a szilvóriumról gondoskodott hozzá. Jöttem-mentem, a mikor nekem tetszett; olyan otthon voltam nálok, mint egy vén házibútor.

Egyszer Daninak hivatalosan el kellett utaznia s nagyon a lelkemre kötötte, hogy azalatt, amíg oda lesz, megnézzem a háza tájkát. Másnap délelőtt el is mentem. A mint benyitok, az asszony ott áll az ura íróasztala előtt, halálsápadtan, reszketve; előtte egy marok mindenféle ringy-rongy papiros.

Ijedten kérdeztem: »az istenért, mi lelte?«

Merőn bámult rám, mintha nem ismerne. Aztán szívszakgatón sikoltott fel és jótékony, lelket enyhítő zápora a könyeknek áradt a szeméből.

- Vége! vége! mondogatta, - mindennek vége!

Megrendültem. Mi történhetett itt?

- Nézze, kiáltott szegény barátnőm, itt vannak a bizonyítékok, itt van minden. Dani megcsal engem!

Szó nélkül vettem a kezembe a papirosrongyokat.

Biz' azok szerelmes levelek voltak. Régibbek és újabbak, sőt - isten bocsássa meg - legújabbak. Volt köztök olyan, a melyről még a pajtásom legénykorából tudtam valamit; de akadt csupán néhány nappal ezelőttről keltezett is. Úgy látszik, a szerencsétlen embert utólérte végre a nemezis. Ostoba mániája, hogy zsákszámra szerette gyűjtögetni a gyöngédtermészetű okmányokat, most kegyetlenül megboszulta magát.

Illetlenség volt, hogy beletekintettem a levelekbe, de éreztem, hogy e pillanatban az orvos kötelessége hárul rám. Már pedig hogyan gyógyítsak, ha nem tudom a betegség természetét, okát-fokát?!

A veszély érzetéből fakadó ösztönnel s ennek megfelelő gyorsasággal kapkodtam össze a leveleket, s tájékozódni igyekeztem ebben a tömkelegben. Sokkal hamarabb, mint amennyi idő alatt elmondani lehet, apróra meg kellett értenem, hogy mégis a pesszimistáknak volt igazok s Dani közönséges bitang, aki ilyen ragyogó feleség mellett is egyre-másra köti és oldja a viszonyokat. Azalatt az öt vagy hat esztendő alatt, a mióta megházasodott, a szorosán vett mézesheteket leszámítva minden időből voltak ebben a bűnös gyűjteményben levelek. Rózsaszínűek, kékek, lilák és sárgák; s az illatoknak annyi változata keveredett össze köztök, hogy szédülés volt ott még lélekzeni is.

- No lássa édesem, szólottam végre kenetesen és rosszhiszeműleg, - éppen ez bizonyítja legtökéletesebben a kedves ura ártatlanságát. Ez a sok levél ni; ez a sokfelől való levéltömeg. Futó, múltó ostobaságok ezek; úgy látszik, Dani még nem forrta volt ki magát egészen, a mikor megházasodott...

- Ne beszéljen, egy szót se szóljon többé, mondta izgatottan a barátom felesége, különben azt kell hinnem, hogy egy húron pendül vele. Nem forrta ki magát?! *én mellettem!*

Fehér öklöcskéjével a mellét verte s nekem úgy tetszett, hogy a szeme lángjától mindjárt szénné kell perzselődnöm. E pillanatban meg tudtam volna fojtani azt a komisz Danit.

Nem tagadhatom, hogy zavarban voltam. Éreztem, hogy védelmeznem kellene a jó barátomat, de *ilyen* asszony hűtelen urát nem lehet védelmezni. Öreges bárgyúsággal sóhajtottam: haj-haj! bizony-bizony!

- Ha tudná, hogy mennyire szerettem, milyen igaz, jó, hű felesége voltam! - kezdte a menyecske, tökéletesen uralkodva a kényes helyzeten. Nem volt soha egyetlen kívánsága sem, amelyet készséggel, azonnal ne teljesítettem volna;... nem is gyötörtem, mint más asszony az urát; mehetett-jöhetett, megbízta benne mindig. Most is csak éppen meg akartam lepni, rendbe akartam hozni ezt a lomtárt, ezt a sok mindenféle kardot, pisztolyt, puskát s a tölténytartóit. Ebben a patronosládában voltak a levelek egy csomó kilótt patron alatt. Gyönyörű töltények, mondhatom...

Tehát igaz, sóhajtottam magamban, hogy nem lehet jól elbújni ezen a világon. Az isten akarata mindenüvé elér.

- De lássa édesem, szavamra mondom, esküszöm, hogy Dani a legjobb ember a föld kerek-ségén és magát örülten imádja. Ez a kalandozás mindenkor gyöngéje volt neki; betegség ez, a miből nagyon nehéz az embert kigyógyítani. De nincs az ilyennek semmi veszedelme....

- S maga azt hiszi, hogy én ezzel beérem? hogy egy török basa mellett megmaradok? Ha csak a régi dolgokról lenne szó, talán még szemet tudnék hunyni; de ide nézzen, itt van egy most is, a ki »aranydudának« nevezgeti, a ki így írja magát alá: »a te kis anyucid!«

Ezt nem lehetett megczáfolni. Önkénytelenül is ökölbe szorítottam a markomat. Olyan szívből, de olyan igazán hátba tudtam volna csapni Danit.

S mintha a sors teljesíteni kívánta volna a vágyamat, nagy sebbel-lobbal nyílt az ajtó s Dani röppent be rajta.

- Vissza táviratozott az államtitkár, - kezdte, - de nyomban elhallgatott. Arcza másfél araszra nyúlt s ő maga olyképpen zsugorodott össze, mint a csigabiga, a mikor behúzza a szarvát. - Mit csináltok ti itt? hebegte megrendülve, s szeme a jól ösmert levelekre meredt.

E pillanatban ismét tapasztalnom kellett, hogy az asszonyok ritkán okosak válság idején. Ha ez a fiatal nő, a kin igazi méltatlanság esett, jogos bánatával visszavonul s bennünket szótlanul magunkra hagy: elmondhattam volna az igazat Daninak, s ő maga hintett volna hamut a fejére. De talán lehetetlen is ennyi önuralmat kívánni a telivér Éváktól. Dombiné féktelen

szenvetélylyel markolta fel az ura szerelmes leveleit s úgy vágta földhöz, hogy szinte fuvalom támadt tőle a szobában. Csak egy pár halványkék, összegyűrt lapot tartott a kezében; azt, mintha aczélrugóból lett volna a karja, odamutatta Daninak. Megösmertem a papirosokat. A legújabb kaland emlékei voltak.

- Ki ez a *bestia*?! kérdezte fennhéjázóan, megalázóan mint egy királynő.

Dani mehökkent és kiegyenesedett. Sápadt volt, de már nem félt, mint az imént.

- Az *tisztességes* asszony! ne illesd sértő szóval, - mondta követelően.

- Tisztességes asszony!.... Tisztességes asszony! ismételte a felesége, előbb keserűen aztán gúnyosan; és a féktelen haragból, a mitől szinte remegett, átment az indulata valami kínos vidámságba. Felkaczagott és kaczagott sokáig, hogy szinte magam is idegeskedni kezdtem tőle.

Dani karon fogott s nagyot rántott rajtam. Gyerünk!

Inkább intéssel, mintsem szóval jeleztem az asszonynak, hogy még visszajövök. Az ajtóból ránéztem. A gyönyörű teremtesen most nyoma sem volt a szépségnek. Vonaglott egész teste s láttam rajta, hogy e perczen embert tudna ölni.

*

Vakon vágattunk végig egy pár utcán. Dani vezetett s meg sem állott, a míg a lakásomra nem ért. Az ilyen garçon-lakás sok mindent elnyelhet, befogadhat. Dani ösztönszerűleg megérezte, hogy hol lesz most jó neki.

- Nagyon hibás vagy, Dani, volt első szavam hozzá.

- Azt gondolod, hogy prédikációt akarok hallani? szólt közbe izgatottan. Most nem arról van szó. Mindent beösmerek, igaza van a feleségemnek, hogyha neheztel rám; de hallottad mit mondott? hallottad, hogy megsértette *őt*?

Egy középkori lovag sem mondhatta volna több páthosszal. Szinte megtévesztett vele. Az villant meg bennem, hogy talán valami végzetes, nagy, erős vonzalom ejtette rabságba Danit, aminek a hatalma alatt össze kell roskadnia eddigi családi életének.

Leverten, sőt fájdalmasan kérdeztem tőle: »hát annyira szereted?«

Dani rám bámult. Egy ideig tán azon tűnődött, hogy miről is van szó. Aztán könnyedén vont vállat.

- Erigy a pokolba, - mondta. Ostobaság! Én világletemben csak a feleségemet szerettem.

- Hát akkor...

- Hát akkor?! - no ugyan nagy dolog! mintha nem ösmernél! De azt nem tűrhetem, hogy meggyalázzanak egy szegény nőt, a kinek minden bűne az, hogy ellenállhatatlan érzéssel ragaszkodik hozzám.

Már megint a középkori lovag volt. Naiv, nemes, büszke, jószívú és jóhiszemű.

- Már engedj meg Danikám, mégis csak a nőd az első személy, öneki tartozol legtöbb gyöngédséggel. Menj és békítsd ki szépen.

Meghatva szorította meg a kezemet. - Igazad van. Hisz' élni sem tudnék nélküle. - Nincs a világon több olyan asszony. Imádom; imádom pajtás, hidd el nekem.

Könybe lábadt a szeme, úgy beszélt. Ha most itt lett volna a felesége, leborult volna előtte s térden állva kért volna tőle bocsánatot.

Végig simította a homlokát s gondolkodott.

- Hanem lásd, azért más derék nő is van a világon. Ez például, a kiről most beszélünk, igazi angyal; s azért, hogy engem szeret, senkinek sincs joga megalázni. A szívemnek biz' isten közönyös; soha se tudtam volna belebolondulni. De szánom az istenadtát és barátja vagyok; hálás vagyok azért, hogy annyira kitüntet. Nem tűrhetném el, hogy bántalmazza.

Beleringatta magát újra a védelmezői hangulatba. Hevesebben beszélt.

- Jó-jó, öreg, mindez nagyon szép tőled, de a feleségedet is méltatlanság érte; azt jóvá kell tenned, még pedig mielőbb.

- Elkisérsz? rögtön haza megyek. Tudod mit, te ne gyere oda mindjárt, hadd borulhasson előbb a nyakamba, szíve szerint. De ne maradj el soká, nehogy valamiképen új vita keletkezzék köztünk. Majd te csillapítod. Mondd csak bátran, hogy csupán őt szeretem s hogy eszemben sincsen más. Ma nálunk ebédelsz, el nem hagysz bennünket.

Elrohant s én lassan, kerülő úton indultam hozzájuk. Azon tűnődtem, hogy milyen ritka mai napság az ilyen nemesen bolond ember. A mai don Juanok inkább kiállanak az utczasarokra s ott dobolják ki többnyire költött kalandjaikat; arcátlan tekintetök, tolakodó mosolyuk minden nőről azt iparkodik elhitetni, hogy ez is aféle könnyű portéka, aki él-hal a donjuani kegyért. Alig van köztök, aki bűnnek s becstelenségnek tartaná, ha eldicsekszik hódításaival. Még a legjobbjának sem jutna eszébe tiltakozni a pajtások cinikus megjegyzései ellen, amikkel ismeretlen nőt is meg tudnak sérteni. Ez meg családi patáliát zúdítt a nyakába, csupa túlzott lovagiasságból.

Éppen megérkeztem a barátomhoz. Találkoztam vele a lépcsőn: lefelé jött. Nagyon ki volt kelve az arczából.

- Barátom, borzasztó! Ismét megbántotta! Nem maradhatok itt; megyek,... megyek oda. Elégtételt fogok neki adni...

- Dani, az istenért, legyen eszed. Most csak a feleséged megnyugtatósa, kibékítése lehet a te gondod. Hisz *amaz* semmit sem tud erről a dologról. Neki nem fájhat ez.

- Mindegy, - mindegy! Gyávaság lenne ha nem vigasztalnám. *Én* miattam szenved, *én* értem túri a méltatlanságokat. Menj édes barátom, menj csak a nőmhöz; beszélj vele, győzd meg, csillapítsd le, mert én így ki nem állom itthon. Isten veled.

Nem tudtam visszatartani. Elzúgott, mint a fergeteg.

Az asszony odafent már nem sirt. Lethargikusan hallgatta szavaimat. Könyörögtem neki, hogy legyen ez egyszer ő az okosabb; beösmertem, hogy mindahhoz joga volt, a mit tett, a mit mondott. De most az egyszer legyen irgalmas, tűrje el ennek az örült Daninak, hogy így behajszolta magát a védő szerepébe. Pedig egyes-egyedül a nejét imádja.

- Ha csak egy napig meg tudja állani az édes, okos feje, - mondtam - hogy lakat alatt tartsa a nyelvecskéjét: meglesz érte nagy elégtétele; Dani bűnbánólag csúszik ide vissza.

Az asszony vagy hallotta, vagy nem. Hidegen nézett rám s azt kérdezte, hogy melyik ügyvédet ajánlom neki, a ki a válópörét vigye.

Most már megijedtem. Ha ez a dolog elmérgesedik, akkor két ilyen keményfejű embert aligha megint össze lehet hozni. Étlen-szomjan vártam Danira késő délutánig. Akkor hazajött. A felesége már nem volt otthon. Magamra hagyott a lakásban. Hiába kérdeztem, hová megy: nem felelt.

- Dani, baj van. A feleséged el akar válni tőled.

Fakósárga lett.

- Mondta neked? kérdezte torokhangon.

- Mondta és már el is ment valami ügyvédhez.

- Akkor vége, mindennek vége, - dörögte. Ebből már botrány lesz; az oknak ki kell sülni. De tudni fogom kötelességemet.

- Reménylem, azt érted ez alatt, hogy minden áron kibékíted a feleségedet?

Mély meggyőződéssel felelt:

- Hisz' én nem bántottam.

- Hát ő bántott téged?

- Engem nem, hanem *őt*.

- S mi lesz most mindebből?

- Mindebből nem lehet más, mint hogy teljes elégtételt adok annak az asszonynak, a kit miattam gyalázat ért.

A hajam szála is az égnek meredt. Dani! mire gondolsz?

- Ne kiabálj úgy. Tehetek-e mást ezek után? Elveszem feleségül, - mondta fanatikusan.

*

Dombi Daniné csakugyan beadta a válókeresetet »hűtlen« ura ellen.

A házaspárt, a ki majd meghalt egymásért, törvényesen elválasztották egymástól.

Dani, amilyen gyorsan csak lehetett, elvette az általa »kompromittált« nőt, a halványkék levelek íróját, s azóta kimondhatatlanul - boldogtalan.

A volt Dombiné, az első és az igazi, talán még boldogtalanabb.

FELHŐK.

Egy ur könyökölt ki az ablakon s hol lenézett az utca mozgalmára, hol elkalandozott a tekintete a messzeségbe, a hol a város fölött kéken terült az ég.

Csendes őszi délután volt. Az utca képe hétköznapi elevenséget mutatott. Egy pár hordár unatkozott a sarkon, a hol egy vastag kofa gyümölcsöt, meg virágot árult. Az akácfák már hullatták levelöket. Némelyik félig kopasz volt. A mi lombot még tartogatott, az is tele volt porral. Kopottak, elvényttek voltak az utcái fák, minthogy régen nem volt eső. Csak az ég volt végzetlenül derűs, a milyen szeptember végén szokott lenni, kezdetén az igazi ősznek, a ragyogó, gyönyörű, aranyos ősznek.

Az az úr kinézett az ablakon s időnkint kíváncsian siklott végig a szeme az utcán. Azután megint csak a lassan alkonyodó eget szemlélte, amelynek a határán, ott a hol mintha megölelné a földet, fehéresbarna sávja emelkedett ki egy felhőnek.

Báránfelhő vagy viharfelhő-e az?

Talán könnyű lendülettel csúszik fel majd a magasságba s habos, fodros hullámot játszva úszsza meg a légi térségeket. Talán sötét, komoly arccal kapaszkodik ki méhéből a rejtőző fergeteg, s mire észreveszszük: dörgő éjszakát varázsol a szelid estéből.

Az utolsó vihar lenne az, bizonyára. Hisz vége már a nyárnak; a villámokat szülő, égzengéssel járó forróságoknak.

A nézelődő úr halkan mondta: vége már a nyárnak. Ő maga bizony a kezdődő ősz vala. A haja gyér, az arcza kissé fonnyadt. Még a türelme is, a mivel várt-várt, folytonosan csak várt: arra vallott, hogy elmúlt belőle a fiatalság láza.

Valaha huszszor is kifutott volna ennyi idő alatt a folyosóra, a lépcsőházba; ott hallgatódzott leskelődött volna: hátha már *jön*? hátha már itt is van? Lelkendezve, lélekzetét elfojtva próbálta volna megösmerni a feljövők lépése közül az *övét*, azét, a kire várt.

Most a fehér ablakpárnára támaszkodva, meg tudja osztani érdeklődését az utca közt meg az ég tájéka között, a hol az a bizonytalan felhő sötétlik, messzire.

Egy darab papiros van a kezében, azt szétteríti, kisimítja, nézi, olvasgatja. Az egy rövid levél; alig egy pár hideg szó. Valaki jön, azt mondja a levél. Nincsen melegség benne; semmi, ami szívet dobogtatna. Pedig asszony írta.

A várakozó úr megnézi még egyszer, melyik órát mondja is a levél. Az az óra már elmúlt. Szépen, csöndesen esteledik odakint. Az ég nagy ragyogása kezd eltűnni. Nyomába lép az alkonyat szelíd, halvány fénye. A felhő, amott messze, egybeolvad a bolygó ködökkel. A város fölé is köd borúl; de ez nem vándor pára, csak por, meg koromfüst.

Milyen kétségbeesett volt régen, ha így múlt el a várakozásos idő! Most némán, megnyugvással érzi, hogyan kezd eloszlni benne még a várás mérsékelt izgatottsága is.

Ami utána megmarad: nem túlságosan fájdalmas sajnás. Ki lehet állani szó nélkül, panaszkodás nélkül.

Már megint nem úgy van valami, a hogyan lenni kellene. Már megint kezdődik valaminek a vége, amitől mélabú szokta megszállani az embert.

Ezt is, a ki itt mostanáig várt.

Most újból oka van rá, hogy szomorú legyen. Nem jött el az asszonya, a ki ide ígérkezett, - hozzá.

Jó ideje, hogy nem jön el igazán, még ha megtartja is a szavát. Ha itt van is, nem az már, a ki valaha volt. Hiányzik belőle az, a mi minden. A nagy-nagy végtelen odaadás. A mit a néma ajk is, a lehunytt szem is kínál, elárul.

A férfi látja, érzi, tudja; de nem panaszkodik soha, egy hanggal sem.

Úgyis hiába volna.

Panaszszal, jajszóval, szerelmet venni, szerelmet kelteni, szerelmet biztosítani nem lehet.

Abban a perczen, a mikor a szerelem múlni kezd, annyi, mintha már végkép el is múlt volna.

A haldokló szerelem nem szokott feltámadni. Azt élesztheti még egy ideig a megszokás, az öntudatlan részvét; de tüzessé, égővé, mohóvá többé semmi sem teheti.

Emberek, a kik egymás mellett élnek, csak úgy, nem szerelmesen: egyszer valami csuda által megtalálhatják egymásban, ami lánggra lobbantja őket. De ha ez a láng kialvóban: még egyszer igazán fel nem éled. Csak pislog, a meddig utólsót nem lobban.

A másodvirágzású szerelem két elhidegült szerelmes közt - mese. Ha két szerelmes elvált s aztán megint szerelemmel kelt össze; ne higgyétek nekik, hogy csak egy perczre is elfeledték egymást. Ha gyöngék voltak, meg tudták csalni önmagokat s hitték, hogy elválhatnak, mert már nem szeretnek; pedig nem volt igaz. De ha erősek, akiknek nincsen szükségök önámításra, s akik megbírnák az igazság súlyát, ha szenvednek is tőle: akkor elejétől végig tudják, hogy a válás után is, az elszakadás után is benne volt és benne van szívében a szerelem fulánkja.

Szenvednek, a míg bírják. S a mikor nem bírják, akkor kínnal-gyönyörrel ismét ölelkeznek. És átkozzák az elmúlt, hiába töltött időt, a mikor ebben az ölelésben nem lehetett részök.

Az az asszony, a kit most ide vártak, így szólt egyszer a barátjához:

»Vajjon meg csal-e engem?... Ne esküdjék; úgy sem tudok feltétlenül hinni. - Sőt mintha egy kicsit kellene nekem az a tudat, hogy maga nem nagyon jó. Ha tökéletesnek, makulátlannak gondolom: fáj!...«

A férfi hallgatott, de végignyilalt benne az igazság.

Ha hosszú rabság után szabaddá lesz a fogoly, így döbben meg. A rabságot már megszokta, már belenyugodott, jó volt neki. Most aztán itt van a dicső szabadság, - de mit csináljon vele?!... Kivált, ha egy kicsit bele is öregedett már a bilincsekbe.

Ez volt ennek a férfinak a sorsa.

Hiszen már nem féltik! - Már szabadjára hagyják! Még lelki furdalást éreznek arra a gondolatra, hogy a meghódolt, a *hűséges*, többet érdemelne, mint a mit láthatatlanul kap.

Ezek a láthatatlanságok teszik a szerelem igazi gyönyörét. A boldogító sejtelmek; a - hit, a bizalom, a minden jóban való mély meggyőződés, a mit féltékenyen őrzünk, nehogy az istenért valahogy meggyöngyüljön bennünk. Nincs más erős várunk, a mivel szerelmesünket körül veszszük, csak ez. Ha rést üt rajt' a gyanú: elvesztünk. Az ölelést érezzük, a forró édes tekintetet látjuk, kedvesünk hangja a lelkünk mélyéig hat. Ez mind valóság, mind megczáfoltatlan. De a mi láthatatlan, - a mi *benne* lakik, a mi titok maradhat mindörökké, ha ezerszer esküszik is a drágánk, hogy a lelke nyitott könyv előttünk: ez az a mit csak a hit, a bizalom, a mély meggyőződés ment meg számunkra.

De a mikor így szól a kedvesünk: »Ha tökéletesnek, ha hibátlannak gondolom, - fáj!...« Ez a lelkiösmeret szava. A lelkifurdalásé! A méltatlanság érzetée!...

Aki ezt érzi, az felszabadít; az maga is szabadság után eseng. Annak a hozzáalkalmazkodó nagy jóság már teher, mert ő maga már rossz szeretne lenni.

A férfi, ott az ablakban, még várt egy kicsit. Nem nézte már az utcát fürkészve, kíváncsian; tudta, hogy hiába. Csak az alkonyatot nézte, a mint ráborúl az égre s elváltoztatja a csudaszép kéket először zöldesre, azután lilásra.

Ezt a színárnyalatot a feltüremlett felhők mutatták, a melyek azalatt kibujtak a látóhatár fölött. Sem fehérszárnyú bárányszerű felhők, sem rejtelmesen komoly viharfelhők nem váltak belőlök. Csak barna, unalmas ködtömegek, amelyekből még eső is aligha telhetett.

A férfi felvette ünneplő kabátját és látogatóba indult az asszonyhoz.

Útközben ácsorgott, tünődött: menjen, vagy ne menjen. Utóljára is a czipője talpára bízta az egész dolgot.

Még nagy kerülőt sem tett, mint máskor, amikor neheztelt, s emiatt úgy, a hogy büntetni volt kedve. Gondolta magában: iszen úgy sem várják; kit büntetne a tétovázással?

Csak benyitott egyenesen, megfontolás nélkül és egykedvűen köszönt annak az úrnak, a kinek a hangját a félhomályban oly élénken hallotta.

Az asszony melegen, titkosan fogott vele kezét s az első alkalmas perczben bizalmasan sugta a fülébe: »vendégem volt, lássa, - nem mehettem«...

A férfi bólintott, ámbár a homályban nem látta azt az asszony. Nem szólt, csak bólintott másodszor is, mint a ki mindenben egyetért.

Keze az asszony kezét fogta; de a lelkével nem volt most ott. Ott volt, a hol valamikor előtte térdelt ez az asszony és lankadtan, pihegve pihent, mert messziről futott hozzá és kifáradt a hosszú, menekvő futásban.

Akkor is csak így fogták egymás kezét s a férfi bólintott, büszkén boldogan öntelten és némán.

Mindabból, a mi volt, ma csak a némaság maradt meg.

A felhők némasága, a melyek barnán, nagy csöndben takarták be odakint az eget s kioltogatták a rezgő csillagokat, hogy ne érhesse fény a sötét földet.

A FURCSA ÚR.

Ebéd ideje van s a leves az asztalon. Az ebédlőben még senki sincs. A levesestál csöndesen, hivatkozóan párolog. Étvágygerjesztő pompás levesszag kezd terjedni.

Az egyik oldalszobában jövés-menés zaja; ott valaki beszélget. Kellemes női hang, de most egy kicsit boszús. A varrónéval pöröl.

A másik oldalról egy úr lép a szobába. Rosszkedvű. Öregedő. A szakálla kuszált, régen nem látott borbélyt. Nyurga és mégis töpörödött, összeesett alak. Savószinű a szeme, meghatározhatatlan árnyalatú a haja. Kahicsol és izgatottan pislog. Az asztal felé indul. Csoszogása elárulja, hogy papucs van a lábán.

- Szszszsz!

Ezt ő sziszegi. Felhúzza a szemöldökét s gúnyosan, dühösen mosolyog. A foga eközben összeszorul s egész lénye csupa mérgeledés. Megrázza a fejét s vállat von. Arczáról ezt lehet leolvasni: »Hallatlan! érthetetlen! bele lehetne bolondulni! itt a leves és senki sem jön! mégis hihetetlen!«

Az asztal mellett megáll, gondolkodik egy pillanatig, azután nagyot kiált: Hej! - Indulatszavak tolulnak a szájára, úgy a hogy elfojtja ugyan, de azt ki lehet érteni, hogy körülbelül valamennyitől az Úristen szenved.

- Megyek már! kiált a kellemes női hang a másik szobából; de most mintha egy fokkal még boszúsabb lenne.

Az előszoba ajtaja nagyot koppan s bebotlik rajta egy kis lurkó. Jóképu fiúcska, de amint az apját meglátja, egyszerre megtorpan. Sunyít, elkomorodik, leereszti a fejét s a vállá közé húzza, úgy pislog fel. Látszik, hogy meg is ijedt, vár is valamit, a mi nem jó.

- Na! he?! Ágyugolyó, bum! Igy kell bejönni?! Kötnivaló!

A fiúcska még jobban összezsugorodik. Félénken és reménykedve pislog a másik szoba felé, a honnan most lép ki valaki. Egy asszony. Egy nagyon csinos, ámbár már nem fiatal asszony. Éppen a végszóra jött. Rászól a savanyú emberre.

- Szavak, nagy szavak, utálatos szavak! Az ember örökké ezt hallja. Nem elég, hogy ezer egyéb baj van...

Eközben leül az asztalhoz; a morózus ember közbevág: - Persze, a szabónővel, hja!...

Lesújtó tekintet éri ezért. Úgy tesz, mintha észre se venné. A fiúhoz fordul, annak esik neki: - Hogy ülsz? Varasbéka! (A cselédhez, a ki a kenyeret kínálgatja.) Üsse hátba, hamar!

A hátbaütés persze elmarad. De a gyerek mégszégyenülve még jobban összezsugorodik. Arczán az elnyomottak meghunyászkodása mellett igazságtalan zaklattatás tudata van. Szájába harap s megpróbálja, hogy minél mozdulatlanabb legyen; hátha így nem lesz ellene kifogás. Egyetlen tekintet mer az apjára vetni, de rögtön elkapja a fejét. Az eczeteskedvű úr bazsilkus szemet mereszt rá, mintha meg akarná enni; csak épen azon tűnődne, hogy most mindjárt-e, vagy hagyja ebéd utánra.

Ez a szerencsétlen gyermek nem tudja, mi az apai szeretet. Ettől a mérgeskedő, örökké zsémbelő embertől mást mint korholást, szidást sosem hallhatott. Pedig egymaga van, nincsen több gyermek. Neki juthatott volna minden, a mi jószág, gyöngédség, kényeztetés.

- Szszszsz!

A sziszegés szinte a végtelenbe nyúlik. Amikor a savanyú úr nem bírja szuszszal, idegesen kacagni próbál. A sziszegés így sikogássá válik, ami emlékeztet a siketfajd köszörülésére. Legutoljára pukkan is egyet: - »Na!«

Tudniillik ő már lenyelte az utolsó kanál levest és ime, a marhahús szószszal még most sincs bent.

Bizonyos, hogy most már összedől a világ. Ilyen rendetlen ház nincs több a föld kerekiségén. - Hja!!

Az asszony hallgat. Az ilyen apró kötekedés már egy csöppet sem bántja. Csak a gyermeket nézi, aki úgy ül, leverten, mintha büntetést állana ki.

- Ülj szépen kisfiam, szól csöndes hangon, szeretettel. Egyél galambom, egyél!

- Na ja! szszsz!

Ezt az úr dörmögi. Értsd: - »Tessék, már kényezteti. Én dorgálom, ő pedig dédelgeti. Szép kis nevelés, mondhatom. Csupa szándékos szokatúra; ellentétbe helyezkedés!«

A hús után pecsenye következik. A fiúcska az első falatnál véletlenül leejti a villát. A főember nagyot csap az asztalra dühében; attól felborul a tele pohár s a víz végigfolyik az asztalon, egyenesen az ő ölébe.

- Szszszsz!

Az asszony nyugodtan csönget a cselédnek s intézkedik, hogy csináljon rendet.

A kis lurkó először megijedt, de a nagy toporzékolás, a mit az ideges vénség rendez, ellenállhatatlan komikum hatásával van rá. Halk köhögésbe fojtja feltörő kacagását. Már tettét; már hazudni tanul, mert tudja, hogy az igazságért beverik a fejét.

A bösz mirmidon félszemmel odapislog s rajtakapja a gyermeket. Rárivall: - Büntetésből egy falatot sem eszel, értetted?

Az asszony összenéz a gyermekkel. Ők már értik egymást. Az anya nyugodt tekintetében ez van: - Ne félj fiacskám, majd kapsz ebéd után mindent. A fiú nem is esik kétségbe; de azért összeránczolja a homlokát s merőn néz maga elé. Azt hiszi, ez a helyes. Az apja legalább így szokta. Talán így nem bántja.

Tűrni és hallgatni kell itt mindenkinek; ez a törvény. Az örökös indulat, a minden ok nélkül való folytonos pörpatvar napról-napra öli a családot s emészti ezt a különös embert, ezt a furcsa urat, a ki azt hiszi, hirdeti, hogy ő a családjának áldozata.

Az asszony okos és már régen nem búsul azon, a mi valaha beteggé izgatta, hogy így kell élnie végig, azzal az érzéssel, hogy az elemi szükségletekről való gondoskodás áldozat annak, a kinek ő a fiatalságát, a szépségét, egész tiszta lényét adta valamikor. Ez már elmúlt; erről már nincs is mit beszélni. Hanem a gyermek!...

Mi lesz a gyermekből, a ki nem érezhet mást, mint hogy a saját apjának folyvást útjában van? Akinek a zsenge lelkében egy pillanatra sem támadhat fel az apjához való közeledés vágya, mert rideg és nyers elutasításon kívül másra nem számíthat? Ez a gyermek sohasem láthatott mást az apjában, mint egy furcsa urat, a ki mindig haragszik és néha még jobban haragszik.

Be' nagyot nézne ez a kis fiú, ha azt kérdeznék tőle: mikor csókolt meg az édes apád?!

Hisz az ő érzése, titkos meggyőződése az, hogy az apja utálja, gyűlöli; hogy legjobban szeretné, ha a világon sem volna.

Az ebéd végén a furcsa úr mindazonáltal kissé gyöngédebb hangulatú, mert a feleségének kezét csókol. Ilyenkor egy kicsit alázatos és egy kicsit szerelmes. Mert a szerelem mindig a fő. A családi gondokba pedig üssön beléjük a menydörgős menykő.

Az asszony felhasználja a kedvezőnek látszó pillanatot s közönyösen mondja: - Kati kérte a pénzét.

Kati a szakácsné. Már hatodika van és még nem kapott fizetést. Nem mintha elsején is meg nem kaphatta volna, hanem mert így - furcsább. És ez jól esik a furcsa úrnak.

- Szszszsz!

A nehéz forintok koppanva ütődnek az asztalhoz. Mindegyik egy-egy mázsa, Kati aligha egymaga elbírja majd.

A kis fiú véletlenül még nem ment ki; egy molypillét fogott, azt szemlélgeti. Elmélyed s megfedkezik a házi rendről.

- Hej!

Erre a hangra felrebben. Ezt már jól ösmeri. Neki szól ez, és azt jelenti: - Pakolj, pusztulj, semmi helyed sincs itt.

A gyermek felugrik, félénken meghajtja magát, mintha idegen helyen volna; indulna, de az édes anyja szeme még visszatartja. Odamegy lassan a mamájához s kezét csókol neki. Az anyja megcsókolja.

- Menj fiacskám, tanulj, légy jó kis fiú, édes mama szeret.

- Ez a kis beczés a napsugár, ez a tavaszi eső, ez az élet. A gyermek szívébe ettől melegség lopódzik. Bátortalanul közeledik az apjához is. Hátha...

Dehogy! szó sincs arról. A furcsa úr felhörren, mint a vadkan; dühösen füstöl.

- Hán?!

A riasztó kérdéstől észretér a fiú. Elsompolyog. Kicsiny szívében feltámad a méltatlankodás.

Odakint Kati, a szakácsné, hallja, a mint a gyermek a foga közt mormogja: - Ha nekem gyermekem lesz majd megmutatom neki!...

Düh és boszúvágy van a hangjában és az arcán.

MÉZES HETEK.

Süt az Isten ragyogó tavaszi napja s a pusztai fa tele van pattanó, halaványzöld rüggyel.

A pusztai fa egymagában nyújtóztatja ki ágait a világ valamennyi tájéka felé, mintha az eget s a földet egyszerre akarná megölelni. Körülötte, a gyepek közt, sárga virág nyílik. A rét hajlatában egyre dúsabb, sűrűbb a remek sárga virág. Ott nedves ér szalad, kanyarogva, s élénkzöld szalagot rajzol utja vonalára.

Túl a pusztai fán kúszált liczeumsövény kerít egy kis kertet, a melynek a végében házikó van.

Egy pár galamb sütkérezik a verőfényben úszó nádtetőn. A házikó előtt frissen mosott fehérnemű szárad a kifeszített kötelen. Gyöngye szél jár s a fehér ruha egyre libeg tőle.

Egy fiatal parasztasszony teregeti a ruhát.

Nagyon fiatal asszony. Az ember alig hiszi neki, hogy jussa van már bekötni a fejét. Még gyerekes az arcza; hanem a szeme pajkos, tüzes. A karja meg erős, izmos és a könyökén gödrös. Kaláris csüng a nyakán, amelyet semmi sem takar. Durva, fehér vászoning van az asszonyon derékig, semmi más. Abból szabadon látszik ki elől-hátul egy-egy tenyérnyi a melléből, hátából. Az ingnek rövid az ujjá. Csak a felső kar feléig ér. Ott úgy megfeszül, hogy a mikor az asszony behajtja a karját, a vászon bevág a friss, kemény barna húsba. Fűzőt so' se látott a dereka, mégis karcsú. Úgy hajlik, mikor a fehérneműt a kötélre dobálja, mintha őt magát is lengetné a szél.

Egy legényféle lopakodik ki a házikó végébe ragasztott istállóból. Erős legény, barna legény. Zömök és ruganyos. Látszik a vállán, hogy egy köből búzát játszva hajít át rajta, jobbról balra, vagy megfordítva. Nézi a munkás, üde asszonyt, s nekihevülve lépeget feléje, lábujjhegyen.

Egyszer csak megkapja hátulról két kézzel, a derekánál fogva, s úgy felemeli, mintha lepkét fogott volna.

- Jézus! szent lelkek! sikolt a menyecske, - mit bomlik kend!

Leejti a mosott ruhát, a mi éppen nála van s az ember kezéhez kap. Jujj! hogy az ördög vigye el kendet, ne csikoljon!

A »legény« enged valamicskét, de nem ereszti el a pattogós nőszemélyt. Csak éppen, hogy a csípőjén körülsúsztatja a két karját s elől összefogja a kezét. Rabbá válik ölelő karja közt az asszony.

- Anicza, szivem, - mormogja szerelmes dörmögéssel.

Az asszony szabódik, de érzi, hogy úgy sem ér az semmit sem, - nagyon erős az ura. Kérésre fogja inkább a dolgot.

- Palkó, Pali, lelkem, ereszszen el kend. Isten szent ugyse néz a szomszéd.

A »szomszéd« egy messze gunnyasztó másik tanya. Van legalább ötszáz lépésnyire innen. A ház körül senki. Ha van is otthon valaki, hátul dolgozgat bizonyosan, a kertben. A kútgém bambán, álmosan hajlik lefelé, a kútostor bent csüng a mélységben s a káván egy szürke varjú illegeti a szárnyát. Más életet nem venni észre ott.

- Csókolj meg, tubarózsám, - epekedik a zömök, bikanyakú ember.

- Jujj! már megint kínoz. Nyughasson tőlem legalább idekint.

Neheztelővé, félig pityergővé válik a hangja s folyvást azon dolgozik, hogy lefejtse az ura vasmarkát magáról.

A szerelmes ember egészen ráhajlik s a vállára nyom egy csókot. Mindjárt kezdi is a felszisszenő asszonyt engesztelni: - Ne félj te! nincs otthon a szomszéd. Ki lát itt bennünket? Hát kié vagy, azt a menyorszáját a gyönyörű szemednek?!

- Pali!

Az ember azt hiszi, hogy mondani akar az asszony valamit. Felelne tán a kérdésére. Egy kis fegyverszünetet ad. Gyöngébben fogja s úgy igyekszik, hogy a szemébe nézhessen.

A menyecske arcza majd kicsattan. Az erőlködés is teszi, a mivel az imént ki akart szabadulni az ölelő karokból, meg a szemérem is. Oda pislog a »szomszéd« tanyája felé, a honnan csak messzelátóval lehetne megbizonyosodni arról, hogy itt most mi történik.

- Mind leesik a mosott ruha a porba; ugyan legyen már kendnek egy kis esze. Ujra mossak?

- Felveszem én úgyis, porosan is; te ne csinálj egyebet, csak engem ölelgess.

Megint nagyobbát ölel rajta. Az asszony pajkos mozdulatot tesz. Majd kiugrik az ura kezéből, ahogy a fogoly-galamb próbálgatja, a menekvés igazi reménysége nélkül.

- Ne szorítson úgy kend, szól halkabban. Iszen nem szököm el.

- De aki áldód van, megszököl te én tőlem lépten-nyomon! Alig birlak elfogni, hogy egyszer-egyszer megöleljelek.

A menyecske nevet. - Bolond kend Pali; iszen ha csak *egyszer-egyszer* vóna; - de kend egyebet sem akar.

- Csak nem vesztet meg, hogy mást is akarjak? A páromtól; - *tetőd!*

Az istállóból röhintés hallatszik ki. Ott egy anyakancza van a csikájával. A csikó kifutott a nyitva hagyott ajtón, s aggódó mamája most gyöngéden hívogatja.

- Hallja-e?!... Nézze csak, kint a csikó! Még kárt tesz valamiben. Hajtsa már be, - sürgeti az asszony.

- Bánom is én, amíg meg nem csókolsz, ha a nyakát kitöri is.

- Ejnye, lássa kend, igazán nyughasson; hogy kifáraszt. Nem való az: idekint csókolódni.

- Hát akkor gyere be, mondja csendes szóval az ember.

Az asszony megint úgy tesz, mint a fogoly galamb: majd hogy el nem röppen egy gyors mozdulattal.

- Az ám! mondja duzzogva, ijedezve, gyanakodva. Hát még mi nem kéne?

Az ember rösteli egy kicsit, hogy a menyecske elutasította.

- Anicza, hallod-e, ki az urad? kérdi nyomatékkal.

- Ki volna? Tudja kend, mit kérdi.

- De magad is akartad, nem csak én. Mondtad a nászomnak, a mikor megkérdezett.

- Mondtam, igaz; abban nincsen hiba, felel az asszony, őszintén, melegen. Kendet választottam.

- Megbántad azóta? Megint csak engem választanál-e, Anicza lelkem?

A gyerekasszony arczára hamiskás kifejezés ül. Kötekedve feleli: - Tudom is én. De abban a pillanatban olyat szorít rajta az ura, hogy elkezd kiabálni: - Kendet! kendet! csak ne nyomorgasson úgy.

- Hát akkor csókolj meg.

Ezt kérve is, követelve is mondja a zömök ember.

- Már látom, hogy csak a régi nótát fujja. Szégyelhetné.

- Mi hasznod volna, ha a nagy szégyenkezéstől kiégne a szemem? Vak koldus lennék, vezethetnél.

- Ilyet még tréfából se mondjon. Eresszen már, no. A ruhát mind lefujja a szél, a csikó elszalad, a malacz beszabadul a kertbe.

- Majd összefogdosok mindent, csak csókolj meg.

- Jaj, hát igazán nem nyughat? Annyi a dolgom. Kendnek is van elég.

- Nekem csak egy sürgős.

- Mi az, ugyan?

- Az, hogy szeresselek.

- Ejnye de bolondos kend.

(Ezt már szeliden, egy kis simulással mondja.)

- Hát ne bolondíts még jobban. Csókolj meg.

- Jaj Istenem!... (Ebben már egy kis engedelmesség van.) - Hajtsa be kend előbb a csikót. A malaczt zárja be.

- Majd...

- Nem majd, most rögtön.

- Hogy parancsolgatsz velem, szented ne legyen!

Az asszony nevet. Megy kend, vagy nem megy kend? Én addig rá se nézek.

Az ember megvakarja a fejét. Elszántan fordul meg s nagy riadással kezdi kergetni a csikót.

Az asszony megszánja, segít neki. Mikor éppen minden rendben volna, szekér-zörgés hallik a sövény alatt.

Az öreg asszony jött meg, a menyecske anyja. Anicza futvást fut elibe; - majd hogy el nem gázolják a lovak. Rá sem hederít már az urára.

Az ember leereszti az orrát, úgy ballag lassan a vendég felé s szépen köszön neki.

Az eresz alatt kalitkában van egy árva gerle. Ránéz a bús emberre s nagyot kaczag.

ILYEN AZ ÉLET.

Ketten ültek a kertben, egy nyíló orgonabokor alatt, amely szinte fává erősödött már, úgy felnyúlt a magasba. A bokor tele volt virággal. Gyönyörű, illatos fürtökkel, a melyek közül az egészen friss nyílásuak peczkesen emelkedtek, mint a vadgesztenye kúpalakú bokrétás virága; a régiek pedig lehajtották a fejüket s kissé bágyadtan lendültek meg a gyöngye fuvalmaktól, a virágos tavasz ez édes, halk, gyönyörbe fuladó sóhajtásaitól.

Ketten voltak, - mondom - és egymás kezét fogták. Bágyadtan, félénken, szerelmesen. Nagyon szemérmesek voltak s szerelemről beszélni sem mertek. De benne volt ez az isteni érzés egész lényökben; a szemök nézésében, a szavok rezgésében, a csöndes epedésben, a mivel egymás felé öntudatlanul is húztak; - még akkor is, a mikor egyikök sem mozdult, nem is szólt; nézni is alig mert abba az irányba, a hol a másik volt.

- Nagyon szép az élet, - mondta a férfi kissé együgyűen; azt már sehogy sem merte hozzátenni, hogy: »kivált így, kettesben, teveled!« - A nő majdnem áhítattal bólintott és mintha azon tanakodnék, hogy vajjon nem mond-e túlságosan sokat, így felelt: »bizony!«

A férfi a kasznár úr öcscse volt, a kasznárt pedig Vas Barnabásnak hívták. Mindaketten aggregényéletet éltek, egymás mellett; csak hogy Vas Barnabás azért nem volt sem szelíd, sem visszavonult ember, mint az öcscse. Ellenkezőleg, nagyon szeretett élni, még pedig jól élni. Örömet lelte a társaságokban, s mi tagadás, még a nőkben is. Éppen ez volt különös oka, hogy mindeddig nem házasodott meg. A feleség, a hű és törvényes, csak utjában lett volna. Minden elmenetele előtt megkérdezte volna: hová mégy Barnabás? - A mikor pedig valami kis élenkség után fáradtan került volna elő, minduntalan azért faggatta volna: hol járt, mit művelt. Megannyi helytelen kérdés, a mire vagy nem felelhet az ilyen természetű ember, vagy nem az igazat feleli, a mi egyformán kellemetlen.

Vas Barnabás tehát inkább nem is gondolt házasságra. Annál könnyebben tehetné, mert ott volt mellette az édes öcscse, a jó fiú, a ki világéletében mintaképe vala a szelídségnek és az alázatosságnak. Templomba járt s korán kelt; - szerette a gazdálkodást és még a tyukültetéshez is értett. A durva, marcza, erőszakos Barnabás mellett olyan volt, mint a szemérmes leányzó, aki borzadva vet keresztet a káromkodások hallatára; a kinek semmi akarata sincsen, ellenben az engedelmisséget művészi tökéletességre fejleszti magában.

Éppen ezért még a nevét sem tudták szegénykének. Oly szürke, semmilyen, határozatlan és gyámkodást váró volt minden tekintetben, hogy szinte eljátszotta, elvesztette a jogát lassankint az önállóság legkisebb fokára is. »A kasznár úr öcscse«. - így hívták, így ismerték. Még a ki tudta is a keresztnévét, azon nem emlegette, mert tartott tőle, hogy mások meg nem értik, ki nem találják, hogy kiről van szó.

Mily érzéssel próbálhatta meg a jámbor férjcske, hogy ő szeressen?! - Pedig szeretnie *kellett*, mert a jegyzőék Minkája éppen olyan szelíd és áldott vala, mint azok a nők, a kikről a szentek legendáiban lehet olvasni. Nemcsak szelíd volt Minka, hanem szépséges is. Nagy kék szeme csupa ábránd, pisze orrocskája csupa bolondítás, kissé húsos és nagyon piros szája csupa gusztus. A haját úgy viselte, mint a parasztleányok: hosszú, lecsüngő fonatban; és férfit egyáltalán véve nem ösmert mást, csak a kasznár urat meg az öcscsét, minthogy nem lakott más úr a faluban.

Így aztán csak velök találkozott; kivált az öcscsel, mert a kasznárnak több járása volt a gazdaságban. Hanem az öcs minden héten ellátogatott egyszer-kétszer a jegyzőhöz a ki negyvennyolczban a szabadságért harczolt és aztán, sokkal később, megházasodott. Élményei e

szerint bőségesen voltak, azokról beszélni pedig jólesett; minthogy rossz szeme miatt olvasni úgyszemint igen szeretett, a mikor nem volt kénytelen vele.

A kasznár úr öccse hallgatta a szép történeteket és e közben folyvást Minkát nézte, a ki már egy pár esztendő óta benne volt az eladó leányok sorában, de még kérőt nem látott. Ilyen emberről csak titokban álmodott, s elsülyedt volna inkább, semhogy a férjhezmenés gondolatával nyíltan foglalkozzék.

Ilyen módon nagyon ártatlan vonzalom fejlődött ki köztök. A kasznár úr öccse többnyire az időjárással kezdte a beszélgetést s virágot adott Minkának. Néha összeért a kezök; s minél gyakrabban történt ez, annál kevésbé siettek megszüntetni az édes érintést, ámbár a szivők éppen megegyeszer úgy vert mint rendesen.

Már odáig jutottak, hogy fogták is egymás kezét az orgona bokor alatt és gyönyörben úszva sóhajtoztak, a mi magában véve is felért egy kisebbszerű menyországgal.

Ekkor, este, így szólt Vas Barnabás, a mikor megjött a mezőről: - »Nem jó az embernek egyedül lenni, magam is belátom. Eleget kinlódtam így, hányódva-vetődve, asszony nélkül. Pedig már öregszem és érzem: előbb-utóbb rászorulok a gondozásra, a miben csak a házas embereknek van jó módjuk. Mit szólsz hozzá öcskös, ha magamra veszem valahára az igát? He?!«

Olyan hangon mondta, a hogy rendesen mindent mondani szokott. Azaz, értsd alattomban: »ha ellenem mersz szólni, nyomban beütöm egy pár oldalbordádat.« - -

Dehogy mert volna az »öcskös« ilyet!..... Még sokkal szelidebb akaratnak sem tudott volna ő ellene szegülni. Ez volt a vére, természete; - mindakettőt az édes mamájától örökölte, a ki az öreg Vasban a királyt látta s a szerint fogadott szót neki. Barnabás már egészen más volt. Ő is örökölt valamit, de nem a mamájától. Az öreg Vas azt szokta mondani: - »Ez az én fiam!« Merthogy Barnabás, ha megharagudott, a földhöz csapta a pipáját és megverte a béreseket, a melyik éppen eléje került. Azzal keveset törődött, hogy hibás-e, nem-e.

»Az én fiam« aztán utóljára már az apjának is parancsolgatni kezdett s ki tudja, mi lett volna, ha az öreg Vast sietve meg nem üti a guta. Ezt visszaütni nem lehetett. Mondta is az istenadta a halálos ágyán: - »Barna fiam, légy mérsékletes és uralkodjál magadon; lásd, én mire jutottam!...«

Nem sokat ért az utolsó jó tanács. Vas Barnát ugyan meg nem változtatta. A szelid öcs úgy félt tőle mindig, mint a tüztől. - A házasság tervét most is illő alázatossággal fogadta s nagyon helyén valónak látta.

- Már van is jövődöbelim, mondta Barnabás, hányi-veti, majdnem kérkedő hangon.

A öcs arcza oly kérdőjellé változott, a mely után még felkiáltójel is következik.

- A jegyzőék Minkáját veszem el, - folytatta Barnabás, ellentmondást nem tűrő hangon.

Az öcs elsápadt. Mondani akart volna valamit, de belé fagyott a hang. Csak reszelte a torkát.

- Mi az?! - kérdezte Barna hevesen.

- Nem szóltam, nem; - válaszolt az öcs alázatosan.

De bent, a szíve fenekén, már jajveszékelt. Reszketve nyitotta ki a száját, hogy mégis megkérdezzon valamit, a mi borzasztóan kínozza.

- Minkával már beszéltél? Beleegyezett?

A foga is vaczogott, a míg ezt kinyögte.

Barnabás megfordult. Nagyot nézett. - Beszélt az ördög, mondta, vállat vonva. Majd beszélék holnap az apjával. Elintézzük azt egy-kettőre. Láttam ma a leányt s úgy találom, hogy már

ugyancsak anyányi. Mért menjek másfelé? Boldog lehet, ha elveszem; s legalább idevalósi, nem kívánczik innen másfelé, más hazába. Mit gondolsz, no, öcskös?!

Az »öcskös« sokszor bólintott, mint a ki nagyon meg van elégedve a dolgok folyásával, csakhogy éppen tele a szája, hát nem szólhat.

Neki ugyan a szíve volt tele a kicsordulásig. De hogy mert volna mukkanni, mikor a bátyja akart valamit? Akármit!...

Másnap Vas Barna csakugyan meglátogatta a jegyzőéket. Jókedvvel jött haza. - Na, öcskös, csináltass magadnak új gé-rokkot, meglesz a lakodalom.

Az öcs majd leroskadt. Meg kellett fogódznia az ajtófélfában. Szelid nyöszörgéssel kérdezte: - Beszéltél Minkával? Beleegyezett?

Vas Barna megint nagyot nézett. - Az ördög beszélt vele. Az apjával beszéltem, punktum. Az apja dolga a többi.

A szegény, lesujtott öcs, megkönnyebbülten sóhajtott fel. - Hála Istennek! hála Istennek! mormolta ismételten.

Úgy gondolta az árva, hogy így mégsem érte akkora szerencsétlenség. Hisz' akármilyen lesz is, nem Minka az oka. Minka csak engedelmeskedik; nem cselekszik a maga jó szántából. Ki tudja, mennyit sír és szenved majd, ha erőltetik a dolgot, ha ráparancsolnak! - És ez a közös, nagy szenvedés éppen elég a vigasztalódásra. Hisz' nincs megcsalva egyikük sem. Egy-másnak teremtette őket az Isten, de a sors még az Istennél is erősebb, mert lám elszakítja a szerető szíveket.

Az öcs feléje sem mert többet menni a jegyzőéknek. Otthon kódorgott a nagy kertben s könnyes szemmel tojózta a tyukokat. Lelke legtitkosabb rejtekében arra gondolt, hogy ilyen foglalkozások révén mégis csak élhetnek majd némileg közös életet, egymáshoz közel.

A mikor már híre járt a faluban, hogy a kasznár úr elveszi a jegyzőék Minkáját: egyszer találkoztak a templomban.

Minka elsápadt, aztán fülig pirúlt. A kasznár úr öcscse alig mert köszönni. A templomban mégis elfoglalta rendes helyét, abban a padban, a mely éppen a leány háta mögött volt.

Ott énekelt az éneklőkkel, reszkető, gyöngye hangon, mint hajdanta, a mikor a szent énekekbe igyekezett beletenni szíve áradásait.

Az istentisztelet után mégis csak oda sompolygott az ijedező leányhoz, a ki nem tudta, megálljon-e, vagy elfusson innen.

- Sok-sok szerencsét kívánok, kisasszony; sok és nagy boldogságot - rebegte a kasznár úr öcscse, meghatva, mélabúsan.

- Köszönöm szépen, köszönöm - felelt a jegyzőék Minkája, és majd hogy sírva nem fakadt.

A kasznár úr öcscse úgy érezte, hogy erre megint mondania kellene valamit; de mintha fojtogatták volna. Különben is feltűnt a Barnabás vasgyúró alakja, a mitől éppenséggel, hogy meg is némult.

A kasznár úr messziről integetett feléjük. - Gyertek csak! - mondta kiabálva - már meg is jött a dispenzáció. (Nagyon sietett a derék ember s a kihirdetéseket sehogysem akarta megvárni.) De még egyéb is megjött, tette hozzá. Itt az új gé-rokk, hallod-e!

Büszkén nyújtotta karját arájának, a mikor hozzájuk ért. Minka pirúlva, de habozás nélkül fogadta el.

A falubeliek szépen köszöntötték őket.

SZÓL A HALÁLMA DÁR.

»Papa Marczi« ment elől s szörnyűkép egykedvűen vezette a bégető társaságot. Ez a társaság egy jókora birkanyáj volt, a mely összebujva szorongott s nagy port vert fel a homokos pusztán, a mint a Gara-major irányában hazafelé vonúlt.

Papa Marczinak ugyancsak melege volt. Fülét lelógatta s hátulsó lábával fel-felcsapott a vékonya tájára, ahol néhány pöcsik alkalmatlankodott. A lompos szürke csacsi hátáról féloldalt csüngött le a juhászbojtár gubája; maga a bojtár a nyáj mögött lépdelt s az elmaradó birkákra uszítgatta puli-kutyáját.

A világ leglustább juhászbojtárját Papa Marczinak hívták; legalább a számadó, Morgó Menyus, esküt tett vón' rá, hogy Mátyás király restjei csupa gumilaptából voltak őhozzá képest. S minthogy ez a jámbor számár is tökéletes típusa vala az igazi restségnek, tehát elnevezte őt Morgó Menyus annak a bojtárnak: Papa Marczinak.

De nem ez a bojtár volt az. Ezt sem a valóságos nevén szólítgatta ugyan a számadó, a ki szeretett csúfneveket adni. Ezt meg Kopolyusnak nevezgette, mert ha a bak-rét körül legeltetett, mindjárt beleszaladt az ott húzódó vizes árokba s halat fogott a sárban. Minden különös szerszám nélkül lévén, maga csinált magának fűzfa-vesszőből tapogatót s azzal úgy megtánczolt a sekély vízben, mint a csuka, a melyik a varsába került s érzi, hogy sehogy sem tud belőle kiszabadulni.

Különben valami ösmeretlen baja is lehetett a legénynek, az kitűnt állandó nagy komorságából, szótlan-ságából. Sötét villogó szemétől megijedhetett, a ki magában találkozott vele a pusztán.

A juhakol éppen a számadó viskója mellett volt, a viskó pedig egészen kikönyökölt már a pusztára. Előtte a napraforgó-kóróval bekerített virágos kert látszott s a kertben két leány szedegette a borsót.

Az egyik Vicza volt, a másik meg Lina.

Vicza a szép, Lina a csúnya. Vicza a kisasszony, Lina a hamupipőke. De ha csak az lett volna! Még rosszabb is volt szegény. Egy kicsit eszelőske. Olyan mindig nevetős, a ki száz kérdés közül kilenczvenkilenczre azzal felelt, hogy vigyorgott egyet s azt mondta: hihihi!

Viczának mindent adott az Isten, még szerencsét is. Linának semmit sem. Viczát a jómódu számadó egy darabig a városban járatta iskolába s nem bánta, ha itt a pusztán is adott arra a leány hogy csinos legyen. Minél színesebb a virág, annál messzebből észre vesszük. Hogy egy kis híre kelt: micsoda szép leánya van Morgó Menyusnak, még a gazdasági írnok is ott kezdett lebzselni körülötte: a nyurga Gervai, a keselybajúszu, a ki sokkal jobban festett lovon, mint gyalog. Az igaz, hogy jól ülte a lovát, henczegett is vele eleget. Ő tanitgatta az arra való csikókat a nyereg alá. Egynémelyik adott ám neki dolgot. Volt olyan, hogy belevitte a kávéatlan kútba; egy másik pedig, egy Gidránvér, mindenáron a bükkönykaszal tetejére igyekezett vele, nagy elvakultában.

De minél több szerencséivel törte meg a vérmes vad csikókat, annál nagyobb elbizakodással ült rájuk. Most éppen a bak-éren átvezető pallón finczoltatja a legujabb iskolás-csikót; még négy éves sincs a pompás csödörke, a melyet nevelésbe vett; csupa tűz és csupa harag; messziről is ki lehet találni, hogy no most éppen horkol, a mint lovása ráerőszakolja az árok fölé húzott pallóra.

Bolond játék, biz isten! Az az árok van vagy három öl széles, úgy, hogy a pallónak két támaszcölöpöt vertek a vízbe. Maga a palló nem lónak, csak embernek való; az igaz, hogy két széles deszkája van, hogy terhet vivő ember is járhassa. Az egyik oldalon korlátja, karja, vagy mije van, hogy belekapaszkodhasson, a ki szédül.

A palló két végénél, innen is, túl is, lombos fűzfa áll. Azért ültették oda, hogy messziről mutassa a pusztát-járóknak, hogy hol lehet átkelni az árkon.

A mint Kopoltyús meglátta a számadóház felé igyekvő lovast, halkan káromkodott magában. Végighúzott a szerencsétlen pulin, a mely éppen akkor talált elibe lábatlankodni. Osztt elkezdte nógatni a nyáját s rá-rá kiabált Papa Marczira, hogy jobban siessen.

A rest számár egyet-kettőt gyorsabban mozdult az ösmert hangra, aztán megint csak elgondolkodva lépegetett. Több gondja volt a pőcsik, mint az, hogy mi bánthatja a bojtárt.

Nagy baj bántotta azt. Tele volt féltéssel a szive, mert hogy Gervai ifjuúr éppen a körül a leányzó körül legyeskedett, a kinek a bolondja volt ő is. A szép Vicza keveset tudott arról; nem nagyon látta meg a mogorva bojtárt, a kit semmikép sem tartott magához valónak. Ellenben Gervai Janival szívesen fogott kezét; az legalább úr volt s aztán úgy mondta neki: »Vicza kisasszony!« Mondott biz az még egyebet is, a mit szeret hallani a leány, hanem azt csakis ő hallotta, más nem; még a számadó sem. Kopoltyus pediglen éppen nem.

Egy cseréptartó ágashoz volt kötve a Gervai lova, a házikó előtt. Épp arra kellett elmennie a nyájnak. Kopoltyús mogorván loholt előre, a mikor látta, hogy a csacsi nagyon is elgondolkodott s nem készül fordulni. Rásuhintott a jámbor fülesre. Az pedig ki nem állhatta az ilyenfajta figyelmeztetést, és soha el nem mulasztotta, hogy ne tiltakozzék ellene. Hangosan, förtelmesen vágta ki az »i-á«-t.

Azt kellett volna látni, a mi erre történt. Az ágashoz kötött csikó elkezdett felkapaszkodni az előtte levő fára; horkolt, rúgott, nyihogott; tépte a kantárszárat s remegett, mint a nyárfalevél. Mintha tökéletes bolond lett volna, olyan vala.

Csudálatos, hogy micsoda rettegése van a számartól a legtöbb lónak. Kísértetet láthat a szürke fülesben; olyan az iszonyata, hogy rá nem tud nézni a nélkül, hogy fel ne borzolódjék a szőre ijedtében, utálatában. A melyik ló csacsit még nem látott, az, ha csacsi kerül eléje, bele viszi a lovast az árokba; vagy ha fogatban van, összetöri a rudat, kiugrik az istrángból, rámászik a melléje fogott pajtásra bolond önkívületében. Azért minden lovat szoktatni kell a számár látásához, ha nem akarja az ember, hogy előbb-utóbb baj essék az ijedős állat miatt. De némelyik ló soha meg nem szokja a csacsit, még így sem. Örökös ellensége marad; gyáva, remegő ellensége, a mely elől mindig futni szeretne.

Gervai Jani láthatta a virágos kertből, hogy mindjárt világgá megy a remek csikó; kiszaladt s ráordított a komor bojtárra: »a ki apád lelke szorult abba a csacsiba, te számár, nem tudsz kerülni, héj?!« És szaladt a lovához, hogy lecsöndesítse.

Kopoltyúsnak biz nem először mondtak efélét, aztán az úrfi mondta, el muszáj túrni. Nem is vette volna nagyon a szívére, ha a napraforgókerítés mögül ki nem látszik a szép Vicza arca. Valamivel hátrább a másik leány állott, az eszelős Lina, és kaczagott: »hihihi!«

Hát látták a szégyenét. Vicza is mosolygott. Az a félbolond meg éppen a szemébe nevetett.

Ha a menydörgős menykő most véletlenül a kezéügyében van Kopoltyúsnak, úgy vágja hozzá Gervai írnok úrhoz, hogy nem ül többet lóra.

De így is, menykő nélkül is, felvillant a szemében az a vad láng, a melytől mindenkin végigfutott a hideg, a ki odakint látta a pusztán, ha egyedül került a marczona bojtár útjába.

*

Tudja isten, meddig mulathatott az úrfi a pusztai kis virágos kertben. Már a hold is feljött, a mikor készülödni kezdett, minthogy éjszakára csak nem maradhatott kint.

A számadó megtisztelésnek vette, hogy úgy szeret itt a tekintetes úrfi; félnivalója nem igen volt, mert az írnok egy perczre sem marad Viczával egyedül, a bolondos Lina mellettök moszatolt. (A miatt ugyan beszélhetek bátran akármiről, az meg nem értette, hiába volt magyarul.)

De most el kellett küldeni Linát valamiért, hát a számadó maga kullogott a kerítés tájára, mintha az jutott volna eszébe, hogy a rossz helyt kisarjadzó akácgyalakat éppen most lesz jó lenyesegetni.

- Te Lina leányom, szolt be a kertbe szelíden, erigy csak át az akolhoz, mondd Kopoltyúsnak, hogy ide siessen ám, de mindjárt. Megmondhatnád neki,... vagy tán ne erőltessd magadat édes leányom, csak siettesd, lelkem, siettesd, hogy jöjjön.

Nagyot vihogott erre a bolondos leány s nehézkesen eredt futásnak, a hogy azok szoktak, a kiket lefelé húz a beteg fejük.

Gervai látta, hogy most már füle van a pusztának, rászánta magát, hogy indul ő is. Felült a csikóra s nagy virtuskodással forgott vele néhányszor, a mi tetszett a szép Viczának. Köszönt aztán s rövid vágatásra engedte a lovát, úgy ment a bak-eréhez, a hol az átjáró palló volt.

Morgó Menyus utána nézett s elégedetten mondta: jól üli, derekasan üli! - még ilyen írnok nem volt a gazdaságban. Aztán a leányához fordult, a ki ez alatt melléje került, s oly hangon, melyben egy kis kötekedés és egy kis aggódó szemrehányás is volt, folytatta: te is amondó vagy, úgy-e Vicza?

Az elkényeztetett leány felbigyesztette a száját s rántott egyet a vállán. Attól rengő hullámba jött egy pillanatra az egész teste. Mosolygott s fennhéjázva mondta: - Meglássá édes apám, ténsasszony leszek én még!

Morgónak nehezére esett volna erre valami okosat mondani. Megijedt, hogy meghallja valaki s még híre terjed, hogy mire vágyik a számadó leánya. De a Vicza kedvét sem akarta rontani. Épp jókor jött hát vissza Lina, azzal, hogy nincs otthon Kopoltyús, elment a számmal vizért a réti kútra. A tanyán tudniillik tisztították ma a kútakat s még csupa iszap a vizök.

Morgónak eszébe jutott, hogy hullott állatot leltek a minap a réti kútban; ráförmedt a bolond leányra: - Tyűh! fékom! szaladj csak le Linám utána, nehogy onnan hozzon; erigy csak, meg ne merítse ott a csobolyókat, mondd meg!

Mialatt Lina szuszogva futott le a réti kút felé, a mely nem messze volt a bak-erét őrző két fűzfától, azalatt Gervai majd elérte már a veszedelmes pallót. Eszébe jutott, hogy milyen bolond volt itt a lova alig egypár órával ezelőtt s kedve kerekedett, hogy leszálljon róla. De hátha még most is utána néz Vicza? Világos az este, könnyen elláthat ide. Mégis rajt' maradt a tüzes csikón.

Az ideges mén horkolva tette rá a lábát a dobogóra s ijedezve ment lovasa nagy biztatása közt a közepéig.

Ebben a pillanatban kibujt valami a szemközt levő lombos fűzfa mögül s a palló felé vette irányát. Alacsony, nagyfülű állat volt s tudja isten miért - miért nem, nagyot rikkantott: »i-á!«

Gervainak nem volt ideje találgatni, hogy hogyan kerül most ide a számár. Lova olyan egyenesre ágaskodott, mint a gyertyaszál. Meg akart fordulni s elrohanni a borzalmas kísértet elől, de a keskeny pallón nem volt elég hely erre. Félfordulatot már megtett, akkor hirtelen letoppant, éppen a palló karfájára, a mely recseget tört le alatta.

Egy másodpercz mulva vésznyerítéssel zuhant le a ló a vizes árokba a gazdájával együtt.

Az árokban legalább is félöles iszap volt, azt pedig egy pár lábnyi szennyes víz fődte. A lovat az esés súlya belenyomta ebbe a csúf iszapba. Mikor a palló karfájára esett, eltörhetett az egyik lába s most nem bírt felvergődni. Maga alá nyomta a boldogtalan írnot, a kinek csak a félteste volt kint. Egyik lábával az ég felé rugdosott, de a feje lehanyatlott a vízbe, szóhoz nem juthatott.

Akkor ért az árok partjához Lina, az eszelős.

Látta, hogy Kopoltyús veri a szamarát s nagy sebbel-lobbal hajszoja át a pallón, azután hátra sem nézve, futvást fut az akol felé. De látta azt is, hogy odalent milyen furcsán rugdos Gervai úrfi s emelgeti egyik kezét, mintha bele akarna fogódzni valamibe.

Kopoltyús mind messzebb járt. Ha baj lenne itt, csak nem futott volna tán el? De elfutott, hát nincs baj, - gondolta a maga eszejárásával a hóbortos leány.

Nézte, hogyan csendesedik el a nyögve vergődő ló alatt az az iszapba temetett ember s elkezdett hozzá rémesen nevetni: hihhi!

Mint a hogy szól a halálmadár.

VALLOMÁS.

- Láska, mi nyugodt lélekkel, minden túlzás és nagyképűség nélkül elmondhatjuk, hogy ösmerjük egymást, - kezdte a férfi. Ösmeretségünk elég régi; s mi mindketten azok közül vagyunk, a kik nemcsak megfigyelnek, hanem látnak is. Én például tudom, hogy magában ritka értékes tulajdonságok vannak. Majdnem a legértékesebbek.

Egy kicsit megállott, mintha bátorítást várt volna arra, hogy folytassa. A nő szeme szelíden, érdeklődve függött rajta. Sok nyugalom volt ebben a nagyon barátságos, majdnem tapadó tekintetben, a mely mintha azt mondta volna: folytasd csak folytasd; ámbár aligha tudsz nekem valami újat mondani; hisz' beléd látok; igazad van, a mikor azt mondod: »ösmerjük egymást.«

- Ahogy mondtam, a legértékesebbek, szötte tovább a férfi a gondolatait, a melyeket félig-meddig úgy mondott el, mintha csak magában tünődne. Nem tudok mást senkit, a kiből a nőiesség bájos vonásai oly foku, - férfinek is díszére váló - értelmi erővel együtt volnának meg. Minden ízében asszony maga és mégsem érezhetjük mellette azt a fölényt, a mit a nagyon is nőies nők naivságukkal s gyermekességökkel magok oltanak belénk. Maga mindent megért egy szempillantás alatt; a szinte véletlen mozdulatot; az alig beszélő tekintet. Kiegészíti a megkezdett gondolatot, a melynek még hangot sem adtunk s csak arcunk árulta el, hogy történik bennünk valami. Új oldalait tudja felfedezni a dolgoknak s így folyvást üdeség áramlik lelkéből. És ráadásul valósággal sugárzik belőle a nap, a minek mintha egy piczi része lenne, olyan meleg. Ez a melegség éltető, termelő; vágyakat keltő s vágyakat kínál.

Az asszony megmozdult. Mindössze egy kis lényegtelen igazítani valót talált a toilettéjén. Az a bizonyos parányi foglalkozás volt ez, a mi teljesen fölösleges ugyan, a minek a szükségességét semmivel sem lehetne magyarázni, de a mi pontosan ki tud tölteni egy-két várakozásos másodpercet, s elveszi az olyan hallgatag pillanatoknak a ridegségét, a mikor a merev szótlanlás már fagyos lenne, pedig a helyzet tulajdonképen alig tűr meg valami üres észrevételt.

- Mindezt tudom, s a mi miránk nézve jóval többet jelent: mélyen érzem is, mondta a férfi kissé halkítva kellemes baritonját, a mi által félig suttogóvá, bensőségesseé vált a hangja. Meggyőződése, hogy nem találkozott még az életben senkivel sem, a ki oly közel tudott volna jutni a lelkéhez, mint én. Óhajtjuk egymást mindig; s a maga tiszta, erős elméjéhez méltó, hogy ezt a feltevést nem igyekszik álszemérmes méltatlankodással eltaszítani. Nemcsak szerelem az a mi bennünket összeköt, hanem valami sokkal erősebb ennél: az egymásnak valóság. Maga egészen az, a ki nekem kell; s én egészen az vagyok, a ki magát boldogíthatom. Bizonyosabban, igazabban, mint bárki más, a ki erre kívülem vállalkoznék. És most az okosságának tulajdonítsa, hogy költői formák helyett, a melyekkel a gyöngébbek szívét néha meg lehet ejteni, én csak azzal az egyszerű igazsággal jövök, hogy minekünk egymásnak kell lennünk. Sem maga nem gondolhat rá többé, hogy valaki én értem kárpótolni tudná; sem én, hogy magáról önkényt lemondhatnék. Egyek vagyunk hajlamainkkal régen; és ha most azzal a kopott formasággal állanék elő, hogy megkérjem a kezét: megrontanám azt, a mi a viszonyunkat jóformán az első naptól kezdve félreérthetlenné tette. Hisz' bizonyos volt, hogy a feleségem lesz; és csak az lehetett a kérdés, mikor mondom én, hogy eljött az ideje.

Talán az utolsó parányi titkos kétség támadt fel benne, hogy egy fél perczre megint elhallgatott. Leste, vajjon az asszony arcán nem villan-e át az ellentmondás vágyának egy halvány vonása. Talán a megsértett hiúság, hogy íme olyan nagyon, bizonyosra lehessen venni mindezt. De azon a szende szép arczon a legkisebb belső küzdelem nyoma sem látszott. Inkább a teljes beleegyezést, a végleges megerősítést lehetett leolvasni róla.

A férfi most már megfogta a nő kezét, úgy beszélt, komolyan, ünnepiesen.

- Az idő pedig eljött és csak egyetlen egy kérdésem, egy elég nagy kérdésem van még, mielőtt feleségemnek merném szólítani.

A nő lassan, gyöngéden fordította feléje égbék szemét; fejét kissé felemelte, mint a ki büszkén akar őszinte lenni és tud is. Jószággal, bizalmat keltően mosolygott. Nem szólt, de azért egész lényével biztatta a férfit, hogy csak rajta.

- Tudom, hogy magát sokan szerették, nagyon sokan. Kellett, hogy szeressék, mert volt annyira szép is, hiú is, hogy ezt kívánja, engedje, követelje. Az ostromlások esztendei alatt sokszor kellett szédülést éreznie. Hisz' a forró vágyaknak még a levegője is részegít. S a nők, ábrándozásra hajló lelkökkel fogékonyak még a képzelődéstől születő mámor iránt is. Álmodat látnak és megélik velök, hogy folytatják az álmot a valóságban. Éreznek, pedig van eset rá, hogy öntudatlanok. A mi ilyenkor történik velök, az büntelen. Az asszony szándéktalanságában lehet hinni: a férfiéban soha. A nő elgyöngülhet a tehetetlenségig: a férfi elgyöngülése akkor legnagyobb, a mikor már a féktelenség pillanata előtt áll. Amaz az akaratnélküli állapot; ez a vágyak elhatalmasodásának a percze. Maga körül Vulkánok ontották a lávát. Magát szaharai hőség lehelete csapta meg, akárhányszor. A bevallott, vagy csak sejtetett érzések fergetege megfélemlíthette, izgathatta. Átélt exotikus éjszakákat a báltermekben, a hol forróbb volt az éjfél, mint a júliusi nap. A képzelt örök tavasz virányairól özönlött ilyenkor a kábító illat feléje. Mondja, - mondja meg, legyen igazán őszinte hozzám, történt-e *valaha*, - *valami?!...* Én mindent tudhatok; mindent meghallgathatok bátran. Hisz' a múltért a mi előttem volt, megszámlálni nincsen jogom. De azt hinnem mégis csak kész örülség lenne, hogy soha kívülem férfi nem érdekelt. Úgy érzem, sőt erős és szent a meggyőződésem, hogy a bizonyosság kimondhatatlanul meg tudna nyugtatni mindenkorra. Változatlan, rendíthetetlen ragaszkodásomat a tökéletes tisztán látás még azzal a tisztelettel is gyarapítaná, a mit csak olyan valaki kelthet, a ki iránt a kételkedésnek még árnyéka sem támadhat fel többé. Megmondom előre, becsületes, hűséges nyíltsággal vallom be: át kell majd esnem valamelyes kikerülhetetlen szenvedésen, ha oly emléket bíz rám, a mely énnekem nem lehet egyéb, mint fájdalmas. De ezzel aztán a biztos gyógyulás jár. Ezerszer jobb ez, mint a milliószor visszatérő kérdés, a mit titkon teszünk magunknak és soha rá feleletet más, mint a gyanakvásunk nem ad. Én a ki szeretem, a ki mást ebben az életben már szeretni nem fogok, kérem, mondjon el nekem mindent. Szükséges, lássa, a boldogságunkhoz, hogy még azelőtt essünk túl ezen, mielőtt törvényesen urának szólít. Érti-e, mennyire igazam van?

*

A szendearczu asszony nem árult el sem megdöbbenést, sem meglepetést.

Azzal a megadással hallgatta barátját, a melyben előre is beleegyezés volt. Jól tudta, hogy elkövetkezik majd a pillanat, a mikor ez az ember, az ő embere, nem elégszik meg többé a plátóisággal, hanem ki fogja nyújtani utána a kezét, hogy odavonja magához, mindenkorra.

Ennek meg kellett történni előbb-utóbb, s tán az volt csuda, hogy eddig is késztetett, húzódtatott.

Csakugyan úgy volt, hogy régóta ösmerték már egymást, és napról-napra jobban megértették, hogy gyönyörűséges, szerencsés, háláraméltó volt az az óra, a mikor először néztek egymás szeme közé.

Majdnem az első tekintetre így szólott magában: ez az én emberem! Mert veleszületett a megmagyarázhatatlan érzék, hogy lásson ott, a hol más még sejteni is alig bírt volna.

Ettől kezdve megváltozott; egészen átalakult.

Az a sok apró léhaság, a mi minden formás nőszemély körül akkép burjánzik fel, mintha a szép szemek tekintetétől szaporodnék; nem érdekelte többé.

Megtalálta élete igazi célját, s a megtisztulás igaz vágyával törekedett arra, hogy tökéletesen szakítson a multtal. A multtal, a melynek valóságos bűnei talán nem is voltak; de homályos órái, foltjai akadtak.

Az imént ugyan nagyot mondott azzal a barátja, hogy férfinak is díszére válnék értelmi ereje. Mintha lehetne ahhoz hasonlítani férfielmét, a mi ő benne magasabbrendű ösztönként él! Hisz' a férfiak mind csak a meglevőből indulnak ki, s aztán fokról-fokra haladva jutnak el logikus gondolkodásukban valamely eredményre; holott az ő csapongó, rendkívül éber női lelke önmagából is ki tud lövelni egy-egy cikázó villámot, a melynek a fényénél egy másod-perczre nappalnak látja az éjszakát s általa tájékozódhat a sötétségben.

Régóta várja már ezt a pillanatot, a melynek el kellett érkeznie. Azt a nehéz perczet, a mikor az ő szerelmes emberének eléje tolakodik az önző kicsinyesség és béklyót vet a lelkére, hogy ne röpülhessen, csak czammoghasson.

Mit is akarnak tőle most? hogy gyónjon!... tegyen nyílt vallomást mindarról, a mi volt!...

A világokat kormányzó férfi-elmének mekkora bárgyúsága kell ahhoz, hogy ezt csak úgy könnyedén fel merje vetni.

De hát igazán nem szül a föld tökéletesen okos férfit?

A ki a maga eszével is kitalálná, hogy a legnagyobb bölcsesség a feledésben van; abban az erőben, a mely fátyolt tud borítani arra, a mire fátyol való.

A helyett, hogy kettéválasztaná a világot s egyik oldalon hagyna mindent a mi sötét, hideg, komor, s maga átköltöznék oda, a hol minden fényes, meleg, ragyogó és üdvösséges: még keresi az embere az ingoványok dohos levegőjét, a melyben annál jobban fejlődik az erjedés mérge, minél jobban süt rá a tüzes világosság.

Hát igazán csak az asszonyok tudják azt: újra kezdeni az életet és úgy élni, úgy érezni, úgy venni attól fogva lélekzetet, mintha nem is lett volna *mult*?

Ezer asszony közül kilencszázkilenczvenkilencz nem kérde meg az ő szerelmesétől, hogy mit érzett addig, a mig őt nem szerette. Csak azt akarja tudni, hogy *most* az övé, s az övé akar maradni végig. A férfi pedig különös gyönyörrel kezdi azon, hogy dúslakodni akar annak a pirulásában, megtörtségében, remegésében, a kinek nem a könye, hanem a mosolya lenne édes. Fakgatás, vallatás, gyóntatás és vezekeltetés: ez az első jutalom azért, hogy így szól a nő: a tied akarok lenni, mert szeretlek.

S ha legalább csakugyan vége lenne a szomorúságnak a vallomás után! Ha az annyira követelt gyónásban való »megtisztulás« egyúttal letörölné a mult minden nyomát, elűzné árnyékát! De mit várhat a nő, a ki híven, ijedten, szorongással, megbánással, alázkodással szolgáltatja ki magát az ő feltolakodott, bírójának? Remélheti-e, hogy e nagy áldozatának a jutalmát megkapja? hogy az elborult pillanatok közt, a melyek az életben százféle okból is bőven vannak, egynek sem lesz oka az ő vallomása?

A férfiak, arról a nőről gondolkodván, a kit szeretnek, azt mondják magokban: »ha *te*, a ki jobb és nemesebb vagy a többinél, (ezt az egyet elég nagylelkűen és elég sűrűn hangoztatják) mégis engedtéel valaha a megkísértetésnek s olyan titkod van, a mit rettegve rejtessz: akkor elvetted tőlem a legdrágábbat, azt a felséges remegést, a mivel bűnössé tudtál válni.«

Ime ilyen a férfi. Sokkal kevésbé fáj neki, ha az, a kit szeret, csak *férjről* tud beszélni, mintha szeretőről suddogná el félénk vallomását.

Ez a bolond is itt, mindazt meg akarja hallani, a mi *volt*. De hát lehet-e azt egyáltalán *tudni*? Hogy esztendőik során hányszor csapta meg a kísértés kábító levegője; a miből talán lett is egy-egy piczike ingadozás, egy-egy parányi könnyelműség. Talán egy sem érne meg a penitenciában egy egész »miatyánkot«; de annyira rászolgálna, hogy: »ne vigy minket a kísértetbe«.

Azok a futólagos, csöppnyi vétkezések, a mik benne vannak egy némán viszonzott kézszorításban; egy el nem utasított suttogó szó meghallgatásában; egy, bár semmitmondó, de mégis tervszerű utcai találkában. Aztán - ha van az eféléknél több is, nagyobb is; - a mit meggyónni már szívdobogással járna?! A mit ki nem mondhat az asszony, s csak a megtörtésével, földre szegzett merev tekintetével ösmer be, nyomorult érzések közt?!

Ah, az ilyen gyónásos órának a réme fáradhatatlanul kísért, éjjel-nappal. Ott settenkedik mindig a »bölcs« körül, a ki azzal próbálta megbénítani, hogy magához lánczolta. És most együtt vannak folyvást, mindörökké. S a férfi a legboldogabb ölelés percében is meglátja kedvese szemének a tükrében ennek a rémnek a torz ábrázatát. Talán szabadúlna már tőle, ha lehetne, de késő. Vergődnek inkább a kétségekben, a melyek mégis csak eltűnedeznek néha. Késő! - A kimondott igazság megmarad örökéletűnek. S az ilyen tudással kárhozatos elégedetlenség jár, a miből nem lehet kigyógyulni soha!

*

Mindezt sebtében, villámló gondolattal forgatta meg elméjében az asszony, alig annyi idő alatt, a mennyi kell egy sóhajtó lélekzetvételhez. S átélte ezalatt rég elmúlt gyönyörét és kiújult keservét annak a nagy titoknak, a miről számot kellett volna adnia.

És mégis mosolygott, mint az oltárkép szent asszonyai; s könybelábadt szerelmes tekintettel, halkán mondta az emberének:

- Nincs semmi titkom, uram!

GOMBHÁZ.

A korcsmáros-kisasszony az utcára nyíló ablak előtt ült és úgy tett, mintha varna.

Valami fehérnemű volt az ölében; de csak ritkán öltött rajta egy párt; többnyire kint járt a szeme a napos utcán, a mely ugyancsak üres volt most, kora délután.

A falu népe mezei munkára ment; a gyerekek, a kik estefelé nagy zenebonával szoktak játszani a porban, bent hűsöltek az őrizetökre bízott házakban. Csak egy pár kuvaszt lehetett látni az árnyas akáczfák alatt; de azok is csöndes szundikálással lopták a nyári napot.

A korcsmáros-kisasszony java virágában levő leányzó volt. Egy kicsit gömbölyű és nagyon piros. Igazi falusi basarózsa, a kin könnyen megakadhatott a legények szeme. Elöl, a homloka fölött, sütötte a haját, s ha mosolygott, a mi elég gyakran történt, fehér fogsor villant ki szájából.

Magában volt a korcsma ivójában; mögötte nyult el a hosszú vendégasztal, a mely mellett vasárnaponként nagy politizálást míveltek a falú vénei, már a kik korcsmázók valának. Az asztalon fűrgé legyek korcsolyáztak; kerestek egy kis nyalakodni valót, a mi az elcsöppent szeszféleléből mindig bőven tellett.

Katika kisasszony az idelátszó községházán felejtette a szemét, meg talán egy kicsit az eszét is; megrezzent hát, a mikor kopogtatás nélkül lökte be valaki az ivó ajtaját. A kopogtatás ugyan elmaradhatott, korcsma lévén ez a helyiség; de hogy az ajtót szinte kilökje a sarkából a vendég, az mégsem volt szükséges. Boszusan fordult meg, hogy majd így-úgy megszidja a neveletlent; de a mint meglátta, egy szót sem tudott szólni, inkább ijedten hajlott a varrására, hogy elrejtse zavarodottságát.

Derék, jóformájú legény állt az ajtóban. Rendes és tiszta volt rajta minden; kalapja, nadrágja, csizmája vadonatúj; mellénye ezüstpitykés; inge hófehér. Meglátta ő is a leányt s csöndesebben tette be az ajtót, mint a hogy kinyitotta. Fokosát olyanformán dobta az asztalra, a hogy egy népsziműben látta, mikor a városban járt. Leült az asztal legvégére, a milyen messze csak ülhetett a leánytól.

- Egy kis italt kérek!

Mogorván mondta s jól a szemére húzta a kalapját, hogy biztosabban kipillanthasson alóla.

- Bor tetszik, vagy sör? - kérdezte a korcsmáros-kisasszony, elfogódott hangon.

- Adjon a mit akar, bánom is én.

A ki így látta volna őket, kitalálhatta, hogy bajuk van egymással. A legény az, a ki neheztel, s a leány az, a ki fél egy kicsit.

Sört hozott a kisasszony, mert az *szelidebb* ital mint a bor. A legény kiitta az egész butelliát s elfintorította rá a száját. Bort adjon inkább!

Hozott neki a leány egy üveg bort s azzal visszaült a helyére, a nyitott ablakhoz.

Hallgattak egy darabig. Katika aligha magától megtörte volna a csendet, de a legény nem sokáig bírta így, szó nélkül.

- Azt a sápadt-képűt várja, úgy-e?

Katika még jobban elpirúlt. Felugrott, összekapkodta holmiját és indult az ajtó felé, némán.

- Maradjon itt, mondta a legény kérés hangon. De a leány csak ment s már a kilincsen volt a keze.

- Maradjon itt! kiáltotta a legény most már haragosan. Ha magamra hagy, összetörök itt mindent!

A leány megállott, visszafordult. Tartott a bolond fenyegetéstől.

- Akkor hát nyughasson. Mit akar én velem? Mit sérteget engem?

- Nem magát sértem én, felelt a legény szelidülve. Mért veszi magára? nem sápadtképz maga!

- Mindegy! még se mondja...

- Tudom, értem. Ha *azt* ütném, az is magának fájna. Megrontotta magát; azt ígérte, úgy-e, hogy elveszi?

- Hogyha ígérte, meg is tartja.

Duzzogva ment vissza az ablakhoz. Csak azért is. Háta fordított ennek, akit a pokol fenekére kívánt.

- *Ténsasszony* akar lenni; jegyzőné ténsasszony. Pedig jobb dolga lett volna én mellettem. Van földem, jószágom, házam...

A leány kelleetlenül vont vállat. A legény meglátta s lesuhintotta fokosával az asztalról a tele üveget.

- Adjon bort! parancsolta.

- Ha garázdálkodik, behivom apámat, mondta szepegve a korcsmáros-kisasszony.

- Az öreg be ne jöjjön! De maga maradjon itt, nem lesz bántódása.

Felkapta az ujonnan hozott bort s megitta egy huzamban, éppen úgy mint a sört.

Mindjárt tökrészeg lesz, gondolta magában a leány, szorongva. Hogy ne ingerelje, inkább bent maradt. Az ablak tája volt most a legjobb hely ő neki. Alig tekintett ki, halk kiáltást hallatott. A legény oda nézett; egy darutollas kalap surrant el éppen az ablak előtt.

A korcsmáros-kisasszony megint kikíváncozott. Szerette volna, ha most nem jön be a kis jegyző-segéd.

- Itt maradjon! rivalt rá a legény. Rosszabb, ha én is utána megyek. Bort adjon!

Éppen akkor nyelte le az utolsó kortyot, a mikor a jegyző-segéd az ivóba benyitott.

Nyápicz fiú volt; sok, ha húsz éves. Kicsi pöszke bajusza kikenve-kifenne; magas, keményített gallérba szorult a nyaka; abban még lélekzeni is nehéz lehetett. Nem látta, vagy csak nem akarta látni a legényt. Oda libegett a leány elé s kezét csókolt neki.

- Bort adjon! hangzott a sarokból érdesen.

Erre a recsegő hangra mind a ketten összerezzenek s mintha egymáshoz simulni iparkodtak volna.

A jegyző-segédben felkerekedett az úrhatnámság; hogy mer az ő jelenlétében így kiabálni a paraszt.

- Lassabban, hékás! - mondta fennhéjázva.

A legény hozzá fordult s megnézte, szótlanul. Így néz a kivert bika, ha a kölyök-kutya megcsaholja.

A korcsmáros-kisasszony váltig rángatta titokban a jegyzősegéd kabátját. Ne álljon vele szóba; nem látja, hogy részeg? súgta neki félénken.

- Mondtam, hogy bort adjon! Mit susog ott annak a madárijesztőnek!

Iszen csak ilyet ne mondott volna, hallgatott volna már a jegyzősegédecске; de ez sok volt. Ha ezt eltűri, örökre oda a férfiassága a leányzó előtt.

Fenygető tartással, de azért sápadtan közeledett a mogorva legényhez.

- Adok én neked madárijesztőt mindjárt!...

Felállt a legény is. Hát adj! Gyere ide! És mindjárt hozzátette: de siess ám, mert különben én megyek te hozzád, tintanyaló!

Válságos volt a helyzet. A leány rémülten, tehetetlenül csittította a segédjegyzőt, a kin nagyon meglátszott, hogy e nélkül is szívesen maradna békességben.

Odakint erős lépések döngtek a padlót; sarkantyúpengés hallatszott.

A korcsmáros-kisasszony az ablakhoz futott, kihajolt rajta s elkezdett kiabálni: őrsvezető úr, kérem szépen, tessék bejönni hamar!

A legény gúnyosan kaczagott.

- Tán biz ezt a paszulykarót félti?

A segítség reménységére kitört a jegyzősegédből a maradék bátorság.

- Leütlek, gézengúz!

Többet nem mondhatott. Egy pillanat alatt fent eviczkélt a levegőben. A parasztlegény labdaként kapta fel. A leány sikoltott. Gajdos őrsvezető éppen jókor lépett be, hogy megragadja a tülekedőket.

A jegyzősegéd támoilyogva esett neki a falnak, a mint a legény eleresztette.

- Martos Jani, mit csinálsz te itt? kérdezte az őrsvezető, szigorúan.

A legény kiegyenesedett, összezsápta a bokáját előtte. Látszott rajta, hogy katona volt.

A jegyzősegéd dühösen vágott közbe: - Részeg disznó! meg akart ölni mind a kettőnket! Be kell csukni!

Martos Jani csak a csendőrnök felelt:

- Jelentem alássan, kutyabajom, csöppet sem vagyok részeg.

Az őrsvezető legjobbnak látta, ha először is széjjelválasztja a vitatkozókat.

- Majd ott kint beszélgetünk; most egy, kettő, fordúlj, indulj!...

A legény haragos arcot vágott s kitátotta a száját. Bizonyosan nagyot mondott volna, de észrevette, hogy int neki titokban a csendőr.

Csak annyit mondott: vagy úgy! és szófogadóan lépegetett kifelé, az őrsvezető előtt.

A korcsma udvarán megálltak, összenéztek. Szerbusz Jani!... Szerbusz Miska!

Régi jó pajtások voltak a katonaságnál s most megösmerték egymást.

Az őrsvezető kezdte a beszélgetést: - Már félttem pajtás, hogy ellenem szegülsz, pedig a javadat akartam.

- Megértettem pajtás, azért fogadtam szót.

- Búvodban ittál, úgy-e?
 - Ittam, de mondom, kutya bajom nekem az italtól.
 - Pedig az ember azt hihette volna...
 - Csalafintaság, pajtás! A törvény nem igen bünteti azt, a ki ittas. Ha ittasan verem meg azt a széllelbéleltet, még be sem csuknak érte.
 - Csakugyan megverted?
 - Megfogdostam. Elég gyalázat neki. Most hadd szégyeljék egymás előtt egymást.
 - A leány is?
 - Az is. Miatta volt az egész bolondozás. Gombház!... - Szép élet ez a csendőr-élet, csapott át a legény hirtelen más tárgyra.
 - Bizony, beállhatnál közénk, felelte az őrsvezető, biztatóan.
 - Meggondolom, meg én!
- Kezet szorítottak. Nohát köszönöm, hogy így is rám ösmertél, búcsúzott Martos Jani.
- Nincs mit, pajtás. Tudom, te is csak úgy tennél.
- Az őrsvezető ment a maga útján; Martos Jani utána nézett.
- Csak ne volna földem, jószágom, házam, mindjárt felcsapnék ilyen úrnak, mormolta magában.

ESTI TÖRTÉNET.

Nagyon kellemetlen őszi idő volt s alig vártam, hogy egész napi keserves vadászat után fedél alá jussak. Nem eső esett, hanem köd. Ez ugyan elég furcsán hangzik, de mégis így volt. A ruhám átnyirkosodott tőle, arczomon pedig folyvást éreztem a láthatatlanul piczi csöpppek csiklandós érintését. Mintha felhő közepén lettem volna: a fákat csak homályosan láttam magam körül. Néha egyet-egyét koppant mellettem, halkan. A fonnyadt lombon összegyűlt nedvesség együvé futott, kövér cseppé nőtt, s a mikor lepottyant: koppanó hangot adott az avaron. Az erdő néma volt. A teljes szélcsöndben még a fű sem mozgott. Madárszót seholsem lehetett hallani. Kimondhatatlanul gyászosnak, kihaltak tetszett minden.

Már alkonyodott s az erdei út kezdett elveszni a homályban, előttem. Vasadi, a suronyai erdész, ezen az úton indított el vagy másfél órával ezelőtt. Csak menjek, a míg a héjjafogóhoz nem érek, mondta, - ott térjek balra, a ritka vágás közt; alig teszek majd hetven-nyolczvan lépést, kiérek a favágók útjára, a mely megint csak balfelé, rövid idő alatt elvezet az erdész-lakáshoz. Azt is mondta, hogy az egész utat megteszem kis háromnegyed óra alatt. Akkorra ő már otthon lesz, csak egy kis dolga van a szénégetőknél, azt végzi el. Az út a szénégetőkhöz, meg onnan az erdész-lakáshoz, nagyon rossz volt, sűrűség közt vitt, s a kanyargó patakon háromszor is át kellett volna botorkálnom a kövek között. Inkább a rendes úton maradtam hát s egyedül indultam éjjeli szállásunkra.

Mentem-mendegéltem, s folyvást ügyeltem, hogy mikor érek a héjjafogóhoz. Ámbár gondolkodva ballagtam, végre mégis észre kellett vennem, hogy több telt el a jelzett időnél, a mióta szünet nélkül előre haladok. Megnéztem az órát. Jól sejtettem. Éppen negyvenöt perc volt, hogy Vasaditól elváltam. Ő tévedett-e, a mikor az időt annyira mondta, vagy én tértem-e le véletlenül a helyes irányról? Annyi bizonyos, hogy itt héjjafogó sehol sincsen. Mindegy. Majd lesz. Egyebet nem tehetek, mint hogy folytatom az utat.

Mentem még egy fél óráig. Az esthomály a közben egészen körülvelt. Már nyugtalankodtam, de itt, a vadonban megállanom úgy sem lehetett. Végre, vagy tíz perc múlva, észrevettem a keresett héjjafogót.

No, hála Istennek! A vágás balra ugyan épenséggel nem volt ritka, sőt azt hittem, sohasem kerülök ki belőle, úgy belegabalyodom: de végre átsörtettem rajta. A sötétség tehetette, hogy a favágók útját egy csöppet sem láttam. Hanem szerencsémre, messziről, a fák közül, egy piczi világosság szűrődött felém. Neki indultam toronyiránt.

Nemsokára egy nyomorúságos viskó előtt álltam. A világosság annak az ablakából szűrődött ki.

Benyitottam. Az alacsony helyiség egyik sarkából ijedten ugrott fel valaki. - Maga az? kérdezte, s bizalmatlanul állt meg az asztal mellett.

Vézna nőszemély volt. A korát nem lehetett volna meghatározni, de semmiesetre sem volt fiatal.

Cselédnek néztem s odavetve kérdeztem: - Megjött már Vasadi?

- Bizony még nem jött meg, felelt furcsa, éneklő hangon. Talán meg sem jön ma.

- Dehogy is nem. Már régen itthon kellene lennie. Nekem ő maga mondta.

- Akkor bizonyosan megjön. Tessen leülni kérem.

Nagyon szegényes volt a lakás. Bútor alig lézengett benne. A tűzhely itt volt, de semmi nyomát sem vettem észre, hogy valami vacsora készülne. Szerencsére legalább jó kis rőzsetűz ropogott-pattogott benne.

Puskámat a sarokba állítottam, tarisznyámat s nedves felső kabátomat ledobtam, aztán az egyik széket (mindössze kettő volt) a tűzhely mellé húztam s élveztem egyelőre a melegedés igazi gyönyörét. Odakint alig éreztem, hogy fázom; csak most, a szobában, tört ki rajtam a lappangó didergés. Minden tagomat külön-külön tartogattam oda a jó meleg parázstűzhöz.

- Nagy csöndben élnek itt magok, mondtam a cselédnek, csak hogy valamit szóljak.

Halkan kaczagott. Azt tetszik gondolni? Van itt lárma elég. Néha aludni sem tudunk a farkas-üvöltéstől. Meg oszt' jönnek a betyárok, a csendőrök: alig múlik nap, hogy meg ne fordulna itt valaki. - A szememet kimeresztettem, úgy bámultam. Vasadi minderről egy szót sem szólt nekem. Lehet, hogy nem akart megijeszteni. De ha már a betyárokról hallgatott is, a farkassal inkább még dicsekednie kellett volna. Hisz tudhatta, hogy egész éjjel szívesen kiülnék farkaslesre.

A időses, vézna nőszemély alázatosan állott az asztal mellett s a mint ránéztem, lesütötte a tekintetét. Most láttam csak, hogy milyen izgékonny. Egyre rángatódzott; hol a karját rántotta el, mintha könyökével hátra ütött volna, hol a nyakán csavart egyet, a hogy a vitustánczosok szokták.

- Engem már egy párszor holtra ijesztettek, mondta, azóta vagyok ilyen reszketős. Majd hogy a nyavalya ki nem tört, mikor a multkor is fel akarták gyújtani a házat s aztán a csendőrök kilövéldöztek az ablakon.

- Ejnye, ejnye! Beszéljen csak erről, bízattam elképedve. Hát ilyen világ van itt?

- Itt olyan világ van, kérem szépen, hogy én ezt sokáig ki nem állom. A betyárokat ebből a nagy erdősegből nem lehet kiirtani. Ha elfognak is egyet, szegődik hozzájuk kettő. Oszt nem is olyan betyárok ezek, mint a régiak voltak, hogy igazi szegénylegény-módra kint tanyáznának télen-nyáron, lovon járnának s ma egyik megyében volnának otthon, holnap a másikban. Ezek kérem szépen, különös emberek; én meg a gazdám tudjuk, csak hallgatunk, mert azt akarjuk, hogy annál biztosabban tehesse rájuk a csendőrség a kezét.

- Ugyan miféle emberek? kérdeztem csudálkozva és a legnagyobb mértékben kíváncsian.

A cseléd egy darabig hallgatott; úgy nézett rám, mintha azon tanakodott volna magában: vajjon beszélhet-e.

- De oszt' nem tetszik elárulni?

- Dehogy árúlom el, dehogy. Nem ettem bolondgombát.

Közelebb jött, s fokozott rángatódzással, halkított hangon súgta: - Csupa jó módú gazdaember az kérem. Itt lakik Suronyán valamennyi; azóta adták a fejöket titkos betyárságra, a mióta Cserepes ott a jegyző. Az a banda feje; a főbetyár.

Odakint lövés hallatszott s aztán vontatott kiáltás.

- Jesszus! hallotta? kérdezte az ideges nő és minden tagjában elkezdett reszketni. Megint jönnek! Talán megtudták, hogy idegen úr van itt!...

Magam sem tudom, mi lelt, de tele voltam azzal az érzéssel, hogy nem közönséges dolgok történnek itt. Zűrzarvarosan kóválygott a fejemben mindaz, a mit ez az ijedező teremtség olyan titkolódzva beszélt. Biz' az nagyon lehet, hogy egy pár futó betyár bujkál ilyen helyen, ha nem is a falusi nagy gazdák közül valók. A jegyző talán a féle orgazda. Ki tudja? volt már ilyen eset.

Ösztönszerűleg ugrottam fel s hirtelenében megtöltöttem a puskámat.

Kivülről lépések közeledtek. Ketten, vagy tán többen is, beszélgettek.

- Ha benyitnak, lőjjön! - suttogta mögöttem a remegő nőszemély. Hallottam milyen sipolva s gyorsan vesz lélekzetet. Nagyon félhetett szegény.

Kinyílt az ajtó s - Vasadi lépett be rajta, egy nagy, marczone emberrel. A mint meglátott, örvendve kiáltott fel: Ej na, csakhogy itt van. Már holtra rémültem, hogy ugyan mi történhetett vele.

- Hova beszél? hisz' én rendesen jöttem, a hogy utasított.

- Ördögöt rendesen! Az én héjjafogóm oszlopa kidőlt; most este jelentette a kerülő, - maga a gaz közt meg nem láthatta s elment mellette szépen. Oszd' addig-addig jött, a míg a másik héjjafogóig nem jutott. A mint otthon nem találtam, mindjárt sejtettem, hogy valami módon ide kerül.

- Hát nem magánál vagyok?

- De nem ám. Jó félórát sétálhat velem visszafelé. Ez itt a kerülőház.

- Na iszen szépen vagyunk. Hát mért mondta akkor ez a kicsoda, hogy Vasadi majd megjön.

- Engem is Vasadinak hívnak, kérem alássan, szólalt meg a nagy, marczone ember.

- Vagy ágy, de most már siessünk, biztattam az erdészt, a ki boszankodott is, nevetett is. - Majd meghalok éhen.

Pedig milyen pompás ürüppaprikás vár bennünket otthon!...

Útközben eszembe jutott, a mit a cseléd a farkasokról s a betyárokról mondott. Megkérdeztem az erdészt, hogy mi van a dologban.

Legyintett a kezével.

- Egy szó sem igaz abból. Nincs itt uram se betyár, se farkas. Annak a szegény asszonynak a fejébe ment a tej, mikor ujszülött gyereke meghalt. Azóta eszelős egy kicsit s beszél a világba.

Röstelkedve gondoltam rá, hogyan kapkodtam néhány percczel ezelőtt a puskám után.

Vasadi felkaczagott: - A betyárok persze hagyján; de a farkasokat nem bánta volna, úgy-e? - mondta.

És újra meg újra kaczagott dünnyögő, dohogó, elfojtott hangon.

Örültem, hogy olyan sötét van s nem láthatja titkos szégyenkezésemet.

SEBEK.

Egy dombos szőlőhegyen csinos nyaraló fehérlett, az ősz csókjától sárgulni kezdő bokrok közt. A szőlőben sok volt a gyümölcs, kivált a szilva, mert annak a fája nem igen vet árnyékot maga körül; bátran érhet mellette a szőlő.

A szilvafákon húros rigó csemegézett. Lent, a fonnyadó gyepen, a hullott gyümölcs körül lepkék lejtették légi táncukat. Az ősz napja szelíden ragyogott mindenre.

Egy szőke asszony meg egy barna asszony sétált karonfogva a magányos kertben. Amaz olyan volt, mint a georgina, az ősz e pompás, de kissé szomorú virága. Szomorú, mert szereti lehajtani fejét s a földnek fordított arcán soká csilloghat az őszi hajnalok harmatcsöppje, a mihez nem egykönnyen fér a napsugár. A másik, a barna, élénkebb. Azok közül való, a kiket első látásra is észre szokás venni; de nem a szépségök miatt, hanem mert van bennök valami, a mi épp úgy izgat, mint az érdekes találós mese. Az ember ösztönszerűleg érzi, hogy ha egy kicsit beléjük tudna nézni, ösmeretlen világok különösségei tárulnának eléje.

Annak, a ki következetes az izlésében, nem tetszhetett volna mind a kettő, annyira különböztek. A szőke nő remek asszony volt, de csupa lágyság és epedés. Arra született, hogy forró vágyakat keltsen s aztán odaadó és alázatos legyen egyetlen egyhez, a ki ki tudja színi belőle az édességeket. A barna semmivel sem emlékeztetett a paradicsombeli Évára, a kit nagynak, erősnek, és rózsaszínnel vegyes fehérnek képzelünk. A mai Évák közt lett volna a helye, a kik azzal tudják felkelteni a képzelődést, a hogyan öltözködnek; a kikről sejtjük, hogy nem lehetnének mintái a szobrászoknak, de a szemőktől s a mosolyuktól mégis megzavarodunk; annyira, hogy ott tudnánk hagyni mindent s csak futnánk utánok tüskön-bokron át, akár pusztító örvényekbe is.

Gondosan ápolt pázsit húzódott végig a kerti út szegélyén s itt-ott haragos-zöld borókabokor sötétlett. Az ősz felséges virága, a georgina, díszlett elszórtan, sokféle változatban. A hervadás színén kívül más tarkaság, mint a georgináké, nem volt a kertben.

Júnó, a szőke, a ki alkalmas lett volna rá, hogy ősanja legyen az emberiségnek, érzelmős hangon sóhajtott:

- Te az én uramat nem ösmered. Ő mellette te is megtanúlnál szenvedni, remegni. Mit tehetek róla, hogy annyira szeretem, hogy megölnek lassankint titkos kinjaim, a mikor látom, kitalálom, hogy soha sem lesz egyedül csak az enyém!

A barna asszony, a ki a vékonyságig sugárnövésű volt, gyöngén mosolygott. Kicsinylés volt a mosolyában s ezt még leplezni sem igen akarta.

- Don Juannak tartod az uradat? Csinos ember; nem mondom, hogy nem akad asszony, a kinek megtetszik. De azért ne féltsd szívem; a végén mégis csak megmarad ő *neked*.

Éppen az út hajlatánál voltak s néhány bokor úgy vette körül őket, mintha egy pár virágot rejtünk ringó páfrányágak közé.

A nélkül, hogy észrevehető okuk lett volna rá, egymás nyakába borúltak s a szerelmes párok mohóságával kezdtek csókolódni, a hogy csak asszonyoktól látni. Gyöngéd és mégis erős, meleg csókok voltak azok; tele mindegyik új meg új ízzel, titkos képzelődéssel, a miről soha sem tud más, csak a ki az ilyen csókokat maga kitalálja s maga adja. A két piros, édes asszonyszáj között volt ekkor valaki, egy láthatatlan, kettős arcú lény, a kire a forró csókok zápora hullott. Ezt az arcot mind a két asszony odaképzelte a maga számára; annak szóltak, azt illették az egymásra pazarolt édeskedések.

Belefáradtak, mire vége volt. Reszketett az ajkuk és dobogott a szívek. Benső, igaz vágygyal telt meg a lelkük a szédülés e mámoros perczében, hogy szeressék egymást és folytassák az ölekezést, a szerelmeskedést, a dédelgetést, a minék a kívánása csudálatos telhetetlenséggel tud megnövekedni az asszonyokban, ha egyszer megkóstolják. Szinte olthatatlanná tüzesedik az ilyen szomjúság a nőkben. Erről a férfinak, a jóllakni és megelégtelni szerető erősebb nemnek, még csak fogalma sincs.

Az ilyen pillanatok úgy támadnak az asszonyok között, mint a bujdosó, lopakodó szellő, a melyről nem tudni, honnan jön, hová megy. Ilyenkor röpködnek, szellemmé válnak; elsuhannak lelkükkel a világ fölött, mintha a gondolat szárnya vinné őket. Csak magokban és magoknak élnek ilyenkor. Nem annyira igaz érzésével, mint inkább sejtelmével a férfiak által való elnyomatásuknak. Mert a hatalom mégis a férfié, és az asszony sorsa mégis mindig csak az, hogy végül egy férfi azt mondhatja neki: enyém vagy! S ezt a világ is hallja.

A barna erősen a szeme közé nézett Júnónak, úgy mondta: - Ha bánni tudnál vele, rabod volna; minden úgy lehetne, a hogy te akard.

- Nekem mondd!? kérdezte Éva szép leánya, kissé büszkén. Hisz' csak *ő érte*, csak *ő neki* vagytok szép! s ha ölelem, tudom, hogy egészen az enyém!...

- Bizonyos vagy benne? hangzott a riasztó kérdés, halkán, titkolódzva, mintha Mefisztó sugta volna.

- De mennyire bizonyos! sóhajtott a Júnó vérpiros arczczal, lehunyta szemmel, mintha égetné még az emlékezés is.

- Te nagyon szép vagy, hogy is lehetne másképp, - mondta tünődve a barna asszony. Olyan vagy, mint a hófehér hab. Mézzé válhatsz te az uradnak, a mikor akard.

Bágyadtan, fulladó lélekzettel szorította tenyerét az arczára a szőke.

A másik megragadta a kezét s kényszerítette, hogy bele nézzen nagyra nyitott fekete szemébe. Mért nem adsz neki okot egy kicsi panaszra, mint én az enyémnek? Az enyémet én így forgatom az ujjam körül, ni! (Megmutatta.)

- A te urad maga a tökéletes hűség, szólt indulatosan a szőke. Az enyém csapodár! Az enyém asszonybolondító! Néha meg tudnám ölni a nyomorúltat! Boldog vagy, hogy soha még gondolnod sem kell ilyesmire.

Gúnyos, fitymáló vonás játszadozott a barna asszony ajkán. Talán igazad van; de nekem mégis csak úgy tetszik, hogy az érdem az enyém.

Egy kis zöldes madár, egy fűzike, rebent az asszonyok mellé, a bokorra. Alig hallható vékony sipogással adott jelt pajtásának, a mely nyomban követte. Az ősz e búcsúzó kis vándorai egy perczre megélnéltették a nagy magányt, aztán összebeszéltek és tovább szálltak. Utánok mintha még nagyobb lett volna a némaság.

Júnó megölelte barátnéját, mintha ebből a közelségből erőt akart volna meríteni. Látszott, hogy nyomja valami a szívét. A sugárnövésű barna nő csak a szemével biztatta, hogy szóljon.

- Talán valami titkos szered van! tört ki a szőke szégyenkezve. Mondd meg.

Tele volt e perczben babonával. Szívesen beadott volna az urának, hogy többet meg ne csalja. Azoknak a fanatizmus beszélt belőle, a kik már csak a földöntúli erőkbe vetik bizalmukat.

- Nincs bűbajos szerem, mondta a barna asszony. Csak egy kicsit gondoskodom róla, hogy ne én reszkessek az uramért, hanem ő én értem.

- Féltékenynyé teszed?

- Talán. Hisz' ennél nincs könnyebb. Udvarló minden perczen akad. A férfiak oly lélák s önhittek...

- Beszélj drágám; taníts valamire, könyörgött a szóke. Akármit mondasz is, megfogadom.

Merengő arczzal gondolkodott a feleleten a másik. Mintha küzdött volna önmagával, hogy merje-e mondani. Végre mégis csak megszólalt.

- Próbáld meg, hogy ne szeresd olyan túlságosan.

A szóke elképedt. De hisz az lehetetlen.

- Hát szeresd, de ne mutasd! Hisz így zsarnokoddá teszed. A mig folyvást búsúlsz, addig valahányszor csak rád gondol, ezen kezdi: »szegény!« S a mellett megtelik bárgyu és szemtelen diadalérzettel. A te urad téged sose féltett, úgy-e?

- Igazán nem, mondta a szóke, becsületes őszinteséggel.

- No lásd!... Nézd még az enyémet. Veszed-e észre, hogy valaha elmozdúl mellőlem? Ha férfival beszélek, ott settenkedik nyomban s talál rá ürügyet, hogy be kelljen vonni a társaságba őt is. Pedig hívom-e valaha? Mutatom-e, hogy érdeklődöm az iránt: merre jár?

- Ó, érdeklődni csak szabad a *feleségnek*?

- Szabad. De te mást sem teszel, csak árnyként követed Don Juanodat. Nem ő az, a ki rád ügyel; te vagy nyomában s te tartod őt szemmel. Mi oka lehetne neki arra, hogy aggódjék? Hisz' bárki szólít meg, úgy felelsz, hogy lerí arczodról a teljes közöny. Legtöbbször azt sem igen tudod, kivel beszélsz, mert mindig a férjedet kíséri a szemed. Azt hiszed, nem látják? nem tudja mindenki? Vannak, a kiket a sárga irigység emészt, hogy ilyen felséges asszonya lehet egy embernek, a ki - valljuk meg - ennyi szerencsét nem érdemel; de hidd el, akad olyan is, a ki nem téged sajnál, hanem az uradat.

A szép fehér asszony fülig pirult. Nincs igazok, mondta sértődötten.

- Bizony nincs igazok. Gyönyörű vagy! te vagy a világ szépe.

Elérzékenyedtek s újra egymás nyakába omoltak. Kezdődött megint a hízelkedés, a sűgás-bűgás, a bolondos szerelmes gügyögés. A bizalmas titkos közlésektől még a bokrok is meg-rezzentek. Elmondtak egymásnak titkos, rejtelmes dolgokat; halkszóval, meg-megszakított elfojtott kaczagással, szemérmes árulkodással suttogtak arról, hogy kettőjük közül ki hogy szokta ezt, ki hogy szokta azt. Még a nagy, tarka georginák is arra hajoltak, úgy hallgatództak.

- S te meghallgatod a vallomásokat? kérdezte a szóke, félénk kíváncsisággal.

- Sőt kierőszakolom.

- De hisz' hű vagy és nem akarsz rossz lenni, nem is leszel soha.

- Magam is azt hiszem.

- Csak hiszed? visszhangozta Júnó megdöbbenve.

- Igen, és ebben van az erőm.

- Hogy értsem? Igazán megijesztesz.

- Minő fegyverem maradna még, ha bizonyosan tudnám, hogy örökké jó leszek? Akkor valószínűleg odáig jutnék, a hol te vagy, hogy baj esetén csak a sírásban keresnék vigasztalást.

- Mily kínos lehet az, folyvást ilyen harczzakészen élni!

- Te nem érthetsz meg engem, felelt a barna asszony, oly hangon, a miben fensőbbiség volt. Te nem ösmerheted a vágyat, a minek nincsen tárgya s a miről sohasem tudhatjuk, meddig tart. A

minek még az üdvösség sem elég s a mi sosem ragad bennünket vissza a múltba, mert azt már ösmerjük, csak a bizonytalan jövőbe: előre! Minden férfi, a ki utamba akad, egy-egy uj kísértés, és engem boldogít a folytonos izgatottság, a mivel magamnak is résen kell lennem - önmagam miatt.

- Nem félsz olyankor?

- A hogy a tigrisszelidítő, a ki naponkint villogó szemmel, de remegő szívvel veri végig a bestiáit.

- Hátha egyszer majd halálra sebez valamelyik?

- Nem gondolok rá. Talán kikerülöm.

- *Talán!*... megint ez a csúf szó.

- Kitől függ minden, ha nem az uramtól? Tanácslom neki, hogy egy pillanatra, de egy századrész pillanatra se vegye le rólam a szemét. Az övé vagyok, csak az övé, de szükségét érzem, hogy örülten féltsen. Inkább reszkessen ő, semhogy én vakuljak bele a sírásba.

Júnó szinte remegett a felindulástól, a mikor a barátnőjéhez hajolva belesúgta fülébe az aggodalmas kérdést: - Valld meg, igazán, *nekem* valld meg, tudnál-e hűtlen lenni?...

A barna asszony már nem felelhetett, mert a nyaraló felől ketten is kiabáltak: hol vagytok gyerekek? merre jártok? A két férj volt az; megúnták a pikétezést s kijöttek ők is a verőfényre az asszonyaik után.

A jó barátnők szétrebbentek s mintha attól tartanának, hogy még a bokrok is árulkodhatnának rájuk: kifutottak a gyepre.

A nőcsábító úr a barna asszonynak nyújtotta karját s mialatt felvezette a verandára, a hol meg volt terítve az ozsonnázó asztal, édes, olvadó pillantásokkal ostromolta.

Utánok a másik pár lépdelt: a szőke Júnó, meg a sovány menyecske férje. Ők is karonfogva haladtak, de egyik sem igen tudta, hogy van mellette valaki.

A szépséges szőke szívdobogva leste, nem hallhatna-e meg egy szócskát abból, a mit az ő Don Juanja a barna nőnek suttog. Kísérőjét pedig jóízűen ette a méreg, hogy ime, micsoda mohón szívja magába a felesége azokat a hülyeségeket, a mikkel az a képzelődő fráter most traktálja.

A fűzikék megint előkerültek valahonnan s a boróka-bokrokon kergetődztek.

Most már egészen magokban voltak. Nem volt más szépség a kertben, mint a hidegarcú, tarka georginák.

ALAMIZSNÁS PÉNTEK.

- Hát én megyek Czeczíl, isten áldjon meg Czeczíl. Nem maradok soká. Oszt' te azalatt vigyázz szépen a házra. Se cseléd, se senki idefent; a kertben dolgozik valamennyi. Te csak el ne mozdulj innen, tudod? Hallod Czeczíl?

Azt már nem is várta meg özvegy Zahorákné, hogy feleljenek neki. Úgy is tudta, hogy mit mondhat Czeczílke. Nem mondhat egyebet, mint hogy: »Tudom mama, hallottam édes mama! menjen csak nyugodtan, majd én vigyázok itthon«. - Betette hát a nagy szárnyas ajtót még beszédközben, s aztán némileg szuszogva, mert kissé kövér vala, indult végig a kongó, kövezett folyosón, a melynek a végében nyílt az ajtó, ki, a virágos kertre.

Régimódi ház volt ez; valamikor úri nép lakhatta, a javából. Később árverés útján a Zahorák bácsi kezére került, a mikor a földesúr tönkrement. Tágas és kényelmes volt benne és körülötte minden. A szobák olyanok, hogy mindegyikben könnyen eljárhatta tizenkét pár a francia négyest. A folyosó külön is egy remek, hosszú terem, a melynek a kert felé roppant nagy íves üvegablakai voltak s az ablakokat csak keskeny oszlopok választották el. Inkább olyan volt az egész, mintha üvegfal lett volna, tarkára kifestve, mert hogy a kinyitható táblák hatszögű színes üveglapokból voltak összerakva.

A folyosót ennél fogva kivált nyáron épp' úgy lehetett szobának használni mint a többi s volt is benne néhány bútor-darab. Egy gyékény-divány, két fűzfavesszőből fonott zsölye, egy varró-asztalka, egy ruha fogas; - meg itt volt felakasztva a két kanári madár kalitkája; aztán a díván körül gyönyörű szép nagy leander-bokrok nyíltak s mandulaillatukkal megtöltötték a helyiséget. A régidivatú építkezés szabályai szerint ebből a folyosóból nyílt a fűtő lyuk, a mely két hatalmas cserépkályhához szolgált, s mint minden ebben a házban, szintén meglehetősen tágas vala ahhoz a rendeltetéshez képest, a melyre szánva volt.

Tehát Zahorákné, az öreg ténsasszony, neki indulatoskodott a folyosó ajtajának, hogy mihamarabb eljusson a szomszédba, Csöbörékhez, a hol az asszonyban mindenképen hozzá-illő barátnőt talált.

Éppen tőszomszédság lévén, nem kellett oda semmi öltözködés. Ha egymást látogatták, legfeljebb egy kendőt kanyarítottak a nyakokba. Faluhelyen az is meg teszi toillettenek.

Már ki is nyitotta egyharmadrésznyire a virágos kertre nyíló ajtót, de hamar úgy betette megint, mintha valami haragos darázs előtt akarta volna a bejárást elzárni.

Éles és mindeneken átvillanó tekintete ugyanis felfedezte, hogy egy sötét alak jön a kerten át, éppen ide, a házhoz. A sötét alak pap volt. Az igaz, hogy csak református pap, sőt hozzá még fiatal és igen kellemes ember. De már arról nem tudott tenni Zahorákné, hogy ellenszenvet érzett magában a papok iránt, még ha nem jártak is reverenciában.

Kandó Bálint, a falu derék fiatal lelkésze, kitapasztalt valamit ebből, s eléggé nehezére esett a dolog. De azért úgy cselekedett, mintha semmit sem tudna róla, nehogy végképen el kelljen maradnia innen, a hova pedig állandóan oly igen nagyon vágyódott.

Hogy valami elfogadható ürügye legyen a látogatásokra, felcsapott pénteki alamizsna-gyűjtőgetőnek. Minden péntek-napon a zsebébe csúsztatta otthon azt a kis bronz-perselyt, a mely rendesen az asztalán szokott állani s a melynek egyik oldalán ez a felirat volt: *Isten nevében!* - a másikon pedig ez: *A szegényeknek.* Aztán ő maga nézett be a jobbmódú házakhoz, hogy átvegye a kegyes adót, a mi a nyomorútnak jár a szerencsésebbektől.

Nem mintha éppen rossz szíve lett volna Zahoráknénak, de ez az állandó sarczolás sehogysem találkozott az ő tetszésével. Mert természetben való segítséget szívesen adott ő annak, a ki e

miatt hozzáfordult; - egy darab kenyér, egy kis maradék étel, holmi ócska ruhaféle mindig került a kéregető számára, a mikor megkeresték. Hanem pénzt, készpénzt, valóságos garasokat és pláne hatoskákat nem kínálgatott nekik, mert azt csak eliszszák, elkorcsmázzák. Ez volt a véleménye. Ellenben ha Kandó Bálint tiszteletes úr tette tiszteletét nála, annak csak nem nyomhatott a markába egy karaj kenyeret? Már olyankor bizony a hatoskák után kellett nyúlnia.

Most megint jön a pap és mosolygó arczczal ki fogja nyújtani feléje a kezét, nem csak azért hogy illendő kézszorítást kapjon, hanem egyébért is. Aztán vissza kell vele menni a házba és ki tudja meddig marad itt, mert ha Czeczíllel összeszövetkezik, akkor annak a végét nem lehet kívárni. És akkor elmarad a ma délutánra tervezett vizitelés, a sok jó traccs, meg a jó sok kávé.

Mindez egy szempillantás alatt villant meg agyában, tehát ki akarta valahogy kerülni a kész veszedelmet. Csak egy mód kínálkozott, mert sem előre, sem hátra nem mehetett úgy, hogy a paptól egész bizonyossággal szabadúljon. A kályhalyuk felé sietett s ügyesen és gyorsan bebújt oda, hamar magára húzván az ajtót. A pap bejön, gondolta, végigmegy a folyosón, benyit a »forczimmerbe« onnan bekopog a belső szobába, s mialatt Czeczíl azt mondja neki, »szabad«: ő kibujik innen és láttatlanul tovább siet, mintha már régen nem is lett volna itthon.

Ámde a mily elmésen kieszelte a dolgok folyását, oly kevéssé történt úgy, a hogyan elképzelte.

Mert csakhamar benyitott ugyan Kandó tiszteletes úr, de abban a pillanatban jött ki Czilike is a szobából, s a két fiatal teremtés ott találkozott, nagy örvendezés közt, éppen a folyosó közepén.

Más körülmények közt Zahorák-mamának módjában lett volna megfigyelnie, milyen piros lett a kis leánya, mint a basarózsa. Sőt még a papocskán is fel lehetett volna fedezni valamelyes zavart. Az a kellemes, jóleső elfogódás volt ez, a mit nem is igyekszik elrejteni az ember, kivált ha tudja, hogy az, a ki miatt van, nem itéli el érte.

- Isten hozta, mondta Czilike, boldog megdöbbenéssel, amint váratlanul szemközt találta magát Kandó Bálinttal.

A papocska mindenféle eshetőségre el szokott készülni a részben, hogy látogatását megnyújthassa, s egy könyvet hozott magával most is, bizonyosan a Czilike számára. Arról mindjárt lehet egy kicsit beszélgetni, s miközben együtt lapozgatják, közelebb juthatnak egymáshoz.

Czilike már azért is, hogy izgatottságát palástolja, mohón nyúlt az érdekes könyv után. Éppen mögöttök volt a gyékénydíván. Arra leereszkedett, s a hogy a ruhácskáját eligazgatta, azzal a mozdulattal helyet kínált egyszersmind maga mellett a tiszteletes úrnak.

Egy parányika titkos ravaszság volt ebben, a miről persze a pap semmitsem sejtetett. Ha itt maradnak: a folyosó üvegtábláin át jól láthatja előre is, hogyha valaki jön. S minthogy a mamája nem volt itthon, itt is olyan egyedül lehettek, de olyan egyedül, hogy nem is lett volna jó még több ebből.

Ezer szerencse, hogy az a verses könyv itt volt, mert azt sem tudták volna, miről kezdenek egymással beszélni.

Együtt kerestek hamarosan valami szép verset, a mit a pap kissé elfogódott hangon olvasott fel. Olyformán, mintha ezt akarta volna kifejezni: »ezt ugyan más írta, de én mondom most neked, az utolsó szóig«. Könnyű kitalálni, miféle mondások voltak azok.

A leander bágyasztó, kellemes illata körülfolymta őket, át meg átjárta a lelkeket, egészen. Azt sem tudták, mi a bajuk, csak szinte elgyengültek feltámadó érzéseik között.

Azután elhallgattak. A papocska gyöngéden simogatta meg a Czilike ujjait, a melyek úgy pihentek az ő kezében, mint liliumlevelek.

Kimondhatatlan vágy szállotta meg, hogy ajkához emelje azt a szép kis kacsót, de nem volt bátorsága hozzá.

Szinte megkönnyebbült, a mikor a kis leány maga húzta vissza a kezét, szemérmesen.

A leander-bokrokból folyvást bolondos illat áradt, a melytől éppúgy be lehetett csípni, mint egyszer a télen attól az édes pálinkától, a mit Kandó küldött volt Zaborák-mamának, karácsonyra.

A két kanári madár egyet gondolt, elkezdett egymással halkán dalolgatva diskurálni.

Kint, valahol a szomszédban, tilinkóztak; - de olyan szépen, olyan nagyon szépen.

Ennyi jó egyszerre nem is tarthat soká. Nem volna földi dolog.

Zahorák-mamára senkisem gondolt most, pedig ő szegény, olyan monológot tartott az alatt ott, a hol volt, hogy attól még a szarvas ördög is megfutamodott volna.

Végtére a nagy elcsöndesülés kezdte megnyugtatni. Elmentek, - gondolta, - és ekkor rászánta magát, hogy ismét megjelenjék a napos világban.

A szerelmes párocska arra rezzent fel álmodozásából, hogy magától kifordul sarkából a kályhalyuk ajtaja s egy meghatározhatatlan tömeg mozgolódik belőle kifelé, fej nélkül, két lábon.

Holdas éjszaka még a pap is kísértetnek tudta volna nézni. De most is megfagytak tőle mindaketten, kivált akkor a mikor megfordult a tömeg s ott bámult rájuk, önmagából kikelve, az eddig elrejtett arcz. A Zahorák-mama arcza!

Hogy mért nem nyílt meg Kandó Bálint alatt a föld ebben a pillanatban, az a természeti hatalmak örökre megmagyarázhatatlan hanyagságának lészen felróva. Mert azt a helyzetet igazán alig lehetett elviselni.

Zahorák-mama piros volt mérgében és kék, mint a pulykakakas. No meg röstelte is a dolgot. Ráförmedt Czilikére:

- De te Czili te,... hát mit csináltok ti itt! Én nem értelek tégedet, te Czili! Ez nagyon furcsa tetőled, mondhatom!

Kandó Bálint tiszteletes úr nem tűrhette, nem hallgathatta tovább a korholást, a minek tulajdonképen ő volt ártatlan oka. Elszántan és szinte magánkívül lépett előre.

- Kérem szépen,... tessék elhinni nekem,... én úgy gondolom, mindig megbecsültem a téns-asszony házát,... szeretem ezt a leányt és ezennel megkérem a kezét, - ne tessék semmit sem rosszra magyarázni.

Izzadt homlokát törölgette s odarántotta Czilit magához. Most már, hogy kimondta a nagy szót, nekibátorodott.

Zahoráknénak úgy csapongott az esze, mint a villám.

Nem szerette ugyan a papokat, de elszörnyedt attól a gondolattól, hogy híre mehetne az ő mostani esetének. Csöbörné szemtől-szembe kacagná. Mindenki úgy nézne rá, hogy ki lehetne olvasni abból: »ahán; én is tudom!«

Minden attól függ, hallgat-e ez a pap. Nincs más mód, oda kell neki adni Czilit. El kell a papot némítani. Ugyis, - úgylátszik - értik ezek már egymást. Legalább rá lehet majd förmedni, ha megint próbálkozik a perselylyel. A vejével az anyós csak beszélhet magyarán?!

- Vagy úgy? szólt megszelidülve, sőt némiképen megilletődve. Az más; egészen más. Tessék besétálni.

S mentek hárman befelé; elől a boldog fiatal pár, hátul Zahorákné, a ki aggódva tekintett körül titokban, hogy nem leselkedett-e valaki a kertből.

AZ ELFELEDETT SZÍV. (Egy nyomorék naplója.)

....Nagyon szerettem azt a feketeszemű asszonyt!

Én, a nyomorék, a kire csak száanalommal nézhettek a jólelkű emberek.

De hát szabad azt szerelemnek nevezni, mikor egy ilyen Quasimodo elkezd imádkozni egy oltárképhez, egy szenthez, egy Szűz Máriához és odaviszi neki a szívét és leteszi eléje, hogy arra rálépjen mindenki, a ki a gyönyörű kép előtt egy pillanatra megáll?

A szerelemről hiába írnak fennkölt dithirambokat a holdkóros poéták: húsból és vérből van az! A szerelem fel nem támadhat anyag nélkül és meghal anyag nélkül. Ott lakik a szerelem a beszélő szemekben, a piruló arczokon, a sóváran remegő ajkakon. Mind anyag az!... Ha ezer mérföldnyiről kapnék levelet Tőle, ha a levélben nem lenne egyéb, mint színjózanság és hideg nyugalom; ha az irdatlan távolság s a sorokban megszólaló képzeleti hang mind azt akarná is velem elhitetni, hogy csupán a lelkével lehet közösségem: én érezném a kezét a betűk vonalán; keresném a parányi illatot, a mely érintésétől a papiroson maradt; odaképzelném magam elé, fehérnek, mint a lilium; gyöngédnek, mint a vadrózsaszirm; s a messzeségbe tűnőnek, mint az alkonyati felhő. Mind anyag az!... S ha reszketek a gondolatra, hogy életemben csak egyszer, egyetlenegyszer megfoghassam a kezét és odaszorítsam a szívemre: az anyagért van az! Mert hiába nézne rám megint rajongó odaadással, hiába mondaná imádkozáshoz hasonló szelídséggel, esküvel fölérő nyugalommal, hogy enyém a szíve: nem érne többet az, mint a délibáb, a melyik után rohanva rohan az eltévedett, a míg halálra tikkadtan össze nem roskad.

De hát szerethettem én így? vágyak és remények seregével? Ezzel a nyomorék figurával?...

Nem lett volna az tiszta örület, hogy eléje merjek állani s regéljek neki álmokról, gyötrelmekről, a mik ő érte kínoznak engem, a természet csudáját?

Ha elfogott az a kimondhatatlan érzés, a melytől csak az Ő arcát láttam mindenütt: úgy dohogott mindjárt a szívem, hogy sírtam a kintől, mint a gyermek. Ha róla gondolkodva éreztem, hogy egész lényem szomorúvá válik és megtelik örök lemondással: botor kíváncsiság szállott meg, hogy lássam a saját bánatos arczomat. De a tükör akkor is csak egy kuszált vonásu, elzüllött alakot mutatott, a kinek nem bocsáthatja meg a nő soha, hogy oly csúnya.

A kétségbeesés szélén álltam, mert nagyon szerettem azt a feketeszemű asszonyt.

A tökéletes reménytelenség irtózatossabb a halálnál. Hisz a remény az élet! Nem is tudják azok, a kikre a reménység mosolyog, hogy mennyi ihlet, mennyi öröm, kárpótlás, biztatás, ígéret, megnyugtató és kifogyhatatlan erőforrás van abban a mosolyban. Várni könnyű! Az a gondolat, az az erős hit, hogy *majd*, valamikor, egyszer, holnap, vagy egy év múlva, vagy tíz év múlva, elérjük azt, a mi egész életünknek a célja: játékká tehet minden küzdést. Az ember lefekszik és boldogan álmodik egy szebb jövőről; reggel a napsugár új kedvet, új bizalmat hint eléje; az idő telik, az évek mulnak s a messzeség szirénalakja folyvást közelebből látszik. Már ebben a pusztaság közelségében is isteneknek való gyönyörűség lehet.

De a »soha!«, ez a borzasztó szó, ez a kegyetlen fogalom, leüt egyszerre mindent, mintha egy túlvilági hóhér csapott volna végig bárdjával az egész világon.

Körülöttem valósággal rajzott ez az átok, ez a »soha!«

Ha én valahol megfordultam: minden szemből, a melynek a nézése rám esett, ezt kellett kiolvasnom: soha!

A virág szépsége csak azt a méltatlan tréfát juttatta eszembe, a mit a természet szegény anyámmal elkövetett. De minden feljajdulásomra csak ez az egy kegyetlen, kérlelhetetlen viszhang támadt a felhők között, meg a szívem mélyén: soha!

Meg akartam halni, el akartam emészteni nyomorúlt lényemet s akkor is irtózatossá gúnykaczajjal csendült meg mögöttem: *soha!... soha!*

Pedig már egészen eszeveszett voltam; nem tudtam, nem is akartam örökre lemondani; lihegve, magamon kívül, ideges bizonytalansággal, halálos szorongással kerestem, firtattam valami módot, a mivel legalább a reménységben rejlő életet biztosíthassam a magam számára, mert rettegettem attól, hogy csakugyan meg talállok halni s akkor vége mindennek, visszavonhatatlanul vége; akkor igazán soha sem juthatok többet a közelébe, még a sírok birodalmában sem, a menyországban sem.

Vergődtem, mint a féreg; s lázas agyam elvesztett kormányja nélkül futottam üldöző, égő szívem előtt.

Az emberek mind olyan szépek, olyan formásak, daliásak voltak, csak én voltam köztök szörnyeteg! Mit csináljak Uram, mit csináljak?!...

Mohó követelés, vad és erőszakos kívánság fortyant fel egyszerre legtitkosabb gondolatomban. Görcsösen kapaszkodtam ebbe a gondolatba!... A reménységet láttam messziről!... Az isten megszánt, meghallgatott, hogy ezt a boldogító gondolatot adta! Hisz itt járnak-kelnek körülöttem az én megmentőim: a szép emberek, a jó emberek.... A reménységet láttam már messziről!

...Hátha elmondanám nekik rettentő sorsomat s egy kis alamizsnát kérnék tőlök? - Egy kis alamizsnát; - egy parányi szépséget, a mi bőven van önékik s a minnek a teljes híja miatt meg kell énnekem már bolondúlnom. A jó emberek, a szép emberek talán meg fognak szálni; meg fognak menteni. Egyik is, másik is lemond a javamra valami csekélyke előnyéről; - hisz olyan igazi koldust nem látott még a világ, a milyen én vagyok. S reszketve, aggódva, reménykedve szólítottam meg őket egyenkint:

»Oh uram, szánjon meg! szerelmes vagyok és szenvedek;... nézze meg ezt a szomorú, ijesztő figurát, a ki én vagyok;... az isten irgalmára kérem, esedezem, adjon ön nekem egy jó szemet, egy ép fogat, egy mosolygó száját!... Mindennel megelégszem, a mi fölösleges önnek, a mit ki akar cserélni én velem... Ön oly szép, oly nemes oly emberszeretőnek látszik: adjon ön nekem egy kicsike szépséget, mert szerelmes vagyok s ezzel az alakkal nem mehetek a kedvesem elé!...

Az emberek, a szép és jó emberek, szeliden néztek rám. Sokan megsajnálta, sokan megfogadták könnyűrűl szívek buzdítását.

Sietve, szívdobogva cserélgettem ki magamon mindent.

Arczomról lassankint eltűntek a szatirvonások.

Vállam neki szélesedett s borzalmas púpom elmúlt.

Szememből édesen és mégis villámokat szórva szállt szét a tekintet.

Ifju voltam, délczeg és ruganyos, a milyen lenni kívántam az Ő kedvéért.

Mikor ismét ott álltam bámúlva tükröm előtt, kaczagtam a gyönyörűségtől, mint az örült. És nyomban röpültem a kedvesemhez, a feketeszemű, gyönyörű asszonyhoz.

Egymást űzte a gondolat agyamban. Hogyan fogok előtte leborulni, hogy ragadom meg mindakét kezét! Most már vége a szenvedésnek, meg kell hallania tőlem martírságom történetét, a mit a lelkembe vésve hordok ő miatta. Elképzeltem, hogy fog csudálkozni, talán örül-

ni, ha így szólok majd hozzá: nézd, nézd, már én is olyan vagyok, hogy bátran megakadhat rajtam a szemed; piros arczomon a kicsattanó élet, égő szememben a jeget olvasztó napsugár; jöjj, roskadj ide a szívemre és hallgasd hízelgő, követelő szómat!«

Csak a fergeteg siet úgy, a hogy én siettem.

S mikor megláttam lihegve, elszabadult vágyakban égve; mikor kitártam feléje két erős karomat, hogy átöleljem s szerelmemmel agyonszorítsam: a kedvesem halálra váltan s a kísértetek sápadtságával meredt felém, megüvegesedtek a szemei s a borzalom sikoltásával roskadt le előttem.

Letérdepeltem mellé a pusztá földre s kezemet tördelve költögettem. A mi szép szót, édes gondolatot zilált agyam adott, azt szerelmes, boldogtalan, forró szívem reménykedő hangján súgdostam fülébe. Még a haláltól is vissza kellett volna jönnie arra a könnyörgésre. Eszmélni kezdett valahára.

- Ki vagy te? sóhajtotta halkán, mint a hajnali szellő. - Oly csudásan hatsz rám hangod zenéjével... Mintha ösmernélek; mintha ez a nagy mélységes szerelem kísértett volna már álmaimban... Beszélj, beszélj! nem unlak meg hallgatni sohasem!

Az Úristen leszállott az égből, úgy nézett bennünket. Elakadt a hangom a boldogságtól s a nagy csöndességre a kedvesem felébredt.

De alighogy rám esett a szeme, újra felsikoltott, kitépte magát ölelő karomból s mintha rémet látna, menekült előlem.

- Menj, menj, te irtózatoss ember, a minőt még nem szült földi anya! Hangodat hallva, elkábulok; de ha rád nézek, úgy rémlik: százan nyúlnak egyszerre felém százféle mozdulattal. Meg kell halnom az iszonyattól, ha sokáig itt léssz a közelemben!...

Veritékezve rohantam el.

Csak *egy* vágyam, *egy* akaratom volt: hogy mielőbb visszakapjam nyomorék testemet, a mivel szálnalmat kelthettem ugyan, de nem iszonyatot.

Körülzáguldtam a világot, keresve a jószívű, szép embereket, a kiket térdén állva akartam kérni, hogy ne vegyék olyan komolyan a cserét s adják vissza hitvány tagjaimat.

De nem találtam közülök egyet sem, eltűntek mindnyájan.

Kimentem a tenger partjára, ott harsogtam versenyt a viharral, őket idézvén; elbújtam az erdő mélyébe s megbolygattam miattok a mohos köveket is.

Felkaptam a menykő hátára, úgy suhantam át ezer mérföldet egy másodperc alatt; ráfeküdtem a megáradt folyóra, úgy sodortattam magamat arra, a merre emberszót hallottam.

Hiába, Hiába!

Végkép elcsüggedtem; már csak egyetlen vágyam volt: *meghalni*.

S a mint bensőleg imádkoztam, hogy megválttassam szenvedéseimtől, egyszerre érzem, hogy az egyik karom bénává válik és elkezd hidegedni.

Az a kar már meghalt.

Jézus Mária! pedig nem is volt az enyém. Még megválni sem tudok már tőle!

Másnap meghalt a másik karom. Azután lassankint itt is, ott is elpusztúlt, elhalt egy darab belőlem.

Sejteni kezdtem, hogy mi történik velem.

Ime, azok, a kikkel a tagjaimat elcsereberéltem, egymásután, szépen kimúltak az árnyék-világból s velök hal, velök pusztúl a természet rendje szerint minden, a mi hozzájuk tartozott s a mi most az enyém.

Köröskörül vagyok már véve jéggel. Pártfogóim megdöbbenően hullanak; alig van rajtam egy-egy meleg folt, a mi még él.

Rettentő az a gondolat, hogy túl fogom élni valamennyit s akkor a szívem, az én forró, szerelmes szívem, itt lesz bezárva elevenen a hideg sírba, a mi körülveszi.

Ezt a nagy, égő, örökké vérző szívet betakarja az idegen halál szemfedője, a mely alatt minden élettől végképen elzárva, szakadatlanul szenved tovább és elfeledetten él a világ végeig, azon is túl.

A halál, az engem kereső halál, hiába kutat majd, nem fog sohasem rátalálni, mert hogy jutna eszébe, hogy a kripták fenekén keressen életet? S akkor a szívem a tökéletes megsemmisülés közt is meg fog maradni épen és mindenkorra elfeledetten.

És őrzi majd bolond szerelmét, a mi örökéletű lesz vele együtt.

A DÉMON.

A kezdődő éj csöndjében egy lövés riasztotta fel nyugalmokból a Vasvári-utca tizenhatodik számú ház lakóit. Földszintes, egyszerű külvárosi ház volt az, s mindössze vagy három lakófél telepedett meg benne. Az első szám alatt történt a lövés, éppen a mikor a házmester kaput nyitott Kaszásnak, a telekkönyvi irnoknak, a ki hátul lakott az udvarban, s mindig kapatosan került elő.

Az »egyes« felé siettek mind a ketten. Onnan sikoltozva rohant ki egy rémült nőszemély.

- Segítség, segítség! - kiáltotta, - a gazdám!...

Bent, a lakásban, egy vergődő ember feküdt a földön, véresen. Senki sem volt mellette. A szakácsné a házmester láttára nekibátorodott s lelkendezve mondta: - Jöjjenek az istenért, segítsenek, a nagyságos úr meglőtte magát!

Jöttek a többi lakók is és iszonyattal nézték, hogy vonaglik a haldokló ember. Hozzányulni nem mertek, csak vízért kiabáltak, meg orvosért.

- Megyek,... megyek és értesítem Balázsfay orvos urat, - lihegte a szakácsné magánkivül.

Az öngyilkos erre a szóra minden erejét összeszedte és felkönyökölt. Iszonyú volt nézni az arcát. Mintha mondani akart volna valamit. Az erőlködés kínja tehette, hogy a nagy eltorzulás, a mi elváltoztatta, szörnyű mosolygáshoz hasonlított. Egy halálra vált ember, a ki a pokol kínjai közt nevet. Milyen lehet az?!

Valaki rendőrt hozott. A házmester megmagyarázta neki, mi történt. Gál Béla nagyságos úr kivégezte magát; éppen most lehelhette ki a lelkét. Még az előbb hörgött.

- Semmihez se merjenek itt nyúlni, - parancsolta a rendőr, fontoskodva. Házmester, maga felelős mindenért.

Azzal elment, hogy az esetről jelentést tegyen.

A szakácsné úgy jött vissza, mint az örült.

- Végünk van, borzasztó! - üvöltözte. Balázsfay doktor urat most viszik a mentők. Megölték, meggyilkolták; százezer ember van a kapu előtt!!

*

Gál Béla, meg doktor Balázsfay Kálmán, a két jó barát, a ki egymás nélkül élni sem tudott, egyesült még a halálban is.

A kik ösmerték őket, azt mondták: úgy sem éltek volna túl egymást. Aztán törte tovább a fejét mindenki a borzalmas eseten.

Balázsfayt csakugyan megölték. Úgy szúrták le egy erős vadászkéssel, a melynek mind a két éle fogott. Még gyanítani sem tudták, ki a tettes. Ugyanakkor, talán abban az órában, lőtte meg magát Gál Béla; s a szakácsné, a kit a rendőrség kivallatott, egy betűnyi felvilágosítást sem tudott adni.

Ő bizony aludt, mint rendesen. Az úrnak volt kulcsa a lakáshoz, máskor is úgy jött meg, hogy arról nem lehetett tudni. De a nagy pukkanásra muszáj volt felriadni minden eszmélő embernek. Már akkor ott feküdt véreben a szegény. Bizonyosan a nagyságos asszony miatt tette. Mert hogy a nagyságos asszony egy nappal előbb elment. Úgy ment el, - *egészen*. De még tán reménykedett egy kicsit a szegény nagyságos úr. Balázsfay doktor úr vigasztalta, az tartotta benne az életet, a lelket. Pedig bizony neki magának is elkelt volna egy kis vigasz-

talás. Mert nagyon oda lett mostanában. A milyen erős, egészséges volt ezelőtt, úgy leromlott alig egy-két rövid hónap alatt. De azért mindennapos volt itt a háznál. Ő volt a házi orvos. Nagyon jó barátja volt a nagyságos úrnak, isten nyugosztalja...

Így beszélt a szakácsné, s többet prèssel sem lehetett volna belőle kisajtolni. A rendőrség hiába kutatott, nem talált nyomravezető adatot. Gál Béla öngyilkosságához szó sem férhetett. De egy sornyi írás sem maradt a boldogtalan után, a mi a homályba derengést hozhatott volna. Különben az ő végzetes tettét még lehetett valahogy magyarázni. Elhagyta a felesége. Nagyon szerethette az asszonyt s ez volt a sok közt az utolsó csapás, a mit már nem bírt el.

Mert a csapásból kijutott neki bőven. Ritkán üldöz a sors valakit olyan szívósan mint ezt a nyomorult életű embert. Pedig milyen gyönyörűen kezdte az életét! Volt háza, földje, keresett ügyvédi irodája. Elvett egy gyönyörű fiatal teremtest, a kit imádott s a ki már házasságuk első évében egy édes kis angyalkával ajándékozta meg. Éltek, mint hal a vízben, s hogy semmi se hiányozzon a földi jóból, ott volt mellettök folyvást az önzetlen barát is a tudós doktor személyében, a ki maga volt a bölcsesség, a jóság, az áldozatkészség, a hűség.

Ez a barátság régi keletű volt, még a két férfiú legénykorából való. Csak egyszer, rövid időre volt úgy, mintha meglazult volna. A Gál Béla vőlegénysége idejében. Gál akkor a világon semmi egyébbe sem törődött, csak a maga nagy boldogságával. De az esküvő után, a mint szép kis felesége az első náthát kapta, mégis csak Balázsfay jutott eszébe, az egyetlen doktor, a kire földi üdvösségét bízni merte.

Attól fogva megint egyikek voltak, mindaddig, a míg a végzetes, komor nap, mindkettőjök pusztulásának a napja, be nem következett. A mint a nyomozás nagyon fogytékosan kiderítette, Balázsfay ama sötét órában egyedül volt otthon legénylakásán. Két cselédjét a színházba küldte, a mi nem volt nagy ritkaság. Csak az tűnhetett fel némileg, hogy egynek magában, sohasem kedvezett így, mintha azt akarta volna biztosítani, hogy senki se háborgassa, ha ilyenkor egyedül maradt otthon.

Egyedül?... Éppen ez nem volt olyan fölöttébb bizonyos. De ugyan ki törődött volna azzal, hogy mi kedvtelése van egy javakorabeli magányos embernek. Gál Béla meg volt győződve róla, hogy Kálmusnak van »valakije.« Bizalmasan el is árulta gyanúját az asszonykának, de Balázsfay előtt sohasem beszélt róla. Az ilyesmi még a legjobb, legmeghittebb barátok előtt is nebánsvirág.

A gyilkosságot a hazatérő cselédek tudták meg először; lármát csaptak, de ugyanúgy voltak, mint a Gál szakácsnéja, vagy még úgy sem, mert amannál is kevesebb felvilágosítást tudtak adni. Áldott jó lélek volt a nagyságos doktor úr, ki lehetett volna a haragosa? Még legvalószínűbb volt, hogy tán ki akarták rabolni, mert a környékeliek előtt nem volt titok, hogy módos ember. Egyszer a főnyereményt is megütötte. De észrevehető módon nem hiányzott pénz, sem más érték. A doktor Wertheimjában talált vagyont csekély eltéréssel egyezett annak a jegyzék-naplónak az adataival, a melybe a szomorú nap előtt alig egy pár héttel írt be Balázsfay mindent, hogy mije van.

Végrendelet nem volt, tehát az esetleges örököszt sem lehetett gyanúsítani; hisz rokonok hiányában a fiskusra száll minden.

A rendőrség fej nélkül állott, mert a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudott belekapaszkodni valami kiindulási pontba.

Keresték az eltűnt asszonyt, de mintha a föld nyelte volna el. Talán öngyilkos lett ő is. A Dunába ugrott tán s most a halak játszadoznak sötét fürteivel.

Egy hét mulva, a mikor a két jó barát már régen a föld alatt volt, D. falu határában a csösz egy zavaros viselkedésű nőt fogott el, a ki egy elhagyott présházban húzta meg magát.

A jegyző táviratozott Budapestre a rendőrségnek: »Megvan Gálné, az öngyilkos Gál Béla felesége, a kit a hírlapok közlése szerint annyira keresnek«.

Huszonnégy óra múlva már a megfigyelő osztályban volt a szerencsétlen asszony. Nagy rettentőséget kellett átélnie, mert szinte megnémult. Halálos rettegés uralkodott rajta folytonosan. Sokáig tartott, a míg gondos ápolással annyira vitték vele, hogy visszatért lassan az öntudata. Akkor elmondott mindent, kérdés nélkül is, a mit tudott.

Szakgatott, ingadozó vallomását nem lehetne abból jól megérteni, a hogy szavankint, rövid mondatonként kivették belőle. De egy kis képzelő erővel az egész hátborzongató történetet úgy állíthatjuk magunk elé, a hogy lefolyt.

*

Azon a rettenetes napon, este kilencz óra tájban, vad dühvel nyitott be Gál Béla a Balázsfay Kálmán lakására. Kővé meredt a küszöbön s fejéhez kapott. Hörögve támaszkodott a falhoz. Elsötétült a szeme, s tapogatódzni kezdett, mint a ki hirtelen megvakult.

Ott volt előtte a barátja, a doktor, s éppen eleresztette a szökevény asszonyt, a ki sápadtan és zavartan bontakozott ki a karjából s a szoba sarkába menekült vérbenforgó szemű férje elől.

- Nyomorúltak, - sziszegte Gál, ingadozva, mint a részeg. Ment volna feléjük, de annyira remegett, hogy lépni sem tudott.

- Ne erőlködjél, - szólott az orvos hidegen, különös, megrendítő nyugalommal. Szedd össze minden erődöt és hallgass meg, úgy sem tehetsz jobbat. Nem hiába voltam orvosod tíz esztendőn át; minden idegedet jól ösmerem és tudom, hogy legalább is tíz perczig nem vagy ember, annyira hat rád a nagy felindulás. E pillanatban tehetetlenebb vagy a gyermeknél.

Gál lihegve, láthatatlan segítséget keresve a tekintetével, állott; erőtlenül dőlt neki a falnak.

Balázsfay is fakó volt, de annak más oka lehetett, nem a felindulás. Hogy mi, azt megmondta ő maga. Hangja hideg és tompa volt, mintha a sír fenekéről kongana fel.

- Nagyon beteg vagyok, - kezdte, - és ennek köszönheted, hogy végét szakítom ma a rettentő játéknak, a mit veled több mint tíz év óta játszom. Ha erőm volna hozzá, még húsz esztendeig folytatnám, a mit elkezdtem veled, hogy oltogassam emésztő, soha ki nem alvó boszúvágyamat, a mivel folyvást táplálom gyűlöletemet.

Mert gyűlöllek, Gál Béla, és a pokol kínjait készítettem elő számodra napról-napra; más célja e kívül nem is volt életemnek.

Tudni akarod, miért? Most már elmondhatom. Most, a mikor gyógyíthatatlanul beteg vagyok s legfeljebb néhány hét kérdése, hogy tehetetlen bábként essem ágyba, a honnan többé fel nem kelek: nem várhatok tovább. Erőm végső maradványával lesujtok rád és kinyitom a szemedet. Napok múltán már talán nem bírnám, s akkor elveszne számomra annak a gyönyöre, hogy tőlem tudj meg mindent.

Gál tágra meresztett szemmel bámúlt a doktor kísértetiesen halvány vonásaira. Mintha hipnózis bénította volna meg, úgy hallgatott.

- Nem barátod voltam én, hallod-e - folytatta a doktor, - hanem számító hóhérod. Elvetted tőlem azt a leányt, a kit emésztő gyötrelmek között láttam hozzád simúltni, mert nagyon szerettem. Megöltél örökre, s a mikor meggyőződtem róla, hogy lelki életemnek vége: bőszen fogadást tettem az ördögnek, hogy végig kínozzak az egész életen, a hogy a te boldog szerelmed is kínozzon engem.

A mikor hívtál, - megjelentem. S attól fogva a ti szerelmetek látásából élt és nőtt a gyűlöletem óráról órára.

Minden csókod, minden ölelésed, a mit előttem váltottál a feleségeddel, csak élesebbre köszörülte boszúm fegyvereit.

Emlékszel-e, mikor sorsjegyeket vettünk? A jegyzékben ott volt a 8700 is. Az nyerte meg a főnyereményt. Én a két nullát egy-egy vonással kilenczesre hamisítottam meg a jegyzékünkben. Te megbíztál bennem és sohasem kerested, hogy miféle sorsjeggyel nyertem *én* egy vagyont.

Ebből juttattam a kezedhez uzsora pénzeket, a mikor már bajban voltál. Minden próbálkozásod bukását titokban *én* okoztam, a míg csak tönkre nem jutottál. Azt akartam, hogy koldússá légy s az *én* irgalmamra szorúlj. Minden hízelgő szó, a mivel a feleséged neked kedveskedett, súlyosbította az *én* ítéletemet. Átkoztalak benneteket magányos otthonomban, s örülteként száguldtam le s fel reggelig, a mikor este megláttam a szemetekből, hogy mennyire szeretnétek már magatokra lenni.

Eleinte csak a halálodra vágytam, de mit értem volna vele? Nőd egész életén át gyászolt volna. Aztán Mefisztóvá váltam s kivártam minden alkalmat, a mikor lassú tűzön sütiögethettelek. Beteg gyermeked meghalt, mert én nem igyekeztem rajta, hogy életben maradjon!...

A feleséged nem bírta már melletted a nyomort s ide menekült hozzám, - ember!!... Magam akartam, hogy meggyőződjél róla; - kémed, a kit az asszony felkutatására fogadtál, az *én* fizetett szolgám volt. Tudtommal és akaratommal vagy itt, mert már belefáradtam a pokol játékába és magam is kívánom, hogy vége legyen. Gyűlöl és utál engem a bálványod, mégis az enyém már! Mi örömöm van benne?!... Semmi, csak a te kínod! A halál lakik bennem s még azt is te tőled várom; hadd légy gyilkosom! hadd válj gonosztevővé általam; - gyere ölj meg!!

A sátán üvöltése volt ez.

Gál Béla talán nem is hallotta az utolsó szavakat; vagy talán csakugyan nem bírta ellenállani a démon parancsának. Felkapta az íróasztalról a papírvágóvá degradált vadászkést s tajtékzó dühvel döfte a doktorba.

Mire magához tért, a felesége már sehol sem volt.

Ekkor haza rohant és agyonlőtte magát.